

Structuurvisie 2010 - partiële herziening 2014
vastgesteld

Provincie Noord-Brabant

Inhoudsopgave

I	Structuurvisie	5
	Voorwoord	6
	Deel A. Visie en sturing	8
	Hoofdstuk 1. Inleiding	9
	1.1. Wat is de Structuurvisie RO?	9
	1.2. Voor wie is deze Structuurvisie?	9
	1.3. Waarom een Structuurvisie RO?	9
	1.4. Hoe is deze structuurvisie tot stand gekomen?	10
	1.5. Relatie met rijksbeleid en provinciale plannen	13
	1.6. Leeswijzer	17
	1.7. Kaarten	17
	Hoofdstuk 2. Ruimtelijke opgaven voor Noord-Brabant	19
	2.1. Inleiding	19
	2.2. Trends en ontwikkelingen	19
	2.3. De kernkwaliteiten van Brabant	24
	Hoofdstuk 3. Provinciale belangen en ruimtelijke keuzes	29
	3.1. Inleiding	29
	3.2. Regionale contrasten	32
	3.3. Een multifunctioneel landelijk gebied	34
	3.4. Een robuust en veerkrachtig water- en natuursysteem	35
	3.5. Een betere waterveiligheid door preventie	36
	3.6. Koppeling van waterberging en droogtebestrijding	36
	3.7. Duurzaam gebruik van de ondergrond.	36
	3.8. Ruimte voor duurzame energie	37
	3.9. Concentratie van verstedelijking	38
	3.10. Sterk stedelijk netwerk	40
	3.11. Groene geleidingszones tussen steden	41
	3.12. Gedifferentieerd aanbod aan goed bereikbare vrijetijdsvoorzieningen	41
	3.13. Economische clusters	42
	3.14. (Inter)nationale bereikbaarheid	42
	3.15. Beleefbaarheid stad en land vanaf de hoofdinfrastructuur	43
	Hoofdstuk 4. Provinciale Sturingsfilosofie	44
	4.1. De sturingsfilosofie van de provincie Noord-Brabant	44
	4.2. Regionaal samenwerken	45
	4.3. Ontwikkelen	51
	4.4. Beschermen	56
	4.5. Stimuleren	60
	Deel B. Structuren: ambitie, beleid en uitvoering	62
	Hoofdstuk 1. Groenblauwe structuur	63

1.1.	Ambitie groenblauwe structuur	63
1.2.	Kerngebied groenblauw	66
1.3.	Groenblauwe mantel	70
1.4.	Waterbergingsgebied	72
	Hoofdstuk 2. Landelijk gebied	75
2.1.	Ambitie voor het landelijk gebied	75
2.2.	Gemengd landelijk gebied	78
2.3.	Accentgebied agrarische ontwikkeling	84
2.4.	Zoekgebied Verstedelijking	86
	Hoofdstuk 3. Stedelijke structuur	88
3.1.	Ambitie stedelijke structuur	88
3.2.	Stedelijk concentratiegebied	93
3.3.	Kernen in het landelijk gebied	97
	Hoofdstuk 4. Infrastructuur	101
4.1.	Ambitie infrastructuur	101
4.2.	(Hoofd)wegennet	103
4.3.	Spoorwegennet	104
4.4.	Vaarwegennet	105
4.5.	Luchthavens	107
4.6.	Buisleidingennet	108

I **Structuurvisie**

Voorwoord

Meer focus in provinciaal RO-beleid

Brabant is niet alleen een mooie, het is ook een dynamische provincie. Met veel bedrijven en boerderijen. Belangrijk voor de Nederlandse economie. Het is goed werken, wonen en recreëren in het Brabantse landschap.

Niks aan veranderen, zou je zeggen. Laat die Brabanders hun gang maar gaan.

Zeker, dat gaat meestal goed, maar helaas niet altijd. Op een aantal punten is het nodig dat gemeenten en provincie sturen. Waar kunnen het best woningen worden gebouwd? Hoeveel ruimte is nodig voor bedrijventerreinen? Waar dan? Op welke plekken kunnen we extra natuur maken? De provincie Noord-Brabant neemt bij een aantal onderwerpen de leiding in handen.

Overheden die nieuw instrumentarium presenteren met de belofte dat het daardoor allemaal een stuk overzichtelijker wordt, mogen rekenen op een flinke dosis scepsis. Toch is dat precies wat deze nieuwe provinciale Structuurvisie Ruimtelijke Ordening (SVRO) doet. Samen met de Verordening ruimte vervangen ze de interimstructuurvisie, de paraplunota, de uitwerkingsplannen van het streekplan en het beleidsdeel van de reconstructieplannen. De provincie gaat ook geen aparte ruimtelijke visie op het landschap ontwikkelen, maar heeft die onder andere in de vorm van de Uitwerking gebiedspaspoorten geïntegreerd in de SVRO. Niet alleen is het instrumentarium minder ingewikkeld en daardoor beter, ook de rol van de provincie verandert. Door de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro) van 2008 en doordat de provincie zich in het huidige politiek-bestuurlijke klimaat steeds meer moet richten op haar kerntaken. Onze aandacht concentreert zich niet op details maar op provinciale belangen, op het maken en nakomen van regionale afspraken over wonen en bedrijventerreinen.

Dat wil niet zeggen dat de provincie achterover kan leunen, integendeel. Met de middelen die de Wro de provincie geeft, kunnen we ons veel beter en geconcentreerder richten op een aantal provinciale belangen, zoals de ecologische hoofdstructuur en de transitie naar een zorgvuldige veehouderij. Ook op het lokale niveau ontstijgende ruimtelijke ontwikkelingen zoals de Ruit rond Eindhoven-Helmond en de ontwikkeling langs de Beerze of op de Brabantse Wal voert de provincie de regie.

Een vertrekpunt voor de provincie is de focus die in de Agenda van Brabant 2010 is uitgesproken en de sturingsfilosofie uit 'Transitie van stad en platteland, een nieuwe koers'. Vanuit de 'Transitie van stad en platteland, een nieuwe koers' wil de provincie, meer dan voorheen, het denken en handelen van burgers en ondernemers vertrekpunt laten zijn voor ontwikkelingen. De overheid stuurt daarbij vanuit een heldere visie op randvoorwaarden, die burgers, ondernemers en hun organisaties invullen en realiseren. Maatschappelijke participatie wordt de focus, de overheid neemt het oplossen van maatschappelijke problemen niet over, maar ondersteunt deze. De provincie daagt burgers en ondernemers uit om bij te dragen aan een vitaal Brabant.

In de Agenda van Brabant is aangegeven dat Brabant tot de top van de Europese kennis- en innovatieregio's wil blijven behoren. Met een daarop gebaseerde Investeringsstrategie wil de provincie de structuur van Noord-Brabant op een aantal onderscheidende kwaliteiten concreet versterken. Eind 2010 hebben Provinciale Staten de eerste tranche investeringsvoorstellen vastgesteld, gericht op: weginfrastructuur, Energietransitie, BrabantStad Culturele Hoofdstad, Olympisch plan Brabant, Cultuurhistorische Complexen en Landschappen van Allure.

In 2013 is een 2^e tranche in gang gezet. Hierbij zijn er vier investeringsfondsen ingesteld op

het gebied van energie, innovatie, breedband en natuur. Met deze fondsen wil de provincie samen met andere partijen de uitdagingen van Brabant oppakken.

Voor een top kennis- en innovatieregio op Europees niveau is verder een sterke agglomeratiekracht nodig. De komende periode wil de provincie zich daarom richten op het versterken van het stedelijk netwerk in Brabant, samen met alle overige betrokken partijen. Deze structuurvisie is samen met de Agenda van Brabant, de Investeringsstrategie en de Verordening ruimte een middel om onze ruimtelijke visie op Brabant te realiseren. Met de verordening maken we vooraf duidelijk waar men bij ontwikkelingen in Brabant rekening mee moet houden, wat kan wel en wat niet. Daarbij vindt meteen deregulering plaats, waardoor een aantal beleidsnota's kan worden vervangen door een beperkt aantal regels. Het zwaartepunt ligt niet zozeer op het bestaand bebouwd gebied, maar op het buitengebied: het herschikken van de tuin van Brabant, zoals mijn voorganger Pieter van Geel dat ooit welsprekend noemde.

Ruimte is schaars in het ambitieuze Brabant van de 21^e eeuw. Ik vind een verscherpte focus en een goede samenwerking met anderen hard nodig om de juiste keuzes voor de toekomst van Brabant te maken en gestalte te geven. Onze Structuurvisie en Verordening ruimte bieden die focus en de ruimtelijke kaders.

Yves de Boer,
Gedeputeerde Ruimtelijke Ontwikkeling

Deel A. Visie en sturing

Hoofdstuk 1. Inleiding

1.1. Wat is de Structuurvisie RO?

Voor u ligt de Structuurvisie RO. De provincie geeft in de structuurvisie de hoofdlijnen van het ruimtelijk beleid tot 2025 (met een doorkijk naar 2040). De visie is bindend voor het ruimtelijk handelen van de provincie. Het is de basis voor de wijze waarop de provincie de instrumenten inzet die de Wet ruimtelijke ordening biedt. De visie geeft een ruimtelijke vertaling van de opgaven en doelen uit de Agenda van Brabant. Daarnaast ondersteunt de structuurvisie het beleid op andere provinciale beleidsterreinen, zoals het economisch-, mobiliteits-, sociaal-, cultureel-, milieu- en natuurbeleid.

1.2. Voor wie is deze Structuurvisie?

In de Structuurvisie ruimtelijke ordening richt de provincie zich tot de partijen die te maken hebben met vraagstukken van ruimtelijke ordening in Noord-Brabant en tot de bestuurders die daar beslissingen over nemen. Zij lezen in deze visie welke doelen en ambities de provincie heeft voor de ruimtelijke inrichting van Noord-Brabant en hoe de provincie dit wil realiseren.

1.3. Waarom een Structuurvisie RO?

1.3.1. Nieuwe ruimtelijke vraagstukken

De provincie Noord-Brabant is een dynamische provincie. Deze dynamiek gaat gepaard met forse veranderingen in de Brabantse ruimte, zowel in het stedelijk als in het landelijk gebied. In de Structuurvisie ruimtelijke ordening geeft de provincie aan hoe zij omgaat met de ruimtelijke opgave voor de periode tot 2025, met een doorkijk naar 2040. Met als doel een goede woon-, werk- en leefomgeving voor de inwoners en bedrijven in Brabant. Ontwikkelingen als klimaatverandering, economische specialisatie, achteruitgang van biodiversiteit, toenemend gebruik van de ondergrond en een afnemende bevolkingsgroei vragen om een herijking van het ruimtelijke beleid. Ook de wensen met betrekking tot het wonen, werken en recreëren in Noord-Brabant veranderen. Brabant heeft de ambitie zich te ontwikkelen tot een top kennis- en innovatieregio op Europees niveau. Dat vraagt om een versterking van de agglomeratiekracht van het stedelijk netwerk maar stelt ook eisen aan de kwaliteit van de leefomgeving. Het woon-, werk- en leefklimaat in de dorpen en steden, een toenemende behoefte aan voorzieningen in de vrijetijdseconomie, de behoefte aan gebiedseigenheid, en de verschillen in identiteit van stad, dorp en landschap staan volop in de aandacht. Daarom gaat de provincie meer dan voorheen duurzaam en zorgvuldig om met de ruimte.

De autonome ontwikkelingen in het landelijk gebied (agrarische bedrijven die stoppen versus schaalvergroting en intensivering) vragen om een herijking van de ontwikkelingsruimte in het landelijk gebied. De provincie wil ruimte bieden aan (nieuwe) ontwikkelingen of functies, als die bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit, leefbaarheid en biodiversiteit. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om een gezonde en veilige en leefomgeving en het behoud of de versterking van de landschappelijke en natuurlijke kwaliteiten van Brabant.

In het licht van deze opgaven is het vigerende ruimtelijke beleid bekeken. De conclusie is dat een groot deel van het provinciale ruimtelijke beleid nog steeds actueel is en daarom

ongewijzigd blijft. Voorbeelden zijn het principe van concentratie van verstedelijking, zorgvuldig ruimtegebruik, het verantwoord omgaan met de natuurlijke basis, het streven naar robuuste en aaneengeschakelde natuurgebieden en het concentratiebeleid voor glastuinbouw. Voor de agrofoodsector is de afgelopen jaren een apart traject doorlopen waarin de transitie naar een verduurzaming van de agrofood sector centraal staat. Dit traject dat in 2010 is gestart betekent ook een koerswijziging voor het beleid rondom de veehouderij. Dit is verwerkt in de partiële herziening van de Structuurvisie die in 2014 is vastgesteld.

1.3.2. Nieuwe rolopvatting

Naast nieuwe ruimtelijke vraagstukken is ook een andere sturing en rolopvatting van de provincie nodig. Door de inwerkingtreding van de Wet ruimtelijke ordening zijn de bestuurlijke verhoudingen flink veranderd.

De provincie kiest in deze structuurvisie nadrukkelijk voor het subsidiariteitsbeginsel. Dat betekent dat de provincie geen werk doet dat mede-overheden ook kunnen doen en werkt met respect voor elkaars verantwoordelijkheid, rol en taak met andere partijen samen. Dit is ook zo afgesproken in de Brabant Code die de Vereniging Brabantse Gemeenten (VBG), de Noord-Brabantse Waterschapsbond en provincie op 30 juni 2008 hebben ondertekend.

De sturing en rolopvatting van de provincie zijn in deze Structuurvisie ruimtelijke ordening per beleidsonderdeel uitgewerkt. De provincie onderscheidt vier manieren van sturen om haar doelen te bereiken. Dat zijn regionaal samenwerken, ontwikkelen, beschermen en stimuleren. Met haar sturingsfilosofie wil de provincie een balans vinden tussen toelatingsplanologie, ontwikkelingsplanologie en uitnodigingsplanologie. Deze vormen van sturen kunnen niet zonder elkaar en horen bij de provinciale rol. De provincie opereert daarin niet alleen, maar participeert in de netwerksamenleving. De provincie doet mee in ontwikkelingen en focust op (boven)regionale opgaven en afstemming. Het stellen van heldere kaders biedt duidelijkheid voor nieuwe ontwikkelingen of voor een efficiënte uitvoering. Aanbodsturing raakt steeds verder naar de achtergrond en wordt vervangen door vraagsturing. De provincie geeft in deze structuurvisie aan welke doelen zij wil bereiken en nodigt partijen uit daaraan een bijdrage te leveren. De rol van de (provinciale) overheid verschuift van bepalen naar meerwaardecreatie. De focus op het bovenlokale schaalniveau en de inzet op regionaal samenwerken, betekent ook dat het overleg op lokaal niveau afneemt. De provincie voert in beginsel overleg op regionale schaal. Lokaal overleg vindt met name plaats op verzoek van gemeenten, bijvoorbeeld om een toelichting te geven op de inzet van provinciale instrumenten (zoals de Verordening ruimte) of in het kader van het wettelijk vooroverleg (artikel 3.1.1. Besluit ruimtelijke ordening). Daarnaast voert de provincie alleen nog lokaal overleg als dat vanuit het provinciaal belang nodig is; bijvoorbeeld vanwege een gebiedsontwikkeling of een lokaal project.

1.4. Hoe is deze structuurvisie tot stand gekomen?

1.4.1. Startnotitie

In het najaar 2008 is in een intensief traject de opgave voor de structuurvisie verkend. In vier regiobijeenkomsten heeft de provincie gesproken met gemeenten, waterschappen, belangenpartijen en burgers. Ook heeft de provincie de Brabanders geconsulteerd via internet. Op basis van de uitkomsten van dit traject heeft de provincie gekozen voor een snel traject met een beperkte herziening van het ruimtelijke beleid.

1.4.2. Voorontwerp

In de eerste helft van 2009 is het voorontwerp van de Structuurvisie ruimtelijke ordening opgesteld. Daarbij hebben gemeenten, waterschappen en andere partijen hun expertise ingebracht in ateliers voor het landschap en regiobijeenkomsten over detailhandel en ruimtelijke economische aspecten. Op de Dag van de Brabantse Ruimte op 15 juni 2009 is de tussenstand van de Structuurvisie ruimtelijke ordening en de Verordening ruimte gepresenteerd.

In het najaar van 2009 heeft de provincie Rijk, SRE, gemeenten, waterschappen en belangenorganisaties uitgenodigd om hun reactie te geven op het voorontwerp van de Structuurvisie RO. De resultaten van dit vooroverleg en van parallelle provinciale processen, zoals de Agenda van Brabant, de MIRT-gebiedsagenda en het Provinciaal Waterplan zijn verwerkt in het ontwerp van de structuurvisie. In het vooroverleg hebben gemeenten, de SER-Brabant en de Waterschapsbond gereageerd en hebben de Provinciale Omgevingscommissie, de Adviseurs Mooi Brabant en TELOS advies gegeven. De reacties en adviezen hebben op onderdelen tot aanpassing van de structuurvisie geleid. Dit is in een Nota van vooroverleg opgenomen.

1.4.3. Ontwerp

Het ontwerp van de structuurvisie is op 2 februari 2010 vastgesteld. Daarna is de structuurvisie ter visie gelegd zodat iedereen hiervan kennis heeft kunnen nemen en desgewenst een zienswijze kon indienen. Er zijn in totaal 220 zienswijzen in gekomen, van met name belangenorganisaties, gemeenten en andere overheden, waaronder uit België.

Na de vaststelling van de ontwerp structuurvisie is een aanzienlijke beleidswijziging vastgesteld over de ontwikkelingsmogelijkheden voor intensieve veehouderijen. Veel zienswijzen hebben er op gewezen dat die beleidswijziging nog niet in het ontwerp was verwerkt. Daarnaast zijn er veel zienswijzen ingekomen over de relatie met de MIRT-gebiedsagenda, krimp in relatie tot leefbaarheid, het beleid inzake duurzame energie, recreatie en de groenblauwe mantel, het ontbreken van een financiële paragraaf, de internationale context en de noodzaak voor het opstellen van een aanvullende Verordening ruimte.

De zienswijzen zijn samengevat en van een reactie voorzien in een Nota van Inspraak. De ingekomen zienswijzen en adviezen hebben op onderdelen geleid tot aanpassing van de structuurvisie RO. Daarnaast zijn er ook ambtshalve een aantal wijzigingen doorgevoerd. Dat is in de Nota van wijzigingen opgenomen.

1.4.4. Plan MER voor de Structuurvisie 2010

Gelijktijdig met het opstellen van de Structuurvisie ruimtelijke ordening is in 2010 een milieueffectrapport (MER) opgesteld. Het doel hiervan is om het milieubelang een volwaardige plek te geven in de besluitvorming over activiteiten die belangrijke gevolgen op het milieu kunnen hebben. De provincie Noord-Brabant is verplicht voor de Structuurvisie ruimtelijke ordening een milieueffectrapport voor plannen (Plan-MER) op te stellen. Het plan-MER beschrijft de milieueffecten van de beleidswijzigingen ten opzichte van het beleid uit de Interimstructuurvisie, voor zover ze kaders scheppen voor toekomstige m.e.r.-(beoordelings)plichtige activiteiten of activiteiten die gevolgen kunnen hebben op natuurgebieden die beschermd zijn via de Natuurbeschermingswet (Natura 2000-gebieden). Vanwege het abstracte karakter van de Structuurvisie ruimtelijke ordening is het plan-MER

ook abstract. Omdat de feitelijke effecten vaak afhangen van de uiteindelijke uitwerking, is het plan-MER er op gericht om aandachtspunten mee te geven voor deze verdere uitwerking. De conclusie uit het Plan-MER is dat de Structuurvisie ruimtelijke ordening een licht positief effect heeft. Dit is vooral toe te schrijven aan de concentratie van de mogelijkheden tot vestiging van grootschalige agrarische, stedelijke en recreatieve voorzieningen. Daarmee worden de kwetsbare gebieden ontzien. Daarnaast biedt de Structuurvisie ruimtelijke ordening betere mogelijkheden voor ontwikkeling van een robuuste groenblauwe structuur. In de groenblauwe structuur zijn namelijk de beeksystemen opgenomen en is met de groenblauwe mantel een soort 'bufferzone' gecreëerd rond de EHS en Natura 2000-gebieden. Hiermee kan beter op klimaatveranderingen worden ingespeeld.

Het plan-MER heeft op onderdelen geleid tot aanpassing van het voorgenomen beleid zoals dat in het voorontwerp van de structuurvisie was opgenomen, bijvoorbeeld ten aanzien van teeltondersteunende voorzieningen.

De commissie voor de M.e.r. heeft op 1 juli 2010 een positief advies uitgebracht over het plan-MER. Daarbij heeft zij een aantal aanbevelingen gedaan. De reactie op deze aanbevelingen is opgenomen in de Nota van Inspraak die bij de vaststelling in 2010 is opgesteld.

1.4.5. Structuurvisie ruimtelijke ordening 2010-Partiële herziening 2014

Deze partiële herziening richt zich alleen op het verwerken van besluitvorming die op provinciaal niveau al heeft plaatsgehad. Er is geen integraal visie vormend traject vooraf gegaan aan deze herziening. Gelet op de recente vaststelling van de Svro in 2010 en het feit dat de visie grotendeels nog steeds actueel is, bestond daarvoor geen aanleiding. De uitvoeringsparagrafen die in deel B zijn opgenomen, zijn wel bij de herziening betrokken. De herziening vindt zijn grondslag in de nieuwe koers die de provincie is ingeslagen met de vaststelling van de 'Transitie van stad en platteland, een nieuwe koers' en de daarop gebaseerde besluitvorming. Na een op zich succesvolle aanpak van de reconstructie en het Programma Landelijk gebied bestond er behoefte aan een nieuwe aanpak met andere invalshoeken en accenten. Sinds de vaststelling van de Structuurvisie RO in 2010 zijn op provinciaal niveau de volgende besluiten genomen met gevolgen voor de Svro:

- Transitie van stad en platteland, een nieuwe koers (PS december 2011)
- Structuurvisie RO deel D Brainport oost (PS juni 2011)
- Structuurvisie RO deel E Grenscorridor N69 (PS juni 2012)
- Intrekking van de Reconstructie- en gebiedsplannen (PS maart 2012 en februari 2014)
- Brabant: Uitnodigend Groen 2012-2022 (PS september 2012)
- Samenhangend beleid voor de Ondergrond (september 2013)
- Transitie naar een zorgvuldige veehouderij 2020 (PS maart 2013)
- Investeringsagenda Agenda van Brabant (PS december 2010 en PS juni 2013)

Met name de besluiten rondom Transitie naar een zorgvuldige veehouderij 2020 betekenen een forse verandering van beleid voor de primaire agrarische sector. Hiermee is al bij de vaststelling van de Svro in 2010 rekening gehouden en aangegeven dat als het traject voor de verduurzaming van de agrofoodsector leidt tot beleidsaanpassingen daarvoor een zelfstandig traject wordt doorlopen.

Bij deze herziening wordt ook de besluitvorming op Rijksniveau betrokken. Het Rijk heeft de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) vastgesteld (maart 2012), met het daarbij behorende Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) en een wijziging van het

Besluit ruimtelijke ordening (Bro). Met de SVIR heeft het Rijk een andere sturingsfilosofie vastgesteld, waarbij zij zich scherper dan voorheen richt op de nationale belangen. De veranderingen op nationaal niveau hebben rechtstreekse gevolgen voor de Svro vanwege het vervallen van een aantal beleidsdoelen rondom de robuuste ecologische verbindingzones en nationale landschappen, alsmede vanwege het vervallen van het subsidiekader Inrichting Landelijk gebied (ILG).

De partiële herziening doorloopt een zelfstandig vaststellingstraject. Vanwege de veranderingen in het beleid voor veehouderijen en de mogelijke effecten op volksgezondheid, milieu en natuur is een milieueffectrapportage opgesteld.

De ontwerp partiële herziening Svro 2014 heeft samen met het opgestelde plan-MER in september 2013 ter visie gelegen. Daarnaast is er bij diverse instanties advies gevraagd over de voorgestelde wijzigingen, waaronder de Provinciale Omgevingscommissie en de commissie voor de m.e.r.

De reactie op de adviezen en inspraak is in de nota van advies en inspraak opgenomen. De inspraak heeft op onderdelen geleid tot aanpassing van de teksten van deze partiële herziening. Daarnaast zijn er ambtshalve nog enkele wijzigingen doorgevoerd. Alle wijzigingen zijn in de Nota van wijzigingen opgenomen.

De partiële herziening is integraal verwerkt in de teksten van de bestaande Svro. Er is dus geen apart document opgesteld. Dit bevordert de leesbaarheid en herkenbaarheid van het ruimtelijk beleid van de provincie.

1.4.6. Watertoets

De wettelijke verplichting om bij ruimtelijke ontwikkelingen een watertoets uit te voeren is geregeld in het Besluit ruimtelijke ordening. De watertoets en de wijze waarop de provincie daar mee omgaat is beschreven in het Provinciaal Water Plan.

Bij de toepassing van de watertoets vervult de provincie een dubbelrol: soms is de provincie initiatiefnemer van ruimtelijke plannen, in andere gevallen is zij adviseur vanwege de provinciale waterbelangen. In de rol van initiatiefnemer voor ruimtelijke plannen met relevante waterhuishoudkundige gevolgen past de provincie de watertoets toe. Daarnaast hanteert de provincie de wettelijk voorgeschreven afsprakennotities.

De provincie heeft invulling gegeven aan de watertoets door over de (voor)ontwerp Structuurvisie ruimtelijke ordening ambtelijk en bestuurlijk overleg te voeren met de Waterschapsbond. Bij de ruimtelijke belangen en keuzes is specifiek aandacht geschonken aan diverse water aspecten die ook door de waterschappen naar voren zijn gebracht. Daarnaast zijn de waterschappen betrokken bij de opstelling van het Plan-MER.

Bij de partiële herziening in 2014 is geen specifieke watertoets doorlopen vanwege de beperkte reikwijdte van de herziening en de niet water gerelateerde onderwerpen.

1.5. Relatie met rijksbeleid en provinciale plannen

1.5.1. Agenda van Brabant

De structuurvisie vertaalt de doelstellingen uit de Agenda van Brabant naar het ruimtelijke-fysieke domein. De focus op de kerntaak en de kernrollen van de provincie werken door naar de ruimtelijke keuzes en de keuzes voor de inzet van instrumenten in de structuurvisie.

1.5.2. Schakel tussen rijksbeleid en gemeentelijk beleid

De provinciale structuurvisie is een belangrijke schakel tussen de structuurvisies van Rijk en gemeenten op het vlak van ruimtelijke ordening. Met deze structuurvisie biedt de provincie helderheid aan gemeenten over de provinciale belangen en de wijze waarop de provincie daarbij haar instrumentarium inzet. Met deze structuurvisie geeft de provincie ook (mede) gestalte aan nationale ruimtelijke belangen en doelen.

1.5.3. MIRT-gebiedsagenda

Rijk, provincie Noord-Brabant, Samenwerkingsverband regio Eindhoven en de vijf grote steden in Noord-Brabant hebben gezamenlijk in oktober 2010 de Gebiedsagenda Brabant opgesteld. In de Gebiedsagenda Brabant zijn een visie, ambitie en integrale ruimtelijke opgaven voor Noord-Brabant geformuleerd voor de lange termijn (tot circa 2030). Noord-Brabant is gezien in zijn (inter)nationale context; ook de relaties met omliggende landsdelen en het buitenland zijn meegenomen. In de Gebiedsagenda zijn de verbindingen gelegd tussen thema's als economie, verstedelijking, mobiliteit, water, natuur en landschap. Uiteindelijk doel is te komen tot één gezamenlijke agenda die is gericht op een samenhangende uitvoering van programma's en vervolgens concrete projecten in Noord-Brabant. In 2013 is door de genoemde partners, aangevuld met de Brabantse waterschappen, gewerkt aan een actualisering van de Gebiedsagenda. Vanuit dezelfde visie is gekomen tot een aanscherping van de opgaven: Brainport, Maintenance Valley, logistiek en agro & food, aangevuld met randvoorwaarden ter versterking van het Brabantse mozaïek. Met het opstellen van de Gebiedsagenda Brabant is invulling gegeven aan de ambitie van het Kabinet om de (rijks)investeringen in het ruimtelijk-fysieke domein te integreren in het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT). De toevoeging van de R aan het vroegere MIT staat daarbij niet alleen voor het ruimtelijk fysiek domein, maar ook voor een intensivering van de relatie tussen Rijk en regio. De Gebiedsagenda is de gemeenschappelijke basis voor het jaarlijks (MIRT-)overleg tussen Rijk, provincie en SRE. De Gebiedsagenda beschrijft de gedeelde visie en ambitie van Rijk en regionale partners. Het gaat hierbij primair om opgaven waarbij ook het Rijk in enigerlei vorm een verantwoordelijkheid heeft. Daarnaast wordt de Gebiedsagenda door de Brabantse partners gebruikt om in de Regionale Ruimtelijke Overleggen (RRO's) afstemmingsafspraken te maken op regionaal en provinciaal niveau.

1.5.4. Verhouding met andere (strategische) provinciale plannen

Deze structuurvisie vervangt de delen A en B van de Interimstructuurvisie Noord-Brabant (2008) en is daarmee één van de vier provinciale strategische plannen voor de fysieke leefomgeving. Deel C van de Interimstructuurvisie 'Ontwikkelingsprojecten West-Brabant' blijft in stand, evenals de besluitvorming over Brainport Oost (Structuurvisie RO deel D Brainport Oost, juni 2011) en de Grenscorridor N69 (Structuurvisie RO deel E Grenscorridor N69, juni 2012).

De structuurvisie geeft de samenhang weer tussen het beleid op het gebied van milieu, verkeer en vervoer en water. Het gedachtegoed uit het provinciaal milieubeleid, het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan (2006) en het Provinciaal Waterplan (2009) zijn in de Structuurvisie ruimtelijke ordening opgenomen en verwerkt. In de Structuurvisie zijn alleen de ruimtelijk relevante hoofdlijnen uit deze andere strategische plannen opgenomen. Een verdere

detaillering van het beleid staat in de plannen zelf. Dit komt ook tot uitdrukking op de structurenkaart van de Structuurvisie. Vanwege het meer abstracte karakter van die kaart zijn niet alle elementen uit deze plannen op de kaart overgenomen.

Daarnaast houdt de Structuurvisie ruimtelijke ordening rekening met het provinciaal beleid op economisch, sociaal-cultureel en ecologisch vlak; zoals het advies voor de opstelling van een Ruimtelijk Economische Visie, de Energieagenda 2010-2020, de Cultuurhistorische Waardenkaart en de natuurvisie 'Brabant: Uitnodigend Groen 2012-2022'.

De Transitie van stad en platteland, een nieuwe koers (2011)

Om de positie van de provincie als topregio voor kennis en innovatie te behouden, is een mooi en vitaal landelijk gebied essentieel. In het koersdocument is aangegeven hoe de provincie dit doel, samen met andere overheden, burgers, ondernemers en hun organisaties, wil bereiken. De provincie zet zich actief in op het aangaan en faciliteren van allianties met partijen en innovatieve financieringsconstructies en heeft daarbij de rol van regionale autoriteit. Het koersdocument werkt daarbij vier principes uit voor het denken en werken van de provincie:

- Versterken van de samenhang tussen economie, ecologie en leefbaarheid;
- Versterken van de participatie en betrokkenheid van particulieren en ondernemers;
- Overheid stuurt op proces en kwaliteit;
- Ruimte voor initiatieven van particulieren en bedrijfsleven via lokaal maatwerk.

De gewenste transitie wordt gerealiseerd door bovenstaande principes te betrekken bij de ontwikkeling van nieuw beleid en de uitvoering daarvan, zoals voor Agrofood/landbouw, natuur- en landschap en via de Investeringsagenda, de gebiedsopgaven en de streeknetwerken.

#Brabant: Versterkt stedelijk netwerk Brabant

Brabant heeft de ambitie zich te ontwikkelen tot een top kennis- en innovatieregio op Europees niveau. Daarvoor is een sterke agglomeratiekracht nodig. Agglomeratiekracht, massa en dichtheid van stedelijke gebieden, blijkt een sterk kenmerk van de meest competitieve regio's. Uit studies van het Planbureau van de Leefomgeving blijkt dat het Brabantse stedelijk netwerk een beperkte agglomeratiekracht heeft. Dat heeft voor een belangrijk deel te maken met de typische structuur van ons stedelijk netwerk, dat uit een afwisseling van grote en middelgrote steden bestaat, maar waarin echt grote steden met metropolitane karakteristieken en agglomeratiekracht ontbreken.

Brabant wil zijn stedelijk gebied niet laten uitgroeien tot een klassieke metropool, maar koestert de zogenaamde mozaïekstructuur. We zullen dus op een slimme manier toch aan onze agglomeratiekracht moeten werken. Daarbij hoort enerzijds het stedelijk netwerk te versterken door binnen het netwerk toplocaties, hoogstedelijke zones en knooppunten te ontwikkelen en deze plekken op een hoogwaardige manier met elkaar te verbinden.

Anderzijds moet het netwerk beter verknoot worden met stedelijke agglomeraties in onze omgeving. Op die manier kunnen we gebruik maken van de agglomeratiekracht van deze gebieden. Ruimtelijke ontwikkeling gaat daarbij hand in hand met de ontwikkeling van sterke economische clusters en een robuust en efficiënt verkeers- en vervoerssysteem. De verdere ontwikkeling van het stedelijk netwerk dient oog te hebben voor de eigenheid en diversiteit van de Brabantse steden en de kwaliteit van het Brabants mozaïek.

Dit vereist een langdurige, duurzame inspanning, die niet alleen door de provincie geleverd moet worden, maar door alle betrokken partners zoals andere overheden, bedrijven en kennisinstellingen. Alle investeringen die gepleegd worden dienen gericht te worden op de

interne versterking van het netwerk of in een sterkere verknoping met omliggende stedelijke agglomeraties.

Los van de financiële perikelen van deze tijd, vormt dit vooral een *governance*-uitdaging: zijn betrokken steden, regio's, bedrijven, instellingen in staat om over hun eigen schaduw (en eigenbelang) heen te stappen en hun bijdragen te leveren aan het versterken van het stedelijk netwerk als geheel? Om andere partijen te inspireren en te verleiden werkt de provincie aan de ontwikkeling van een gezamenlijk richtinggevend kader: richtinggevende principes voor het Brabantse stedelijk netwerk. Deze principes zorgen ervoor dat de (financiële en inhoudelijke) inspanningen van alle betrokken partijen richting krijgen en er een bundeling van activiteiten kan optreden.

Reconstructie- en gebiedsplannen (2005)

De reconstructieplannen worden op korte termijn ingetrokken, de gebiedsplannen zijn reeds ingetrokken. De sturing en het beleid voor het landelijk gebied zijn in deze Structuurvisie opgenomen en waar nodig vertaald in de Verordening ruimte.

Uitwerkingsplannen Streekplan 2002

De uitwerkingsplannen van het Streekplan 2002 zijn ingetrokken. In de Verordening ruimte zijn het verstedelijkingsbeleid en de zoekgebieden voor verstedelijking vastgelegd. De sturing op de kwalitatieve opgave per regio is in deze structuurvisie opgenomen.

1.5.5. Verhouding met Verordening ruimte

De Verordening ruimte is één van de uitvoeringsinstrumenten voor de provincie om haar doelen te realiseren. In de verordening vertaalt de provincie de kaderstellende elementen uit het provinciaal beleid in regels die van toepassing zijn op (gemeentelijke) bestemmingsplannen. Van een aantal onderwerpen verplicht het Rijk de provincie ze uit te werken in de provinciale verordening. Dit is in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) opgenomen.

De provincie heeft een aantal onderwerpen, die bij het opstellen van deze structuurvisie niet ter discussie staan in de Verordening ruimte (fase 1) uitgewerkt. Deze is op 23 april 2010 vastgesteld en op 1 juni 2010 in werking getreden.

Uit de keuzes die in deze Structuurvisie zijn gemaakt, volgen nog een aantal onderwerpen waarvoor de provincie het instrument verordening inzet. Deze zijn opgenomen in de Verordening ruimte 2011. Daarbij zijn ook een aantal provinciale ruimtelijke belangen die voortkomen uit het vastgestelde Provinciaal Waterplan opgenomen in de Verordening ruimte. Gekoppeld aan de partiële herziening Svro 2014 vindt er een beleidsrijke actualisatie plaats van de Verordening ruimte. In die verordening worden naast een vertaling van de beleidskeuzes uit de partiële herziening ook de uitkomsten van de evaluatie van de Verordening ruimte betrokken die in 2012 heeft plaatsgehad.

1.6. Leeswijzer

De structuurvisie is opgebouwd uit twee delen en een uitwerking. In het eerste deel, Deel A, leest u de kern van de visie van de provincie op de ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Brabant. De ruimtelijke opgaven staan in Hoofdstuk 2 . Ruimtelijke opgaven voor Noord-Brabant. De opgaven komen voort uit trends, ontwikkelingen én uit de intrinsieke ruimtelijke kwaliteiten van Noord-Brabant. Hoofdstuk 3 . Provinciale belangen en ruimtelijke keuzes beschrijft de feitelijke ruimtelijke visie van de provincie. Welke ruimtelijke keuzes maakt de provincie en wat zijn de ruimtelijke belangen die de provincie behartigt? Tenslotte staat in Hoofdstuk 4 . Provinciale Sturingsfilosofie, de wijze waarop de provincie haar visie wil realiseren. Wanneer kiest de provincie voor een ontwikkelende, een beschermende of juist een stimulerende manier van sturen.

Deel B van de structuurvisie 'Ruimtelijke structuren' beschrijft de wijze waarop de provincie de visie uit werkt in vier robuuste ruimtelijke structuren: Groenblauwe structuur, Landelijk gebied, Stedelijke structuur en Infrastructuur. In de structuren staat hoe de provincie aankijkt tegen de ontwikkeling van functies. Al deze hoofdstukken bevatten een Uitvoeringsparagraaf. Hierin staat welke instrumenten de provincie in zet om de doelen uit de structuurvisie te realiseren. Dit is een dynamisch onderdeel van de structuurvisie. Het kan periodiek worden herzien. Bij de partiële herziening van de Svro in 2014 heeft een eerste periodieke aanpassing van de uitvoeringsparagrafen agenda plaatsgehad.

Een specifiek onderdeel van de structuurvisie zijn de Gebiedspaspoorten. Dit is een uitwerking van de structuurvisie die als een apart document is vastgesteld. De gebiedspaspoorten bevatten de landschapskenmerken die bepalend zijn voor de kwaliteit van een gebied of een landschapstype en hoe ruimtelijke ontwikkelingen kunnen bijdragen aan het behoud en versterking daarvan.

Als er nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen zijn die aanpassingen op de ruimtelijke visie vereisen, worden deze door middel van een partiële herziening van de structuurvisie toegevoegd. Dit kan bijvoorbeeld nodig zijn bij het vastleggen van het voorkeursalternatief van nieuwe infrastructuur in Zuidoost Brabant.

1.7. Kaarten

De structuurvisie bevat vijf kaartbeelden: de kaart 'Ruimtelijke visie' en de kaart 'Gebiedsgericht werken' uit Hoofdstuk 3 en de 'Structurenkaart' (Deel B hoofdstukken Hoofdstuk 1, 2, 3 en 4). Ook de uitwerking van de structuurvisie, de gebiedspaspoorten bevat kaarten, namelijk de 'Gebiedspaspoorten kenmerken' en de 'Gebiedspaspoorten ambities'. Daarnaast zijn er enkele ondersteunende illustraties toegevoegd in de structuurvisie. De kaarten en illustraties ondersteunen de visie van de provincie op de ruimtelijke ontwikkeling van Brabant. Er gaat geen directe werking van uit richting gemeentelijke besluitvorming. Als de provincie het van belang vindt dat een bepaalde aanduiding doorwerkt naar gemeentelijke besluitvorming, dan zet de provincie het instrument verordening in. Kaarten die deel uitmaken van een verordening hebben wel doorwerking naar gemeentelijke besluitvorming. De structuurvisiekaarten geven wel een (abstracte) basis voor de aanduidingen op kaarten van de Verordening ruimte. Dit betekent dat er op onderdelen verschillen bestaan tussen de kaarten die in deze structuurvisie zijn opgenomen en de gedetailleerde kaarten uit de Verordening ruimte. Deze verschillen komen voort uit een verschil in abstractieniveau. De

structurenkaart geeft een globale weergave van het ruimtelijk beleid waardoor details op de structurenkaart wegvallen. Bij discrepantie tussen de kaarten uit de Structuurvisie ruimtelijke ordening en de Verordening ruimte zijn de (rechtstreeks werkende) aanduidingen uit de Verordening ruimte juridisch bindend.

In de partiële herziening van de Svro in 2014 is de besluitvorming over Brainport Oost (Structuurvisie RO deel D Brainport oost, juni 2011) en de Grenscorridor N69 (Structuurvisie RO deel E Grenscorridor N69, juni 2012) op de structurenkaart verwerkt.

Hoofdstuk 2. Ruimtelijke opgaven voor Noord-Brabant

2.1. Inleiding

De komende decennia staat de provincie Noord-Brabant voor een aantal grote maatschappelijke vraagstukken. In dit hoofdstuk zijn de vraagstukken benoemd die leiden tot ruimtelijke opgaven. Het gaat dan om de ruimtelijke opgaven die voortkomen uit bijvoorbeeld de veranderingen in het klimaat, de toenemende concurrentie tussen economische regio's, de groeiende mobiliteit en de afnemende bevolkingsgroei. In paragraaf 2.2 zijn de opgaven benoemd die voortkomen uit de belangrijkste trends en ontwikkelingen in het ruimtelijke domein. In paragraaf 2.3 staan de opgaven die voortkomen uit de intrinsieke ruimtelijke kwaliteiten van Noord-Brabant.

2.2. Trends en ontwikkelingen

2.2.1. Ruimtelijke kwaliteit staat onder druk

Dé grote uitdaging voor Noord-Brabant is om het (hoog)stedelijk gebied verder te ontwikkelen tot een krachtig netwerk en tegelijkertijd de groene en blauwe waarden van Noord-Brabant te versterken. De nabijheid van stad en land en de karakteristieke afwisseling tussen stad en land zijn belangrijke kwaliteiten die bijdragen aan een aantrekkelijk leef- en vestigingsklimaat in Noord-Brabant. Juist deze kwaliteiten, het zogenaamd 'mozaïek', staan onder druk. De ruimtelijke dynamiek in Noord-Brabant is namelijk groot door de strategische ligging tussen belangrijke economische centra, zoals de Randstad, het Rijn-Ruhrgebied en de Vlaamse Ruit. Door de grote dynamiek ontstaat het gevaar dat de samenhang, maar juist ook de verschillen tussen stad en land en de diversiteit aan kwaliteiten van natuur en landschap verloren gaan. De zorg voor een groene en schone leefomgeving is belangrijk voor een aantrekkelijk leef- en vestigingsklimaat. Daarom moeten dynamiek en karakteristiek goed op elkaar worden afgestemd. *De belangrijkste opgave voor Noord-Brabant is om stad en land, het mozaïek van Brabant, op een duurzame wijze te ontwikkelen.* Stad en land hebben elkaar nodig en versterken elkaar, het zogenaamde 'stadteland'.

2.2.2. Veranderend klimaat

In de komende decennia gaat het klimaat merkbaar veranderen. Er komen vaker extremen in neerslag, de zeespiegel stijgt en de temperatuur gaat omhoog. Wat de ruimtelijke consequenties zijn van de klimaatverandering is nog volop onderwerp van studie. Voorbeelden zijn het verhogen van dijken en creëren van overstroomgebieden. Het water- en ecosysteem heeft hierin een cruciale rol. Aan de ene kant moeten de pieken in de afvoer goed op worden gevangen. Aan de andere kant is er toenemende behoefte aan extra water om de droogtes te bestrijden. Dit werkt door in de opgave voor de natuur, de landbouw, de recreatie en in het stedelijk gebied. Ook hogere temperaturen hebben invloed. Het belang van goede (met name noord-zuid)verbindingen tussen natuurgebieden neemt toe om de natuur beter bestand te laten zijn tegen schommelingen in omstandigheden. In het landelijk gebied zijn er gevolgen voor de landbouw door temperatuurstijging, vernatting (extreme buien), maar ook grotere kans op droogtes. In het stedelijk gebied is de groenblauwe

dooradering en de (natuurlijke) afwatering steeds belangrijker vanwege de stijgende temperaturen en het voorkomen van wateroverlast. De stijgende temperaturen in met name grotere steden heeft een negatief effect op de volksgezondheid.

De opgave is om een klimaatbestendige ontwikkeling van Noord-Brabant te realiseren.

2.2.3. Achteruitgang biodiversiteit

Noord-Brabant is rijk aan natuur. Ondanks de hoge inzet vanaf eind vorige eeuw op het vergroten, verbinden en verbeteren van de natuurwaarden - zoals via de aanpak van de ecologische hoofdstructuur - vindt nog steeds afname plaats in biodiversiteit in én buiten de natuurgebieden. Het ecologische systeem in Noord-Brabant is en blijft kwetsbaar. Het systeem staat nog steeds onder druk als gevolg van veranderend ruimtegebruik en de daaruit voortkomende milieudruk. Vanwege wijzigingen in het nationale beleid zijn de financiële middelen om natuur aan te kopen en in te richten beperkter geworden.

De opgave is om door te gaan op de ingeslagen weg door natuurgebieden te vergroten, te verbinden en de milieumomstandigheden (gezonde en schone leefomgeving, bodem, water en lucht) te verbeteren en bewezen effectieve maatregelen voor herstel van biodiversiteit te ondersteunen met passend beleid en financiering. Daarnaast ligt er de uitdaging om economische ontwikkeling en sociaal-culturele ontwikkeling te koppelen aan investeringen in natuur. Omgekeerd moet natuur ook bijdragen aan die ontwikkelingen. Ook buiten de natuurgebieden is het een opgave om de bescherming en vooral de ontwikkeling van natuurwaarden meer dan voorheen te koppelen aan de ontwikkeling van (nieuwe) functies zowel in het buitengebied als in en rond de stedelijke gebieden. Om zo een robuuste en veerkrachtige natuur te realiseren. Investeren in natuur geeft een meerwaarde voor landschap, recreatie en voor het woon- en werkklimaat van Noord-Brabant.

2.2.4. Veranderend landelijk gebied

Het Brabantse landelijke gebied verandert snel. Ruimtelijk gezien is de land- en tuinbouw belangrijk als beeldbepaler en als beheerder van 60 % van het Brabantse grondgebied. De sector staat onder druk en zit in een belangrijke transitiefase. De wereldmarkt en het Europese beleid (o.a. de POP plattelandsontwikkeling 2013) bepalen dit voor een groot deel.

Er zijn twee verschillende ontwikkelingsrichtingen te onderscheiden.

De eerste is de ontwikkeling van een gebiedseconomie met een verdergaande menging van functies en verbreding van agrarische activiteiten met streekproducten, zorgverblijven, recreatief verblijf en landschapsbeheer. Deze ontwikkeling sluit aan op de toenemende vragen vanuit de samenleving (de stad) om het buitengebied meer te kunnen gebruiken voor andere functies. Maar ook bij de behoefte aan het behoud van voorzieningen die belangrijk zijn voor de leefbaarheid van het landelijk gebied voor haar bewoners. Het platteland vervult een belangrijke rol voor recreatie, toerisme en kleinschalige zorgeconomie. Daarnaast is de kwaliteit van het landelijk gebied steeds belangrijker voor een hoogwaardig leef- en vestigingsklimaat van Noord-Brabant. In het landelijk gebied verliezen grootschalige complexen als kloosters en instituten hun functie waardoor er veel gebouwen vrijkomen, met vaak een hoge (cultuurhistorische) waarde en unieke ligging. Door passende functies in deze complexen mogelijk te maken, kunnen deze behouden en ontwikkeld worden.

Een tweede ontwikkelingsrichting in het landelijk gebied is een toenemende specialisatie met schaalvergroting van de landbouw. Dat doet zich in Noord-Brabant vooral voor bij glastuinbouw, veehouderij, akkerbouw, vollegrondstuinbouw en boomteelt. Voor de toekomst van deze vormen van landbouw is het van groot belang verdere verduurzaming en toegevoegde waarde-ontwikkeling van de sector door te voeren en waar mogelijk te

versnellen. Hierbij wordt tevens de relatie gelegd met de hele agrofoodketen om zo de verbinding producent-consument te zekeren en de gehele keten te verduurzamen. Het wordt in toenemende mate lastiger om deze twee ontwikkelingen in het landelijk gebied met elkaar te combineren. Het leidt tot confrontaties tussen ontwikkelingen onderling en tussen de grootschaligheid en het fijnmazige en afwisselende landelijk gebied van Noord-Brabant. De toenemende specialisatie bij met name veehouderijen betekent een verschuiving van gesloten locaties naar gespecialiseerde locaties. Hierbij worden bestaande locaties opgekocht van stoppende ondernemers. Hierdoor is er meer transport van dieren, mest en voer met potentieel grotere risico's voor de gezondheid van mens en dier, verminderd dierenwelzijn en overlast door transport.

In met name Oost-Brabant is de mens-dierdichtheid groot waardoor bij een uitbraak van een zoönose veel mensen getroffen kunnen worden. Dit vraagt om een duurzame landbouw waarbij risico's acceptabel en beheersbaar zijn. Uit het oogpunt van volksgezondheid is daarbij vooral de interne bedrijfsvoering van belang.

De veehouderij is in de afgelopen periode steeds verder los komen te staan van zijn omgeving. Belangrijke oorzaak is dat de voedselproductie door schaalvergroting goeddeels is losgemaakt uit zijn ecologische en sociale context. Hierdoor zijn vitale relaties en interacties verloren gegaan. Het op kostenminimalisatie en schaalvergroting gebaseerde verdienmodel biedt geen duurzaam perspectief voor de toekomst. Deze wijze van produceren heeft onder andere geleid tot toenemende maatschappelijke onrust, bijvoorbeeld ten aanzien van mogelijke gezondheidsproblemen. In met name het oostelijke deel van de provincie is er vanwege de hoge mens-dierdichtheid sprake van een overbelaste situatie bezien vanuit aspecten als luchtkwaliteit en geur. De grenzen aan de groei zijn hier bereikt.

Er komen grote ontwikkelingen op de veehouderijsector af die fors ingrijpen op de sector, zoals Europese en nationale normen voor milieu, dierenwelzijn, afschaffen van dierrechten, afschaffen van melkquotering en nieuw mestbeleid. Door de inwerkingtreding van wetgeving op het gebied van huisvesting van dieren en ammoniak is de verwachting dat een aanzienlijk deel van de bestaande veehouderijbedrijven de bedrijfsvoering zal beëindigen. Bij de overblijvende bedrijven treedt nog steeds schaalvergroting op. Vanuit de op handen zijnde mestwetgeving moet voorzien worden in voldoende verwerkingscapaciteit voor het aanwezige mestoverschot. Dit alles tegen de achtergrond van een toenemende wereldvraag naar landbouwproducten met het oog op voedselzekerheid voor 9 miljard mensen.

De opgave is om de ontwikkelingen in het landelijke gebied zodanig vorm te geven dat er sprake is van een duurzaam en vitaal platteland. Het is daarbij zoeken naar een balans tussen het behouden en verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving in het landelijk gebied en het bieden van ontwikkelingsmogelijkheden aan agrarische bedrijven. Met als uitgangspunt dat er geen verdere groei van de veestapel in Brabant plaatsvindt. Het Brabantse mestoverschot wordt op duurzame wijze verwerkt.

2.2.5. Toenemende druk op ruimtegebruik van de ondergrond

De ondergrond wordt steeds intensiever benut voor het delven van grondstoffen, het leveren van energie, het mogelijk maken van transport, het vormen van een buffer van energie en het opslaan van stoffen en gassen. Dit soort activiteiten kan spanning geven met het ook in de bodem aanwezige grondwater. Dit grondwater, met een hoge kwaliteit, wordt benut voor de bereiding van drinkwater en de productie van levensmiddelen en vraagt daarom bescherming. Daar waar voor activiteiten in de ondergrond bovengrondse installaties nodig zijn (zoals bij geothermie, (schalie)gas- en oliewinning) is een afweging nodig tussen belangen van natuur- en landschap, cultuurhistorische waarden, water, ruimte voor duurzame energie en een goed vestiging- en leefklimaat.

De opgave is om een zo optimaal mogelijk duurzaam gebruik van de ondergrond te stimuleren met aandacht voor te behouden waarden.

2.2.6. Toenemende behoefte aan duurzame energie

De fossiele brandstoffen raken de komende decennia op. Daarom wordt het steeds belangrijker om alternatieven voor fossiele energiewinning te implementeren. Duurzame alternatieven zijn onder andere windenergie, warmtekrachtkoppeling, zonne-energie, biomassavergisting en geothermie.

Duurzame energie biedt op een veelheid van terreinen kansen, maar vraagt om een goede ruimtelijke visie. Zo hebben windturbines en windmolenparken impact op het landschap. Daardoor ontstaat een dilemma op welke schaal dit kan plaatsvinden: een beperkt aantal grootschalige locaties, vele kleinschalige oplossingen of een combinatie van beide.

Er zijn veel mogelijkheden voor biomassavergisting en warmtekrachtkoppeling op bedrijventerreinen en agrarische locaties. Ook zijn er kansen voor het opwekken van duurzame energie bij agribusiness complexen zoals bij glastuinbouw en de veehouderij, mits passend binnen ruimtelijke kaders die voor deze bedrijven worden gesteld. Aandachtspunten zijn een goede inpassing in de omgeving, een goede ontsluiting en minimale vervoersbewegingen van de grondstoffen.

De opgave is, om rekening houdend met de draagkracht van het Brabantse landschap en een aantrekkelijke en gezonde woon- en leefomgeving, de transitie naar nieuwe vormen van duurzame energiewinning te realiseren.

2.2.7. Toenemende concurrentie tussen economische regio's

Noord-Brabant is een economisch diverse regio, die goed presteert. Om goed te blijven presteren wordt het concurrerend vermogen van Noord-Brabant steeds belangrijker.

In Noord-Brabant groeit de kennisgeoriënteerde economie. Arbeidsintensieve productie maakt plaats voor kennisintensieve productie, onder meer in de maakindustrie en de landbouw. Het aandeel hoger opgeleiden neemt ook toe. Met de verschuiving van arbeidsintensieve productie naar dienstverlening en kennisintensieve industrie wordt de aansluiting op kennisinstellingen steeds belangrijker. *De opgave is Noord-Brabant verder te ontwikkelen als duurzame, op Europees niveau concurrerende, kennisregio met een diversiteit aan florierende economische clusters.*

Door de nabijheid van de Randstad, de Vlaamse Ruit en het Ruhrgebied zijn veel kansen voor ontwikkeling benut. De centrale ligging zorgt voor een hoge economische dynamiek. Echter, de internationale bereikbaarheid is minder goed. De ligging van Noord-Brabant kan op termijn beter worden uitgebuit, bijvoorbeeld door hogesnelheidsontsluitingen per spoor en een (inter)nationale luchthaven. *De opgave is om de gunstige internationale ligging optimaal te benutten*

voor het versterken van het vestigingsklimaat van Noord-Brabant.

Aan de snelle groei van werklocaties is een einde gekomen. Aan de ene kant worden er nieuwe werklocaties aangelegd, aan de andere kant worden steeds meer verouderde terreinen getransformeerd naar andere functies zoals wonen. Brabant heeft een forse herstructureringsopgave. Door de afnemende groei wordt de kwaliteit van de werklocaties belangrijker voor een goed functionerende ruimtelijk economische structuur. Denk aan de ontwikkeling van duurzame werklocaties, de mogelijkheden voor energiewinning, aandacht voor de ruimtelijke kwaliteit en differentiatie in werklocaties : hoogwaardige campussen, grootschalige terreinen met milieuhinderlijke bedrijven en gemengde (economische) terreinen. Tevens vervaagt het onderscheid tussen productie- en kantoorachtige bedrijven. *Dit vergt meer nadruk op de te ontwikkelen kwaliteiten van werklocaties en meer samenwerking tussen gemeenten vanuit een gemeenschappelijk belang voor de werkgelegenheid.*

2.2.8. Afnemende bevolkingsgroei

Het verschil tussen de woningbouwopgave van steden en van dorpen wordt steeds groter. Voor heel Noord-Brabant ligt er nog steeds een aanzienlijke woningbouwopgave. Zo zal in de periode 2010 tot 2025 de Brabantse woningbouwvoorraad nog met ongeveer 150.000 woningen toenemen. Dat heeft vooral te maken met de voortgaande individualisering en de hiermee samenhangende groei van het aantal huishoudens.

Tot 2020 is het merendeel van deze opgave al vastgelegd in bestaande programma's. De nog resterende opgave is beperkt. *De opgave is om prioriteiten te stellen voor de nog te ontwikkelen en te herstructureren woningbouwlocaties.* De verwachting is dat de Brabantse woningvoorraad rond 2035 haar maximum bereikt. Vervolgens staat tegenover de sloop van woningen slechts een geringe nieuwbouwproductie. *Een substantieel deel van de woningbouwopgave wordt in bestaand stedelijk gebied opgevangen. Daar liggen belangrijke herstructurerings- en inbreidingsopgaven.*

Groei vinden we de komende jaren nog met name in stedelijke concentraties, terwijl gemeenten 'aan de randen' van de provincie te maken krijgen met (een beperkte mate van) krimp. Gelet op de afnemende groei van de woningbehoefte en op termijn zelfs krimp, is het belangrijk om concurrentie tussen gemeenten en regio's, overproductie en leegstand te voorkomen. *Regionale afstemming om de woningbouwbehoefte af te stemmen op de vraag is daarom belangrijk. In de gebieden waar krimp op gaat treden, is de zorg voor de leefbaarheid van belang. Met de demografische veranderingen verschuift het accent steeds meer van kwantiteit naar kwaliteit. Een kwalitatieve benadering van de stedelijke ontwikkelingen, biedt kansen voor een verbetering van de leefbaarheid en het behoud van voorzieningen.* Naast de omvang van de woningvoorraad is ook de veranderende samenstelling van de Brabantse bevolking van groot belang bij de woningbouwprogrammering. Zowel naar leeftijd (sterke vergrijzing, afnemende potentiële beroepsbevolking), naar etniciteit (groeiend aantal westerse en niet-westerse allochtonen, arbeidsmigranten) als naar huishouden (sterke groei van het aantal eenpersoonshuishoudens) zal de Brabantse bevolking de komende decennia sterke veranderingen ondergaan. Dit zal ook de woonwensen sterk beïnvloeden.

De demografische ontwikkeling heeft niet alleen gevolgen voor de woningbouwbehoefte maar ook voor de ontwikkeling van andere ruimtevragende functies zoals werklocaties en voorzieningen. De autonome groei uit het verleden stabiliseert. *De kwaliteit van locaties en een goede regionale afstemming over ontwikkelingen wordt steeds belangrijker.*

2.2.9. Toename mobiliteit

De mobiliteit in Noord-Brabant groeit in de periode tot 2030 met 40%. De automobilititeit in Noord-Brabant is in de afgelopen 10 jaar met zo'n 25% gegroeid. In de komende jaren zal deze groei zich voortzetten. Zowel de interne als de externe bereikbaarheid van Noord-Brabant staat onder druk. De druk op de achterlandverbindingen vanuit de Randstad naar Duitsland en België neemt toe. *Een goede internationale ontsluiting, door de lucht, over spoor en via de weg, van de economische kerngebieden is van groot belang voor het versterken van het vestigingsklimaat in Noord-Brabant.*

Als gevolg van de voortgaande internationalisering en de schaalvergroting in de industrie groeien de wereldhandelsstromen. Dit leidt ook tot nieuwe vervoersstromen, waarbij het belang van zee en binnenhavens toeneemt. Dit is voor Noord-Brabant belangrijk vanwege de ligging tussen de havens van Antwerpen en Rotterdam en als achterlandverbinding richting het Ruhrgebied. *De opgave is om de logistieke potenties van Noord-Brabant optimaal te benutten.* De multimodale ontsluiting van werklocaties wordt een toenemende afwegingsfactor gezien de verwachte groei van de goederenvervoersstromen. Naast het vervoer over water en per spoor neemt het belang van ondergrondse infrastructuur (buisleidingen) toe.

Ondanks de investeringen in de hoofdinfrastructuur en het openbaar vervoer kan de verkeersafwikkeling aan de randen van de stedelijke gebieden in de toekomst toch tot problemen leiden. Hier komen spoorwegen, invalswegen, rondwegen en doorgaande wegen samen. *De opgave is om de (inter)nationale concurrentiepositie van de Brabantse steden te versterken door economische kerngebieden, waaronder hoogstedelijke zones en stedelijke knooppunten, te ontwikkelen. Onderdeel daarvan is het duurzaam bereikbaar maken van die economische kerngebieden door ontwikkeling van multimodale vervoersoplossingen voor personen- en goederenvervoer.* Dit vraagt om een zo goed mogelijke afstemming tussen infrastructuur en ruimtelijke ontwikkelingen. *Daarom is de opgave om zorgvuldig om te gaan met de beschikbare ruimte, zeker bij hoogstedelijke zones en knooppunten.*

Door een goede koppeling te maken tussen mobiliteitsopgaven en ruimtelijke ontwikkelingen, technische maatregelen te nemen en bestaande infrastructuur optimaal te benutten, worden nieuwe doorsnijdingen zo veel mogelijk voorkomen voor eventuele verbredingen van wegen, spoor- en vaarwegen. Dit is ook nodig vanuit het oogpunt van leefbaarheid en voor de ruimtelijke inpassing van de infrastructuur, waaronder ook provinciale wegen. De toegenomen mobiliteit geeft een toenemende druk op de volksgezondheid met overlast door geluid, fijnstof en luchtkwaliteit. De provincie streeft daarom naar duurzame mobiliteit met meer nadruk op emissie-arme voertuigen, openbaar vervoer en samenwerking bij transportstromen.

2.3. De kernkwaliteiten van Brabant

2.3.1. Inleiding

In deze paragraaf worden de onderscheidende kwaliteiten van Noord-Brabant beschreven en wat de intrinsieke opgaven zijn die daaruit voortvloeien. Deze opgaven zijn gerelateerd aan drie perioden in de ontstaansgeschiedenis van Noord-Brabant die nog steeds herkenbaar zijn:

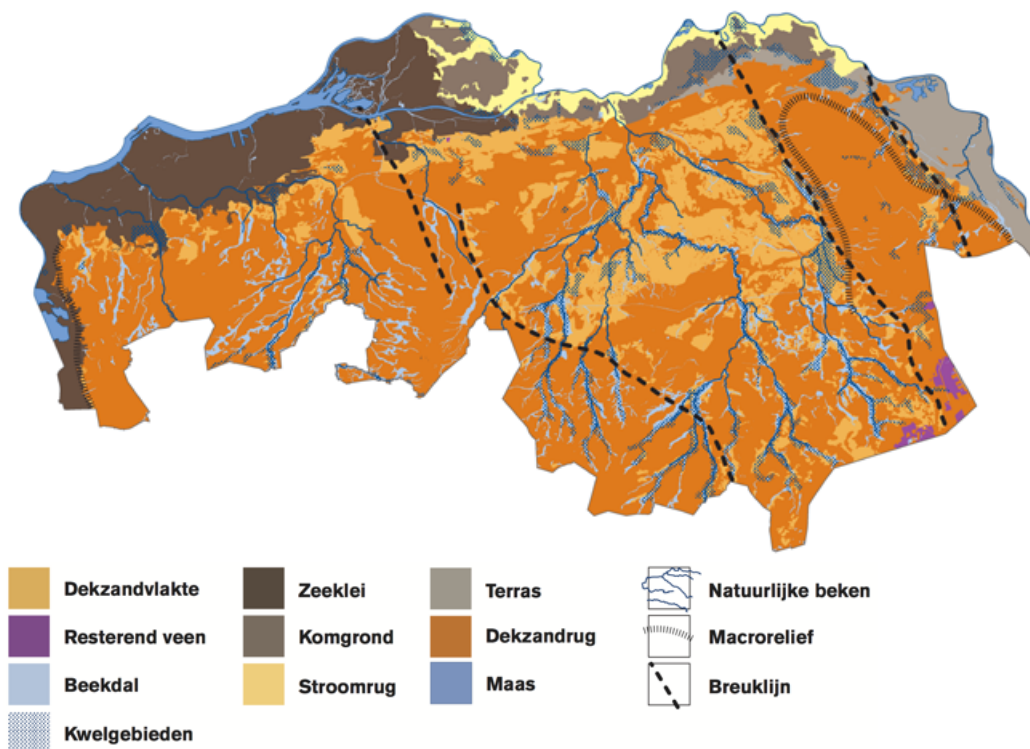
1. De natuurlijke basis: de abiotische ondergrond van Noord-Brabant. Dit betreft de geomorfologische structuren en het watersysteem.
2. Het ontginningslandschap: de variatie aan natuurlijke omstandigheden in Noord-Brabant heeft vanaf de vroegste ontginning geleid tot een rijk palet aan agrarische

cultuurlandschappen. Ook de militaire, industriële en kerkelijke geschiedenis hebben bijgedragen aan de vorming van Noord-Brabant.

3. Het moderne landschap: in de tweede helft van de vorige eeuw heeft de ontwikkeling van stad en land zich steeds losser gemaakt van de natuurlijke basis en van het aanwezige cultuurlandschap. Dit heeft geleid tot nieuwe landschappen en verstedelijking (infrastructuur, glastuinbouwlocaties, vinexlocaties, regionale bedrijventerreinen etc.)

2.3.2. De kernkwaliteiten van de natuurlijke basis

Kaart 2. *Natuurlijke basis*

De verschillen in de bodem, de geomorfologie, reliëf en het watersysteem zijn bepalend voor de verschillen tussen de landschappen in Noord-Brabant van zand en klei. Op de aardkundig waardevolle gebiedenkaart en in het Provinciaal Waterplan geeft de provincie aan welke waarden zij wil beschermen en hoe zij die systemen verder wil ontwikkelen. In deze structuurvisie geeft de provincie aan hoe zij naar de kernkwaliteiten van de natuurlijke basis kijkt in relatie tot de ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Brabant. Een belangrijke kernkwaliteit is het contrast tussen klei en zand. Dit betekent dat de hoofdkenmerken van de zand- en kleigebieden bijdragen aan de kernkwaliteiten van Noord-Brabant. In de kleigebieden zijn de openheid en robuustheid, de krekensstructuur, de rivieren en de Biesbosch belangrijke dragers. In het oosten van Noord-Brabant zijn de hoofdkenmerken ontstaan doordat de Maas zich in het landschap heeft ingesneden waardoor het Maasterrassen landschap is ontstaan. De markante hoogteverschillen die hierdoor zijn ontstaan geven reliëf in het overwegend vlakke Noord-Brabant.

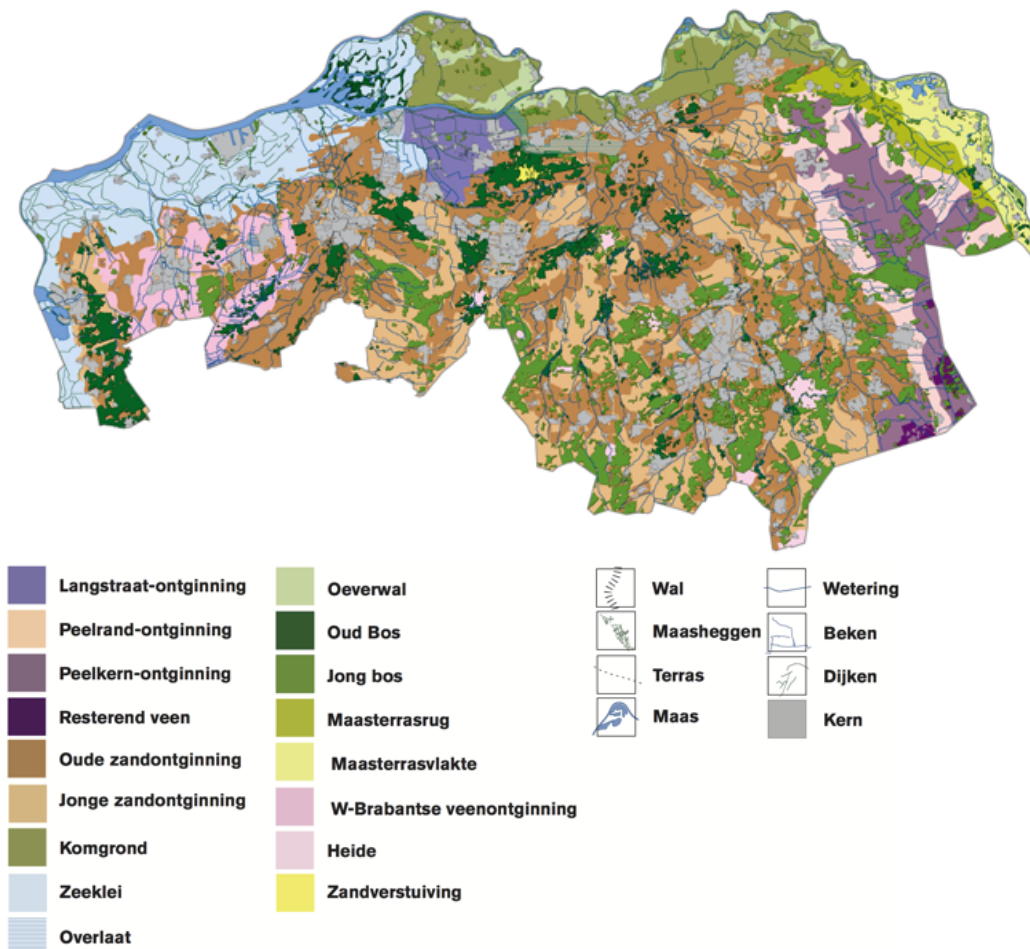
Het stelsel van noord-zuidlopende beken dooraderen het kleinschalige landschap van het zandplateau. De provincie beschouwt de beken als dé samenbindende structuur binnen het kleinschalige zandlandschap van Noord-Brabant. Binnen het zandplateau vormen de

breuklijnen van de Peelrandbreuk tot op vandaag de waterscheidingen tussen de verschillende beeksystemen. Aan de Peelrandbreuk is de voor Nederland unieke kwelstructuur, bestaande uit de wijstgebieden, verbonden.

Grote delen van het Brabantse zandlandschap zijn bedekt geweest met veen. Alleen bij de Grootte Peel en Helenaveen zijn nog veenresten aanwezig. De wijze waarop de bedekking en de ontginning van het veen heeft plaatsgevonden zijn een belangrijke leidraad voor toekomstige ontwikkelingen.

Ook de Brabantse wal, die in het uiterste westen van de provincie een markante grens van het zandplateau met het omliggende zeeleigebied vormt, is een belangrijke drager van de ruimtelijke structuur van Noord-Brabant.

2.3.3. De kernkwaliteiten van het ontginningslandschap

Kaart 3. Ontginningslandschap

Gedurende een eeuwenlang proces van transformatie heeft de mens de natuurlijke basis omgevormd tot een overwegend agrarisch cultuurlandschap. Maar ook de industriële geschiedenis, de religieuze en de militaire geschiedenis hebben bijgedragen aan de vorming van het Brabantse landschap. De kernkwaliteiten van het huidige Noord-Brabant hangen voor een belangrijk deel samen met de ontginningsgeschiedenis. De provincie heeft op de Cultuurhistorische Waardenkaart in beeld gebracht waar de vroegere ontginnings- en

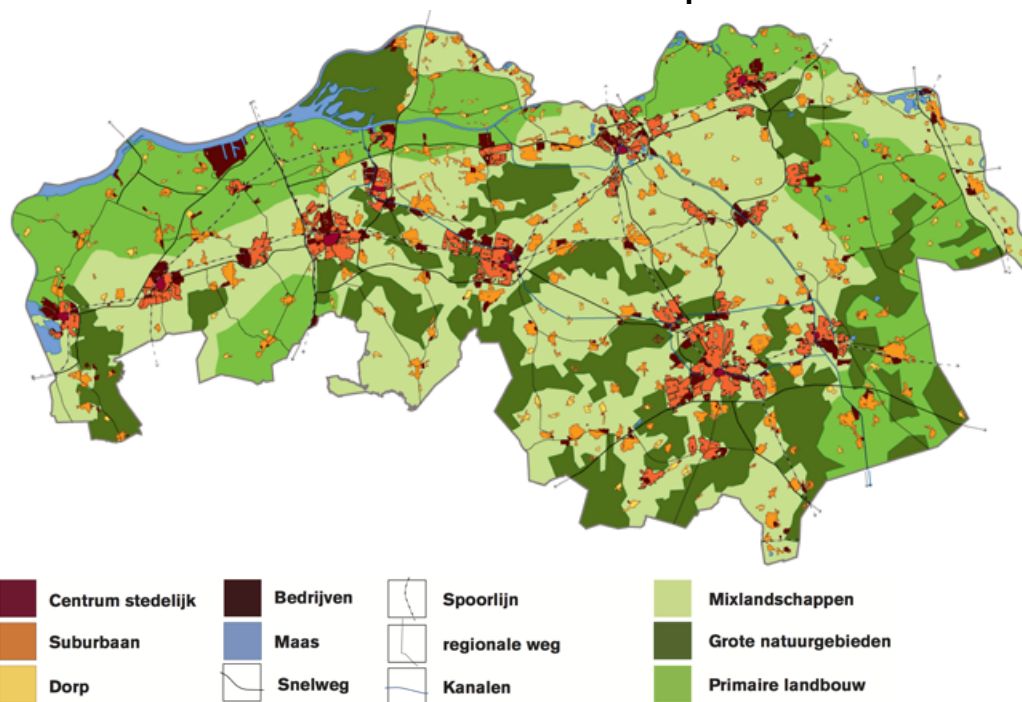
bewoningsgeschiedenis nog goed afleesbaar zijn. Daar waar nu nog in hoge mate samenhang is tussen die geschiedenis en het huidige landschap heeft de provincie een aantal cultuurhistorische landschappen aangeduid. Maar ook in de gebieden daarbuiten is het ontginningslandschap een belangrijke drager van de kwaliteiten en de identiteit.

Belangrijke dragers voor de ruimtelijke structuur hangen - daar waar de ontginning gepaard ging met veenontginning - samen met de verschillende ontginningsprincipes die binnen Noord-Brabant zijn toegepast. Zo zijn drie markante landschappen ontstaan: de turfvaarten van West-Brabant, de Langstraat en de Peel.

Voor het Brabant van het zand is het onderscheid tussen oude en jonge ontginningen, de verschillen tussen de beeksystemen die het landschap dooraderen, de oude akkers, de bossen, heide en vennen, de nevel van steden, dorpen en gehuchten, en de vele landgoederen en kloostercomplexen kenmerkend.

Op het Brabant van de zeeklei zijn de grote open polders, de dijkringen, dijkdorpen, de nieuwvestigingen haaks op de dijk, de vestingsteden, de waterlinies en de overlaten op het niveau van Noord-Brabant van belang. De rivierklei wordt gekenmerkt door de afwisseling van besloten oeverwallen met oeverwaddorpen en open komkleigebieden met bijbehorend afwateringsstelsel.

2.3.4. De kernkwaliteiten van het moderne landschap

Kaart 4. Moderne landschap

De Brabantse samenleving heeft zich ontwikkeld van een regionaal en ruraal georiënteerde samenleving tot een stedelijke, geïndustrialiseerde en internationaal georiënteerde samenleving. Dit heeft geleid tot aanzienlijke intensivering van het gebruik van het Brabantse landschap door aanpassingen aan het watersysteem, de groei van de verstedelijking en het mobiliteitsnetwerk. Het heeft geleid tot intensivering van de landbouw en de recreatie. De verstedelijking van Noord-Brabant heeft verspreid over de provincie plaatsgevonden. Er is

bewust gekozen voor een suburbane verstedelijking voor de opvang van migratie, met ruimte daarbuiten voor de opvang van de eigen behoefte in de kernen. Hierdoor kent Noord-Brabant niet het stedelijk patroon van de grote Europese metropolen of de Randstad. Het stedelijk patroon bestaat uit een kralensnoer van steden op de overgang van zand naar klei en enkele stedelijke concentraties op het zand: stad en land zijn in Noord-Brabant altijd onder handbereik. *De opgave is om een goede balans te vinden tussen rode en groene ontwikkelingen en het contrast tussen stad en land, het mozaïek, te behouden en verder te ontwikkelen (groene geleidingszones) en door meer in te zetten op verstedelijking die de eigen identiteit van stad of dorp in relatie tot het landschap versterkt.*

Deze opgave is voor vier regio's concreet ingevuld:

1. In West-Brabant is de groei van het goederenvervoer en de glastuinbouw een belangrijke stimulans voor de ontwikkeling van de logistieke sector, maar geeft het ook een grote druk op dit open gebied. Daarnaast spelen er ontwikkelingen op het gebied van klimaatverandering en water die bepalend zijn voor het moderne landschap van West-Brabant. *De opgave is om deze ontwikkelingen zo met elkaar te verknopen dat de robuustheid van het zeekeleigebied wordt versterkt en de gebieden die essentieel zijn voor de beleving van de openheid worden benoemd en beschermd.*
2. In Midden-Brabant is enerzijds een intensief gebruikt 'leisure-landschap' ontstaan en is anderzijds de cultuurhistorische kleinschaligheid en het natuurlijke, landschappelijke karakter van Het Groene Woud (Meijerij) en de Loonse en Drunense Duinen een kernkwaliteit. Beide kwaliteiten hangen nauw samen met de ligging nabij de grote steden enerzijds en de ligging op het aantrekkelijke kleinschalige dekzandlandschap met hoge natuur- en landschapswaarden anderzijds. *De provincie ziet het als belangrijke opgave om deze kwaliteiten te versterken en beter met elkaar in verband te brengen.*
3. Zuidoost-Brabant is het brandpunt van de kenniseconomie. De regio Eindhoven-Helmond ontwikkelt zich steeds meer als een regio die zich met haar woongebieden en werklocaties wil onderscheiden, zoals bijvoorbeeld met de Hightech Campus Eindhoven. Investerings in bereikbaarheid en de kwaliteit van het omliggende landelijk gebied, zoals in de Kempen, worden samen met ontwikkelingen in de intensieve landbouw steeds bepalender voor het moderne landschap van de zuidoostvleugel. *De opgave is om de stedelijke en infrastructurele ontwikkelingen beter te verankeren in, en goed te verbinden met, het omliggende gebied.*
4. In Noordoost-Brabant is natuur, recreatie, intensieve landbouw (agribusiness) en een economische ontwikkeling gericht op Food, Health en logistiek bepalend voor de dynamiek en daarmee voor de ontwikkeling van het moderne landschap. Daar waar deze ontwikkelingen leiden tot schaalvergroting kan er spanning ontstaan met de kwaliteiten van de 1e en de 2e laag. Op de dekzandrug Waalwijk-Oss en op het Maasterras tussen Cuijk en Boxmeer staat de afwisseling van groen en rood onder druk door verstedelijkingsprocessen. Schaalvergrotingsprocessen in met name de landbouw zetten de ruimtelijke kwaliteit van het landelijk gebied onder druk. *De opgave is om de nieuwe ontwikkelingen zo in te zetten dat het landschap aan aantrekkelijkheid en duurzaamheid wint en er een nieuw evenwicht ontstaat tussen de rode en de groene ontwikkelingen op de dekzandrug en het Maasterras.*

Hoofdstuk 3. Provinciale belangen en ruimtelijke keuzes

3.1. Inleiding

Leidende principes

De opgaven, zoals benoemd in Hoofdstuk 2, leiden tot ruimtelijke keuzes voor de toekomstige ontwikkeling van Noord-Brabant. Bij deze ruimtelijke keuzes, die vertaald zijn in 14 provinciale ruimtelijke belangen, hanteert de provincie twee leidende principes. Dit betekent dat deze richting geven aan het maken van de keuzes en een belangrijke rol spelen in de uitwerking van de provinciale belangen. Dit zijn:

1. Ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid

De provincie kiest voor een duurzame ontwikkeling waarin de kwaliteiten van de provincie sturend zijn bij de ruimtelijke keuzes die de komende jaren op de provincie af komen.

Nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan de kracht en identiteit van Noord-Brabant.

De ruimtelijke keuzes in dit hoofdstuk geven hier op provinciaal niveau invulling aan.

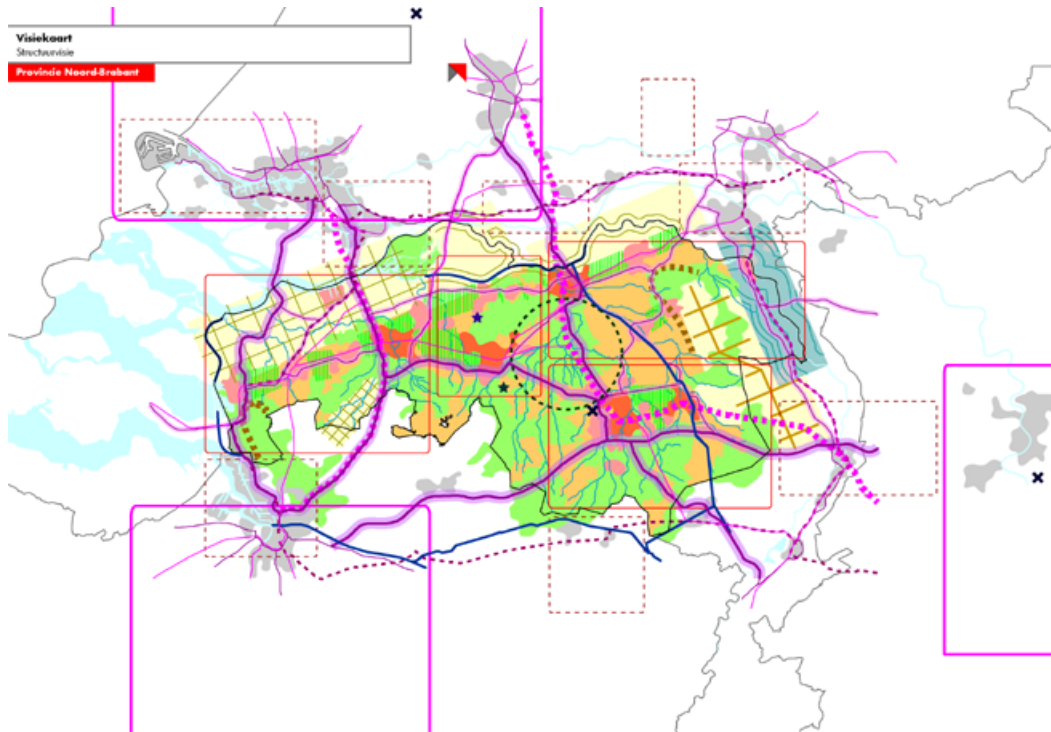
2. Vestigings- en leefklimaat en gezondheid

De provinciale belangen en ruimtelijke keuzes moeten bijdragen aan het vestigings- en leefklimaat van Noord-Brabant. De fysieke leefomgeving, dit is zowel de bebouwde als onbebouwde omgeving met daaraan gerelateerde activiteiten, bepaalt mede de kwaliteit van leven. Omgevingsfactoren kunnen positieve en negatieve gevolgen hebben. Positieve gezondheidseffecten treden op via natuur, water, lucht en externe veiligheid (ongelukken en rampen). De leefomgevingskwaliteit en daarmee de gezondheid staat in delen van Noord-Brabant onder druk. Naast gezondheidsbescherming via milieubeleid en risicobeheersing is aandacht nodig voor gezondheidsbevordering via ruimtelijke planvorming en duurzame inrichting van steden, dorpen en het landelijk gebied.

De provincie streeft naar een top kennis- en innovatieregio. Daarvoor zijn een aantrekkelijke, schone en gezonde woon- en leefomgeving, natuur- en landschapontwikkeling, vrijetijdsvoorzieningen, een robuust en duurzaam verkeer- en vervoersysteem en een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven van cruciaal belang. Op deze terreinen kan de provincie zich duidelijk van andere (Europese) regio's onderscheiden. Door een welbewuste profilering van specifieke regionale kernkwaliteiten en omstandigheden. Ontwikkelingen dragen bij aan het vestigings- en leefklimaat van Noord-Brabant, inclusief een schone en gezonde leefomgeving.

Provinciale ruimtelijke belangen

De ruimtelijke visie van de provincie bestaat op hoofdlijnen uit een robuust en veerkrachtig natuur- en watersysteem. Met aandacht voor hoogwaterbescherming, droogte, biodiversiteit. Een multifunctioneel landelijk gebied, waar de functies landbouw, recreatie en natuur in relatie tot elkaar ruimte krijgen. Met aandacht voor cultuurhistorische waarden en de leefbaarheid van kleine kernen. En een gevarieerd en aantrekkelijk stedelijk gebied, met sterke steden, groene geleedingszones en uitloopgebieden (intensieve recreatie, stadslandbouw). Met aandacht voor sterke regionale economische clusters, (inter) nationale bereikbaarheid, knooppuntontwikkeling (zowel in de centra als aan de randen van de steden).

Natuur, buitengebied & water

Accentgebied agrarische ontwikkeling

Stad & Infra

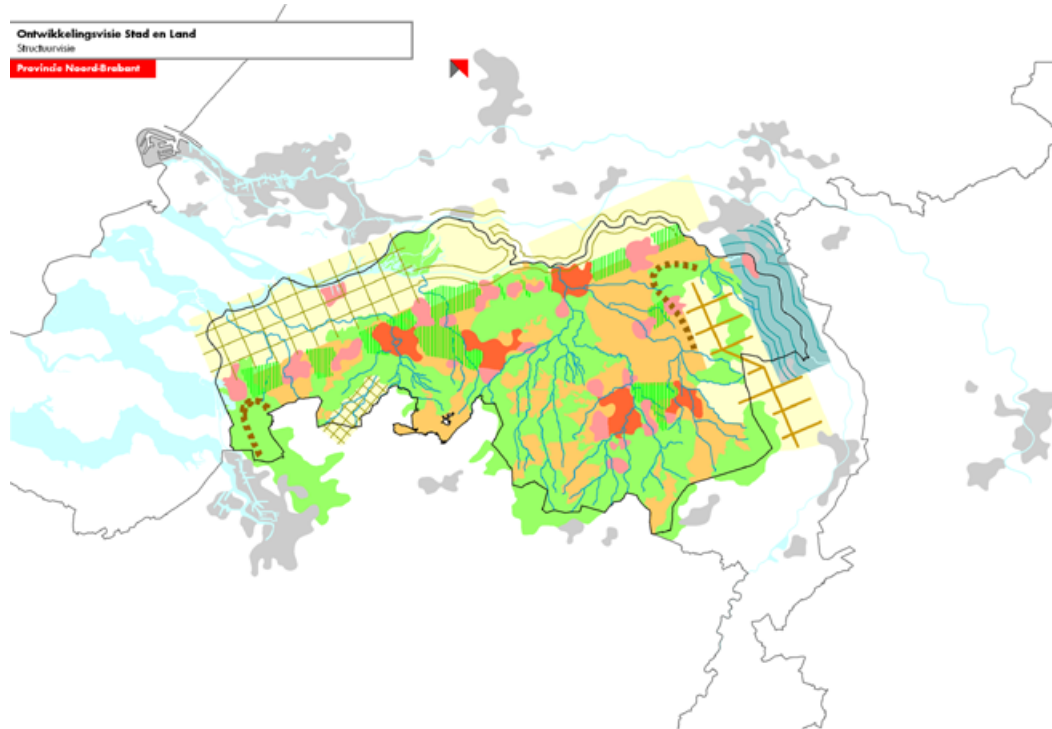
Kaart 5. Ontwikkelingsvisie Noord-Brabant

Dit is vertaald in de volgende 14 provinciale ruimtelijke belangen:

1. Regionale contrasten
2. Een multifunctioneel landelijk gebied
3. Een robuust en veerkrachtig water- en natuursysteem
4. Een betere waterveiligheid door preventie
5. Koppeling van waterberging en droogtebestrijding
6. Duurzaam gebruik van de ondergrond
7. Ruimte voor duurzame energie
8. Concentratie van verstedelijking

9. Sterk stedelijk netwerk
10. Groene geleidingszones tussen steden
11. Gedifferentieerd aanbod aan goed bereikbare vrijetijdsvoorzieningen
12. Economische kennisclusters
13. (inter)nationale bereikbaarheid
14. Beleefbaarheid stad en land vanaf de hoofdinfrastructuur

3.2. Regionale contrasten

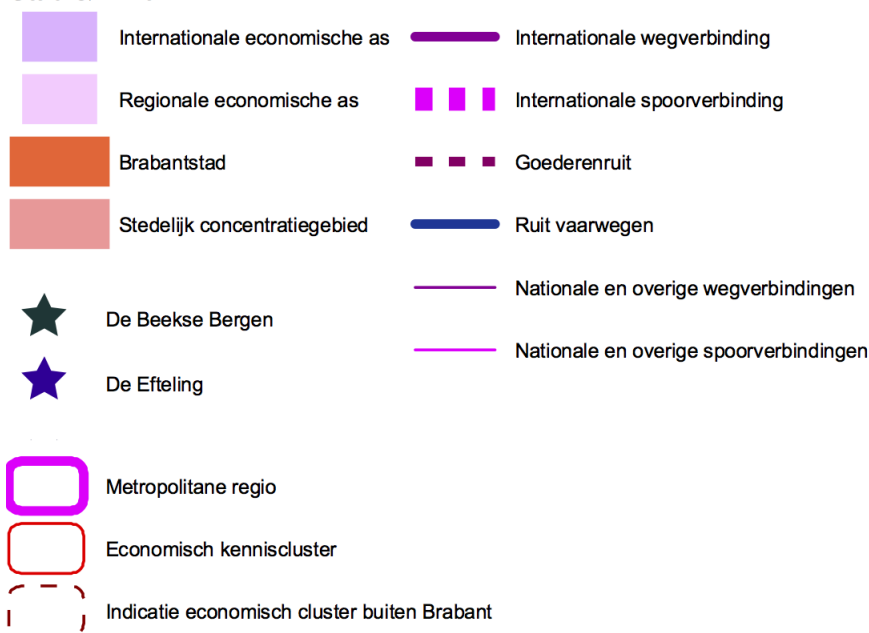
Natuur, buitengebied & water

Accentgebied agrarische ontwikkeling

Stad & Infra

Kaart 6. Ontwikkelingsvisie stad en land

De provincie wil de contrasten tussen klei, zand en veenontginning versterken. Dit betekent enerzijds inzet op de ontwikkeling van functies die de grootschaligheid en de openheid van de kleigebieden ondersteunen. Anderzijds het versterken van het mozaïeklandschap van het Brabantse zand door menging van functies die de afwisseling en kleinschaligheid versterken. De stad (rood) staat niet tegenover het land (groen), maar ontwikkelen zich in balans met elkaar, het zogenaamde 'stadteland'.

Nieuwe stedelijke ontwikkelingen spelen in op de karakteristieken van de verschillende Brabantse landschappen. De provincie vindt het belangrijk dat bij ruimtelijke ontwikkelingen ook de cultuurhistorische waarden worden betrokken. Landschappen met hoge

cultuurhistorische waarden worden op gebiedsniveau behouden en versterkt zodat ze het verhaal van het Brabantse landschap in optima forma vertellen.

Binnen de kleigebieden maakt de provincie onderscheid tussen de zeeleigebieden, de rivierkleipolders en de maasterrassen. Bij de veenontginningen onderscheidt de provincie de Westbrabantse veenontginning, de ontginning van de Langstraat en de veenontginning van de Peel. Binnen het mozaïeklandschap van het zand zijn er verschillen tussen de Brabantse wal, de Baronie, de Kempen en De Meierij.

Door met ruimtelijke ontwikkelingen in te spelen op breuklijnen en hoogteverschillen geven deze beeldbepalende structuren richting aan de verdere ontwikkeling van het landschap. Het gaat daarbij om behoud van het reliëf zelf, maar ook om het behoud van het zicht op en vanaf de reliëfvormen.

3.3. Een multifunctioneel landelijk gebied

In het landelijk gebied komt de ontwikkeling van agrarische bedrijven door schaalvergroting en intensivering steeds vaker in strijd met de doelen voor een gezonde en schone leefomgeving en behoud en ontwikkeling van natuur en landschap. Daarom kiest de provincie voor een integrale aanpak van de opgaven, waarbij multifunctioneel gebruik van het landelijk gebied uitgangspunt is.

De transitie naar een zorgvuldige veehouderij 2020 verdient specifieke aandacht. De Brabantse veehouderij vervult een koploperpositie in de wereld en levert daarmee een belangrijke bijdrage aan de economische positie van Brabant. Anderzijds zijn de grenzen voor groei van de sector bereikt. De gevolgen van de hoge mens-dierdichtheid voor de fysieke leefomgeving en het landschap zijn groot. Het is de wens om de veehouderij in evenwicht te brengen met zijn omgeving zodat een verantwoord woon-, werk- en leefklimaat wordt verkregen. Maar ook economisch is de stap naar een duurzame en innovatieve veehouderij nodig omdat het huidige verdienmodel, dat nog vaak gericht is op bulkproductie en kostenminimalisatie, niet langer houdbaar is. De overlast van het productieproces op milieu- en leefomgeving moet definitief opgelost worden.

Daarom kiest Brabant voor een nieuwe weg waarbij de groei van de sector wordt beperkt en ontwikkeling naar een duurzame en innovatieve veehouderij wordt gestimuleerd en overbelaste situaties worden aangepakt. Om de steeds verdergaande schaalvergroting te keren, is het vanuit economisch perspectief nodig om alternatieven te ontwikkelen voor groei, bijvoorbeeld door economische meerwaarde /toegevoegde waarde van producten en kennis te genereren. Belangrijke randvoorwaarde bij ontwikkeling van de veehouderij is dat deze zorgvuldig is. Dat betekent dat deze zorgt voor een goed niveau van volksgezondheid, een goede kwaliteit van de fysieke leefomgeving en een goede diergezondheid en –welzijn. Streven daarbij is dat de grondstoffenkringlopen (op West-Europees niveau) worden gesloten; grondstoffen voor eiwitrijk voedsel komen meer dan voorheen uit Europa en door het terugwinnen van fosfaat uit mest wordt de fosfaatkringloop gesloten. De sector zelf is daarvoor eerst verantwoordelijk.

Om een goed woon- en leefklimaat te bereiken ondersteunt de provincie gemeenten bij de aanpak van overbelaste situaties; dit zijn locaties of gebieden waarin vanwege de (cumulatie van) uitstoot van milieuhinderlijke stoffen geen sprake meer is van een goed woon- en leefklimaat. Het ontstaan van nieuwe overbelaste situaties wordt voorkomen. Een duurzame veehouderij heeft verder nadrukkelijk aandacht voor het dier; het dierenwelzijn en de

diergezondheid wordt verder bevorderd.

Om de transitie naar een duurzame of zorgvuldige veehouderij te bevorderen, zijn in ieder geval maatregelen op bedrijfsniveau nodig. Daarnaast wordt bezien of ook de inrichting van het landelijk gebied bijdraagt aan een afname van overbelaste gebieden.

In gebieden waar de ontwikkeling van de landbouw samen met ontwikkeling van natuur, landschap, recreatie, wonen, werken en zorg van belang is voor de plattelandseconomie, biedt de provincie ruimte voor menging van deze functies. De provincie wil dat de verschillende functies zich daar in evenwicht met elkaar ontwikkelen. Het gaat hier om gebieden als de Meierij, de Baronie, Het Groene Woud, de Kempen, de Maashorst, de Brabantse Wal en de oeverwallen langs de rivieren.

In een aantal gebieden is de landbouw dominant en wil de provincie ruimte behouden voor agrarische bedrijvigheid. Dit is belangrijk voor het economisch perspectief van de provincie Noord-Brabant als kennis- en innovatieregio, waarbij de agrofoodsector, een belangrijke positie inneemt voor de Brabantse economie. De provincie streeft daarom naar een optimale en duurzame ontwikkeling van in die gebieden aanwezige landbouwsectoren. Deze gebieden zijn de vestigingsgebieden glastuinbouw, de omgeving van Zundert (boomteelt), de Peel (veehouderij en glastuinbouw), de zeeklei (glastuinbouw en akkerbouw) en jonge rivierklei gebieden (rundveehouderij). In deze gebieden heeft de agrarische sector een sterke positie die ook naar de toekomst toe belangrijk is voor het functioneren van de agrofoodsector in Brabant. Ontwikkelingen dragen bij aan de verbetering van een schone, groene en gezonde woon- en leefomgeving.

3.4. Een robuust en veerkrachtig water- en natuursysteem

De rivieren, de beken en kreken vormen binnen Noord-Brabant de samenbindende waterstructuur. Bij toekomstige ontwikkelingen in stad en land wil de provincie dat het patroon van beken en kreken beter beleefbaar wordt. De water-, natuur- en recreatieve ontwikkelingen worden sterker aan dit patroon gekoppeld en het systeem wordt meer ingericht en afgestemd op de gevolgen van de klimaatverandering. Dorpen en steden verbeteren de relatie met de rivier, de beek en krekenstructuur. Dit betekent dat de beken en kreken als doorgaande structuur meer kwaliteit krijgen. Daarbij wordt gekeken naar de grensoverschrijdende relaties van natuurgebieden en het watersysteem. Te denken valt aan grote natuurgebieden als de Brabantse Wal en de Biesbosch en de beken aan de zuidgrens van Brabant.

De ecologische hoofdstructuur wordt versterkt door het natuursysteem nog beter aan het watersysteem te koppelen. Naast vergroten en verbinden van natuur kiest de provincie voor het verbeteren van de ruimtelijke- en milieucondities van natuur. Vooral de kwaliteit van natuurgebieden zelf maar ook de biodiversiteit daarbuiten wordt hiermee versterkt. Met een meer samenhangende aanpak in water en natuur wordt de landschappelijke en recreatieve kwaliteit van Noord-Brabant versterkt. Dit draagt bij aan een gezonde, schone leefomgeving en een aantrekkelijk vestigings- en leefklimaat van Noord-Brabant.

Door ruimte te bieden aan economische en sociaal-culturele ontwikkelingen dragen deze bij aan investeringen in behoud en ontwikkeling van natuur en daarmee aan de realisatie van de ecologische hoofdstructuur.

3.5. Een betere waterveiligheid door preventie

Om Noord-Brabant te beschermen voor overstromingen vanuit de grote rivieren kiest de provincie, mede gebaseerd op het advies van de Deltacommissie, voor verbetering van de preventie. Dit heeft de voorkeur boven gevolg beperkende maatregelen als compartimentering en noodoverloopgebieden. Dit betekent dat de provincie streeft naar een vergroting van de watervoerende capaciteit van het rivierbed, eventueel in combinatie met het concept van de doorbraakvrije dijk. Voor de verruiming van de grote rivieren op lange termijn zijn een aantal gebieden gereserveerd (lange termijn reservering rivierbed). De samenwerking in het kader van de Rijn Schelde Delta speelt een belangrijke rol. Deze provincie grensoverschrijdende opgave wordt in West-Brabant vertaald in concrete ruimtelijke opgaven.

In het rivierengebied spelen de komende decennia grote wateropgaven waarvoor ingrijpende maatregelen nodig zijn. De provincie zoekt daarbij naar een combinatie met kwaliteitsverbetering van de ruimte, gebiedsontwikkelingen en mee koppel kansen. Het Deltaprogramma is een eerste stap om samen met partijen uit de regio tot een invulling te komen. De provincie zet zich in om dat samen met waterschappen, gemeenten, rijk en belangenorganisaties in de komende jaren te bereiken.

3.6. Koppeling van waterberging en droogtebestrijding

De provincie wil dat de wateroverlast in de regionale watersystemen in 2015 aangepakt is waarbij de trits 'vasthouden, bergen en afvoeren' als uitgangspunt geldt. Het vasthouden van het water vindt zoveel als mogelijk bovenstrooms op de hoger gelegen gebieden plaats in de zogenaamde brongebieden. Hier liggen kansen voor de koppeling met natuurontwikkeling en droogtebestrijding. Ook in de nabijheid van de grote steden liggen kansen voor het bovenstrooms vasthouden en bergen van het water. Hier liggen mogelijkheden voor de koppeling met bijzondere woon- en werkmilieus, de vergroting van het recreatief uitloopgebied en bestrijding van de verdroging in het omliggende landelijk gebied.

3.7. Duurzaam gebruik van de ondergrond.

De ondergrondse ruimte wordt steeds intensiever benut voor het delven van grondstoffen, het leveren van energie, het mogelijk maken van transport, het vormen van een buffer van energie en het opslaan van stoffen en gassen. Deze ondergrondse activiteiten hebben vrijwel altijd een bovengrondse invloed als onderdeel van de fysieke leefomgeving en ruimtelijke kwaliteit. Onconventionele technieken, zoals de winning van schaliegas, brengen nieuwe risico's met zich mee. De toenemende claims op de ondergrond en de ontwikkeling van rijksbeleid vragen om een standpuntbepaling van de provincie bij de ontwikkeling van integraal beleid voor de ondergrond en afweging van functies en waarden.

Het provinciale beleid voor activiteiten in de ondergrond wordt voor een groot deel bepaald vanuit het provinciale waterbeleid. Verder zijn elementen te vinden in de Agenda van Brabant, het Provinciale Milieuplan, de energieagenda en het Beleid voor de ondergrond. Voor het benutten van de potenties van de ondergrond zijn algemene randvoorwaarden benoemd, gericht op een schone en veilige uitvoering en een goede ruimtelijke inpasbaarheid. Als richting gevende principes gelden:

- beschermen gaat boven benutten;
- hernieuwbare bronnen gaan boven bronnen voor eenmalig gebruik;

- benutten voor duurzaamheidsdoelen gaat voor economisch gewin;
- tijdelijke opslag gaat voor definitieve opslag.

Dit geldt in het bijzonder voor het belang van schoon en veilig grondwater voor menselijke consumptie en het bespoedigen van de transitie naar duurzame energievoorziening.

Aandachtspunt is dat de bevoegdheden voor activiteiten in de diepe ondergrond primair bij het Rijk liggen. Het Rijk moet daarbij wel rekening houden met de provinciale belangen.

Vanuit ruimtelijke optiek is vooral aandacht nodig voor activiteiten in de ondergrond waar bovengrondse installaties bij nodig zijn (zoals geothermie, (schalie)gas- en oliewinning).

Thema's die een rol spelen in de afweging bij deze activiteiten zijn natuur- en landschapswaarden, bescherming van cultuurhistorische waarden, een robuust en veerkrachtig water- en natuursysteem, transitie naar duurzame energie, gezondheid en een goed vestiging- en leefklimaat. Indien activiteiten, zoals de winning van schaliegas, in de ondergrond risico's opleveren op onomkeerbare veranderingen in de kwaliteit van de bodem en het grondwater, is grote terughoudendheid geboden.

3.8. Ruimte voor duurzame energie

Doordat fossiele energiebronnen uitgeput raken is het belangrijk dat de transitie naar andere duurzame energiebronnen stevig wordt ingezet en dat er zuinig wordt omgegaan met (bestaande) energiebronnen. De provincie wil bijdragen aan de ontwikkeling en opwekking van duurzame energie, zoals uit wind, zon, bodem, biomassa-, (co)vergisting en geothermie. De provincie steunt de ontwikkeling van windenergie onder voorwaarden. Om versnippering van meerdere kleinere initiatieven tegen te gaan, kiest de provincie voor geclusterde opstelling van windturbines. Dat kan bij grootschalige bedrijventerreinen in het stedelijk concentratiegebied. En in landschappen die daar voor wat betreft schaal en maat geschikt voor zijn. Dit betekent wel in de open zeeleigebieden en niet in de kleinschalige cultuurlandschappen. De provincie vindt het belangrijk dat windturbines na afloop van de gebruikperiode worden gesaneerd. De provinciale doelstelling is om in 2020 470,5 MW aan vergund vermogen windenergie te hebben opgesteld. De provincie stimuleert nieuwe toepassingen voor de opwekking van windenergie.

De toepassing van zonne-energie op bebouwing wil de provincie stimuleren. Denk daarbij aan bedrijventerreinen en op agrarische bebouwing. Daarnaast ziet de provincie mogelijkheden om panelen te plaatsen op braakliggende (bedrijven)terreinen.

Energiewinning met biomassa is kansrijk in de relatief kleinschalige delen van Noord-Brabant, in de nabijheid van de grote steden op goed ontsloten plekken (langs het water). De provincie ziet voor vergisting vooral ontwikkelingsmogelijkheden in Oost-Brabant in de nabijheid van gebieden waar een concentratie van vee aanwezig is. Door mestverwerking te combineren met het opwekken van energie vindt verwaarding van de mest plaats. Dit biedt economisch perspectief, leidt tot synergie tussen activiteiten, een verwaarding van reststromen en een lagere CO₂-uitstoot. Dit draagt daarom bij aan een duurzame oplossing van het mestoverschot. Vanwege effecten die gepaard (kunnen) gaan met mestverwerking, op zowel de ontwikkeling van de veestapel in Brabant als de leefomgeving, voert de provincie een strakke regie op de ontwikkeling van dit soort initiatieven.

Naast het ontwikkelen van nieuwe energiebronnen wil de provincie inzetten op energiebesparing en het optimaal gebruiken van de bestaande energie. Dit kan door de restwarmte in te zetten bij andere gebruikers. De uitwisseling van reststromen is met name rendabel wanneer er een korte afstand is tussen ontdeener en afnemer. Energie is daarom een

belangrijke factor bij de locatiekeuzes van grote energieverbruikers.

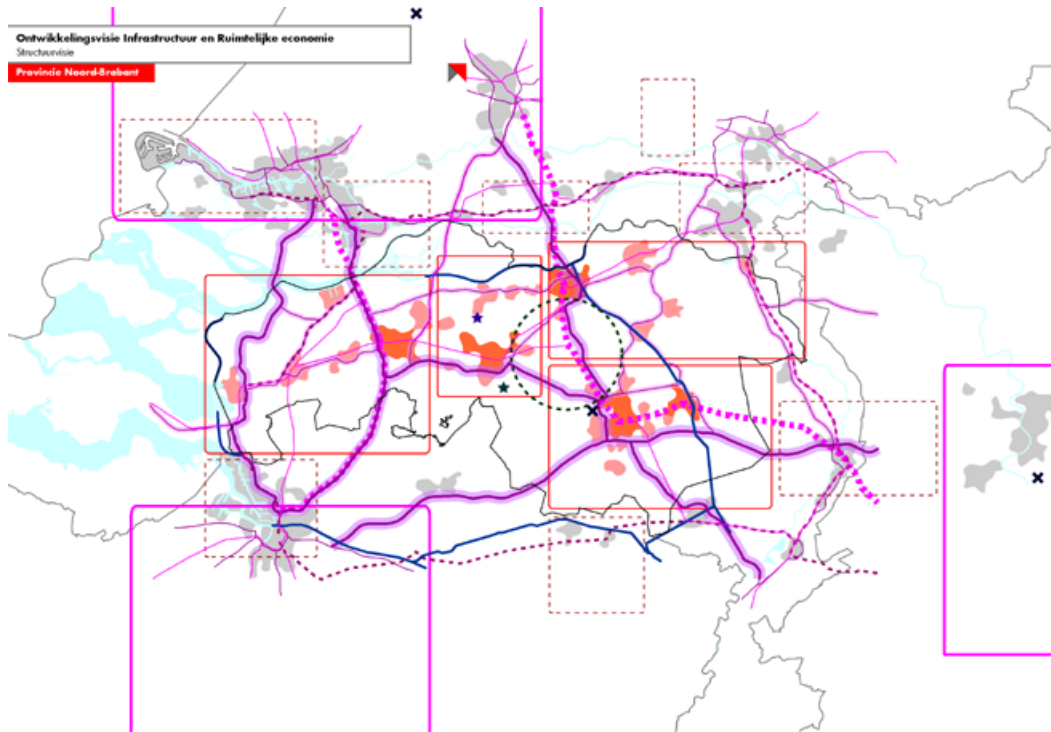
3.9. Concentratie van verstedelijking

Brabant heeft de ambitie zich te ontwikkelen tot een top kennis- en innovatieregio op Europees niveau. Daarvoor is agglomeratiekracht nodig maar Brabant wil zijn stedelijk gebied niet laten uitgroeien tot een klassieke metropool. De provincie vindt het daarom belangrijk dat er verschil blijft tussen de steden en de kernen in het landelijk gebied, de zogenaamde mozaïekstructuur. De provincie wil dat er verschillende kwaliteiten worden ontwikkeld voor wonen en werken rond de steden en in het landelijk gebied. Om zo bij te dragen aan een onderscheidend leef- en vestigingsklimaat ter versterking van de kenniseconomie in Brabant. Het op peil houden van het voorzieningenniveau is daarbij een belangrijk aandachtspunt. De fysieke leefomgeving levert een bijdrage aan de gezondheid, bijvoorbeeld door goed toegankelijke voorzieningen, een groene leefomgeving, water, een veilige infrastructuur en biedt ruimte voor vrijetijdsbesteding.

Bij de opgave voor wonen en werken wordt het accent sterker verlegd naar de te ontwikkelen kwaliteiten, de inzet op herstructurering en het beheer van het bestaand stedelijk gebied. Rond de steden is de schaal van de verstedelijkingsopgave van een andere orde, dan in de gebieden aan de randen van Brabant. Door de verstedelijking te concentreren zijn er meer mogelijkheden om een hoog voorzieningenniveau in stand te houden en verder te ontwikkelen. Dat gebeurt rond goed ontsloten gebieden, zoals in dynamische stadscentra en op knooppunten van infrastructuur.

De concentratie van verstedelijking vindt plaats in het zogenaamde 'kralensnoer' van steden (met omliggende kleinere kernen) op de overgang van zand naar klei (van Bergen op Zoom tot aan Oss) en rond de steden op het zand (Eindhoven – Helmond, Tilburg en Uden – Veghel). Hier wordt de bovenlokale groei van de verstedelijking opgevangen.

In het landelijk gebied bieden vitale kernen landelijke en meer kleinschalige woon- en werkmilieus. Ontwikkelingen voor wonen, werken en voorzieningen zijn gericht op de eigen behoefte. Voor de opvang van de woningbouwbehoefte geldt het principe van bouwen voor migratiesaldo-nul. Om de leefomgeving aantrekkelijk te houden, verplaatsen bedrijven die hier qua aard, schaal en functie niet meer bij passen naar werklocaties rond de steden. Leefbaarheid is een belangrijk aandachtspunt. Samen met de bewoners wordt gezocht naar mogelijkheden om gemeenschappelijke voorzieningen voor de kernen te behouden.

Natuur, buitengebied & water

Accentgebied agrarische ontwikkeling

Stad & Infra

Kaart 7. Ontwikkelingsvisie infrastructuur en ruimtelijke economie

3.10. Sterk stedelijk netwerk

Het stedelijk netwerk van Noord-Brabant bestaat uit een aantal grote steden, een aantal middelgrote steden en het omliggende landelijk gebied. De steden Breda, Eindhoven, Helmond, 's-Hertogenbosch en Tilburg vormen samen met de provincie het stedelijk netwerk Brabantstad. Dit samenwerkingsverband vervult een voortrekkersrol bij de ruimtelijke en economische ontwikkeling van Noord-Brabant. Sterke steden zijn een voorwaarde voor de toekomst van Noord-Brabant. Vooral in deze steden is de dynamiek van Noord-Brabant goed zichtbaar.

De provincie ziet deze steden als het brandpunt van de verstedelijking. Hier wordt geïnvesteerd in de binnensteden (stationsgebieden, kanaal- en snelwegzones) en worden hoogstedelijke functies, zoals bovenregionale voorzieningen, geconcentreerd. Daardoor wordt de centrale positie van de steden versterkt en het draagvlak voor hoogwaardig openbaar vervoer en stedelijke- en culturele voorzieningen op peil gehouden. Dat draagt bij aan een hoogwaardig leef- en vestigingsklimaat in Noord-Brabant.

Het Brabants stedelijk netwerk ontwikkelt zich tot een onderscheidend netwerk binnen de Noordwest-Europese stedelijke agglomeratie. Een voorwaarde daarvoor is een goede bereikbaarheid van de steden onderling en met andere omliggende stedelijke netwerken. Daarom kiest de provincie voor het versterken van de verbinding met nabijgelegen stedelijke netwerken, met name met de Noord- en Zuidvleugel van de Randstad, de Stadsregio Arnhem-Nijmegen, het Ruhrgebied en Maastricht-Heerlen-Aken-Luik. Het OV-netwerk BrabantStad en het hoofdwegennet worden verder ontwikkeld. Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen worden op dit netwerk afgestemd, zoals bij knooppunten (personen en goederen) of in hoogstedelijke zones.

Brabant sorteert voor op de mogelijke kandidaatstelling voor grootschalige sportevenementen. Dit draagt bij aan de ontwikkeling van een sterk profiel van het stedelijk netwerk. En daarmee ook aan het realiseren van economische en culturele topvoorzieningen binnen dit netwerk. Het vestigingsklimaat en het imago worden hierdoor positief beïnvloed.

3.11. Groene geleidingszones tussen steden

In het stedelijke kralensnoer op de overgang van zand naar klei (van Bergen op Zoom tot Oss) en in het verstedelijkte gebied van Tilburg, Eindhoven-Helmond en Uden-Veghel zet de provincie in op behoud en ontwikkeling van groene geleidingszones tussen de grote stedelijke kernen. De geleidingszones hebben als doel de openheid tussen de stedelijke gebieden te garanderen. Dit wil de provincie bereiken door in te zetten op de verbetering van de groene en recreatieve kwaliteiten van deze gebieden. Dit draagt bij aan een gezond, schoon en aantrekkelijk vestigings- en leefklimaat van Noord-Brabant.

Tussen de grote steden van Noord-Brabant zet de provincie in op de ontwikkeling van Het Groene Woud, dat goed bereikbaar is vanuit de omliggende grote steden. De ontwikkeling van Het Groene Woud is gericht op een sterke natuurkern met daar omheen een aantrekkelijk landschap dooraderd met natuur, cultuurhistorische waarden en een verscheidenheid aan recreatieve mogelijkheden en agrarische functies.

3.12. Gedifferentieerd aanbod aan goed bereikbare vrijetijdsvoorzieningen

Een kwalitatief goede vrijetijdsbesteding is een belangrijke voorwaarde voor het realiseren van een goed leef-, werk- en vestigingsklimaat. Vrije tijd wordt steeds belangrijker in onze maatschappij. Het geeft mensen tijd en ruimte voor reflectie, ontspanning, gemeenschapsbeleving en mogelijkheden om nieuwe energie op te doen. Belangrijk aandachtspunt daarbij is dat er een breed aanbod aan vrijetijdsvoorzieningen is met een goede toegankelijkheid en bereikbaarheid.

De provincie kiest bij de ontwikkeling van nieuwe bovenregionale vrijetijdsvoorzieningen voor goed bereikbare locaties, zowel met de auto, fiets als het openbaar vervoer. Dit betekent dat deze voorzieningen zich kunnen ontwikkelen in hoogstedelijke zones in het stedelijk

concentratiegebied. Bezoekersintensieve recreatieve voorzieningen zijn ook op goed ontsloten plekken mogelijk. De Efteling en de Beekse Bergen zijn belangrijk voor de economische positie van Noord-Brabant. De provincie wil deze parken in Noord-Brabant behouden. Voor een goede concurrentiepositie kan ontwikkelingsruimte nodig zijn. Een goede bereikbaarheid is daarvoor een vereiste.

Het beleid van de provincie richt zich verder op een verbreding van de vrijetijdseconomie met internationale en vernieuwende concepten en een (kwalitatieve) versterking van het reguliere aanbod van horeca, verblijfsrecreatie en natuur. Een attractief recreatief aanbod draagt bij aan een gezonde en aantrekkelijk leef- en vestigingsklimaat.

3.13. Economische clusters

Brabant kent een sterk industrieel DNA. De (maak- en proces) industrie en het agro-industrieel complex vormen nog steeds het kloppend hart van de economie en zijn de kern van de economische clusters. Ook de strategische ligging in Europa, te midden van mainports en grote bevolkingsconcentraties, blijft een sterke troefkaart voor de innovatieve economie. Een innovatieve economie die nieuwe verbindingen legt met maatschappelijke kansen op het gebied van slimme mobiliteit, duurzame energie, gezond ouder worden en een duurzame agro-food keten.

Brabant onderscheidt op basis van sterke tradities binnen de Brabantse economie en de kansen op het wereldtoneel de volgende economische clusters:

- high-tech systems en materialen (inclusief automotive en solar),
- life sciences/health,
- agrofood,
- logistiek,
- maintenance en
- biobased economy

Om deze clusters te versterken is het economisch programma 2020 vastgesteld. Samen met ondernemers, onderwijsinstellingen en betrokken overheden wordt invulling gegeven aan de ondersteuning van deze clusters. Het ruimtelijke faciliteren van deze clusters is een belangrijke bouwsteen in deze aanpak. Deze aanpak is vertaald in de provinciale strategie werklocaties.

3.14. (Inter)nationale bereikbaarheid

De provincie Noord-Brabant wil haar positie in het hoogontwikkelde afzet- en productiegebied van de Eurodelta versterken door de (inter)nationale bereikbaarheid via weg, water, spoor, lucht en buis uit te bouwen. De ontwikkeling van een goed functionerend infrastructuurnetwerk is een belangrijke voorwaarde voor de ontwikkeling van Noord-Brabant en in het bijzonder het stedelijk netwerk BrabantStad.

Het is van strategisch belang voor Noord-Brabant dat de vier economische clusters goed met de omgeving én onderling worden verbonden. Daarvoor zijn de (inter)nationale assen die de RandStad, het Ruhrgebied en de Vlaamse steden met elkaar verbinden van groot belang. Denk aan de A2, A16, A4, HSL en de oost-west verbindingen A58/A67. Met name deze oostwest-as zorgt voor de verbinding tussen de kenniseconomie van Oost-Brabant en op distributie gerichte economie van West-Brabant.

Voor het internationale vestigingsmilieu van Brainport is de luchthaven Eindhoven Airport en de HST-ontsluiting via Breda en een internationale treinverbindingen naar Aachen en Luik

van groot belang. De bereikbaarheid van de luchthaven over het land wordt verbeterd. De ambitie is om Noord-Brabant naast Breda ook via Eindhoven aan te sluiten op het internationale netwerk van hogesnelheidstreinen. Zo wordt BrabantStad als geheel beter op omliggende stedelijke netwerken aangesloten. Daar kan ook de mogelijk toekomstige realisatie van een directe spoorverbinding tussen Breda en Utrecht aan bijdragen.

De provincie wil het goederenvervoer per spoor buiten de steden om leiden via de 'goederenruit' Zuid-Nederland. Hierdoor nemen de veiligheidsrisico's af, neemt de capaciteit (en dus de bereikbaarheid) voor personenvervoer en regionaal goederenvervoer toe en ontstaat extra ruimte voor binnenstedelijke herontwikkeling.

3.15. Beleefbaarheid stad en land vanaf de hoofdinfrastructuur

De infrastructuur is belangrijk voor de beleving van de openbare ruimte van Noord-Brabant. De provincie vindt het daarom belangrijk dat ontwikkelingen langs het hoofdwegennet bijdragen aan de identiteit en de kwaliteit van Noord-Brabant. Hierbij is tevens aandacht nodig voor de toenemende druk op de volksgezondheid vanwege overlast door geluid, fijnstof en luchtkwaliteit en de zorg voor een gezonde en schone leefomgeving.

De grote steden van Noord-Brabant ontwikkelen hoogstedelijke zones langs de internationale verbindingen. Dat kan aan beide zijden van de hoofdwegen of er over heen.

Langs de overige hoofdinfrastructuurverbindingen in het stedelijk concentratiegebied wil de provincie dat verstedelijking zich niet aan beide zijden van de hoofdwegen presenteert.

Hierdoor worden de contrasten binnen stedelijke concentratiegebieden versterkt.

In het landelijk gebied wil de provincie geen verdere groei van verstedelijking langs hoofdwegen. Daar is het doel juist de identiteit van het landschap dat de (hoofd)weg doorsnijdt optimaal beleefbaar te maken. Het gaat daarbij zowel om de inrichting van de (hoofd)weg zelf als het landschap dat aan de (hoofd)weg grenst.

Hoofdstuk 4. Provinciale Sturingsfilosofie

4.1. De sturingsfilosofie van de provincie Noord-Brabant

Samenwerken aan kwaliteit

De provincie heeft als sturingsfilosofie 'samenwerken aan kwaliteit': samen met andere overheden, marktpartijen en maatschappelijke organisaties vormgeven aan een duurzame ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Brabant. Daarbij respecteert de provincie ieders rol (subsidiariteit) en gaat er ook van uit dat alle partijen die optimaal invullen.

Kernrollen van de provincie

In de Agenda van Brabant zijn de provinciale kernrollen gedefinieerd als:

1. gebiedsautoriteit: de provincie is verantwoordelijk voor de ontwikkeling van de regio Brabant (als geheel of een deel daarvan);
2. opdrachtgever voor de uitvoering: de provincie is verantwoordelijk voor de uitvoering van haar wettelijke taken en voor de uitvoering van bovenlokale opgaven.
3. systeemtoezichthouder en kwaliteitsbewaker: naast een adequate uitvoering van haar wettelijke toezichtstaken, voelt de provincie zich in algemene zin verantwoordelijk voor een goed functionerende Brabantse samenleving.

Deze rollen zijn in deze structuurvisie vertaald naar het ruimtelijk domein. Centraal in de structuurvisie staat de zorg voor de ruimtelijke kwaliteit. In het streven naar een topkennis- en innovatieregio, is het behoud en de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit van essentieel belang voor het vestigings- en leefklimaat. Dat doet de provincie vanuit het besef dat het provinciaal belang altijd leidend moet zijn in haar handelen.

Sturen op het provinciaal belang

De provincie richt zich primair op ontwikkelingen van bovenlokale schaal en betekenis. Dat kunnen grootschalige ontwikkelingen zijn, maar ook de optelsom van meerdere kleine ontwikkelingen met een bovenlokale impact. Te denken valt aan de aanleg van een regionaal bedrijventerrein of een weg, de herinrichting van een beekdal of het hergebruik van cultuurhistorisch waardevolle complexen. Daar pakt de provincie de rol van (mede)opdrachtgever, ontwikkelaar of regisseur. Daarbij past de inzet van ontwikkelingsgerichte instrumenten en het maken van bestuurlijke afspraken op regionale schaal.

Bij ontwikkelingen van lokale schaal en betekenis, ligt de verantwoordelijkheid primair bij gemeenten. De provincie kiest hier voor een andere rol en richt zich op het veiligstellen van de provinciale belangen en het stimuleren van de uitvoering door andere partijen. Daarbij worden met name communicatieve, financiële of juridische instrumenten ingezet.

Vier manieren van sturen

De provincie zet voor het realiseren van haar doelen vier manieren van sturen in. Leidraad hierbij is de 'Transitie van stad en platteland, een nieuwe koers'. De kernrollen van de provincie komen in elk van deze vier manieren van sturen terug en zijn in de volgende paragrafen van dit hoofdstuk uitgewerkt. Het gaat in de eerste plaats over het *regionaal samenwerken*, want in de ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Brabant hebben de verschillende partijen elkaar hard nodig. Daarnaast neemt de provincie in een aantal gevallen zelf het initiatief bij ruimtelijke ontwikkelingen, door (mee) te gaan *ontwikkelen*. Ook staat de provincie voor de *bescherming* van waarden en geeft het sturing aan de ontwikkeling van functies in

bepaalde gebieden. Ten slotte *stimuleert* de provincie die ruimtelijke ontwikkelingen die een bijdrage leveren aan de realisatie van de provinciale doelen. Uitgangspunt is dat de provincie haar doelen samen met andere overheden, burgers, ondernemers en hun organisaties, wil bereiken. De provincie zet zich actief in op het aangaan en faciliteren van allianties met partijen en innovatieve financieringsconstructies.

Sturen op ruimtelijke structuren

De ruimtelijke belangen en keuzes (Hoofdstuk 3) zijn vertaald in vier concrete ruimtelijke structuren: de groenblauwe structuur, het landelijk gebied, de stedelijke structuur en de infrastructuur. Binnen deze structuren worden de belangrijkste maatschappelijke ontwikkelingen opgevangen en kiest de provincie voor een bepaalde ordening van functies. De structuren geven een integrale hoofdcoers aan: een ruimtelijk ontwikkelingsperspectief voor een combinatie van functies.

De manier waarop dit perspectief wordt gerealiseerd is opgenomen in de uitvoeringsparagrafen van de structuren. Daarin komen de vier manieren van sturen terug en is af te lezen voor welke wijze van sturen de provincie kiest bij de realisatie van haar doelen. De ruimtelijke structuren zijn opgenomen in Deel B van deze structuurvisie. Samen vormen ze de provinciale ruimtelijke structuur.

4.2. Regionaal samenwerken

4.2.1. Het doel van regionaal samenwerken

De provincie streeft naar optimale regionale samenwerking. Het doel van de provincie van het samenwerken op het regionaal niveau is:

- samen met de gemeenten, waterschappen en het Rijk realiseren van de provinciale belangen en doelen;
- een gelijke werkwijze te hanteren bij regionale opgaven;
- kennis en ervaring tussen gemeenten, waterschappen en provincie uit te wisselen en zo te vergroten.

Voor de inzet op regionale samenwerking zijn meerdere redenen. Partijen in de ruimtelijke ontwikkeling zijn in sterke mate van elkaar afhankelijk om ieders doelen te kunnen bereiken. Dit is ook de reden waarom de provincie werkt met de sturingsfilosofie 'Samenwerken aan ruimtelijke kwaliteit'.

Ook is het bij steeds meer ruimtelijke ontwikkelingen voor de provincie van belang te voorkomen dat er ongelijkheid in de benadering ontstaat. Zoals bij gronduitgifte of huisvesting van arbeidsmigranten. De noodzaak voor dit soort afstemming komt met name op het regionale niveau tot uitdrukking.

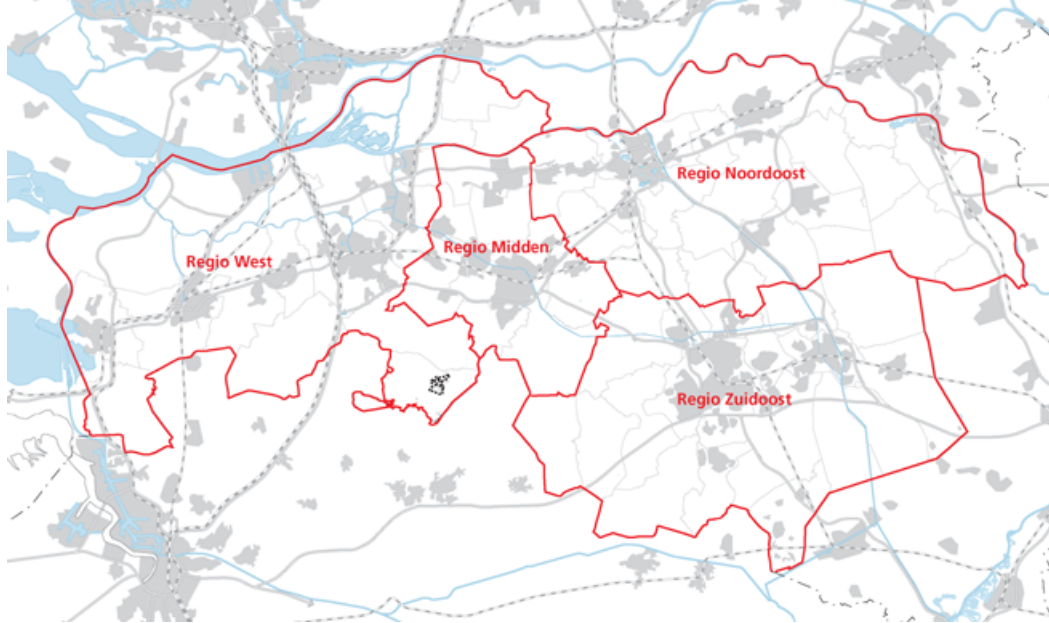
De behoefte aan afstemming en samenwerking op regionale schaal neemt toe door inhoudelijke vraagstukken als het voorkomen van onnodige concurrentie tussen economische clusters en juist het benutten van mogelijkheden voor symbioses. Maar ook het gemeentegrens overschrijdende karakter van steeds meer ruimtelijke ontwikkelingen, zoals waterberging, bezoekersintensieve voorzieningen en bedrijventerreinen. En om gezamenlijk de mogelijkheden van verdere samenwerking te verkennen, zoals bij infrastructurele projecten en bij regionale verevening bij de ontwikkeling en herstructurering van bedrijventerreinen of landschapontwikkeling. Ook verschuiven er steeds meer rijkstaken naar mede-overheden en worden bijbehorende budgetten naar provincies, waterschappen, regio's en gemeenten overgeheveld.

4.2.2. Regionaal ruimtelijk overleg

Vier regio's

Voor het maken van afspraken tussen overheden over de integrale ruimtelijke ontwikkeling van de regio's van Brabant, is overleg op het juiste schaalniveau nodig. De provincie kiest voor samenwerking in vier regio's: West Brabant, Midden-Brabant, Noordoost Brabant en Zuidoost-Brabant. Deze indeling sluit aan bij:

- de regionale bestuurlijke verbanden (Regio West-Brabant, Samenwerkingsverband Regio Eindhoven, Agrofood Capital (Noordoost Brabant), Regio Hart van Brabant);
- de zes integrale gebiedsopgaven uit de MIRT gebiedsagenda Brabant;
- de economische clusters in Noord-Brabant, zoals in paragraaf 3.13 beschreven.

kaart 8. Regioindeling Regionaal ruimtelijke overleggen

Binnen de vier regio's kunnen op verzoek van de gemeenten en in overleg met de provincie subregionale verbanden worden aangegaan. Het doel daarvan is om afspraken over wonen, werken, voorzieningen en landschapsontwikkeling op het juiste niveau voor te bereiden. De provincie en gemeenten bezien per onderwerp of er naast de overheden ook andere partijen worden uitgenodigd.

De rol van de provincie in de regionale samenwerking

De rol van de provincie in de regionale samenwerking is drieledig. Op de eerste plaats ziet de provincie er op toe dat er regionale afspraken ten aanzien van de verstedelijkingsopgave worden opgesteld en nageleefd. Het regionale overleg en de regionale afstemming hebben daarom een juridische basis in de Verordening ruimte. Het gaat dan om de planning, zowel wat betreft aantallen als kwaliteiten van de opgave voor wonen, werken en voorzieningen. Daarnaast heeft de provincie vanuit haar gemeente overstijgende blik een rol als facilitator en regisseur van de regionale ruimtelijke overleggen. De provincie vindt het belangrijk dat er goede ruimtelijke visies ten grondslag liggen aan de keuzes in de regio's, daarom ondersteunt de provincie de inzet van het ruimtelijk ontwerp bij het ontwikkelen van regionale agenda's en het verkennen van (boven)regionale ruimtelijke opgaven.

Tenslotte neemt de provincie vanuit haar eigen visie en belang een deel van de opgave voor haar rekening. De ontwikkelende rol van de provincie richt zich op een select aantal provinciale gebiedsontwikkelingen en thematische ontwikkelingen. Dit is in paragraaf 4.3 verder uitgewerkt.

Regionale agenda

De provincie stelt samen met de regio een strategische regionale agenda op. Die agenda is de basis voor het maken van afspraken tussen het Rijk, provincie en gemeenten in zowel het Regionaal Ruimtelijk Overleg als het BO-MIRT. De agenda wordt zo nodig geactualiseerd.

De agenda wordt gebaseerd op:

- Regionale visies
- MIRT-gebiedsagenda Brabant

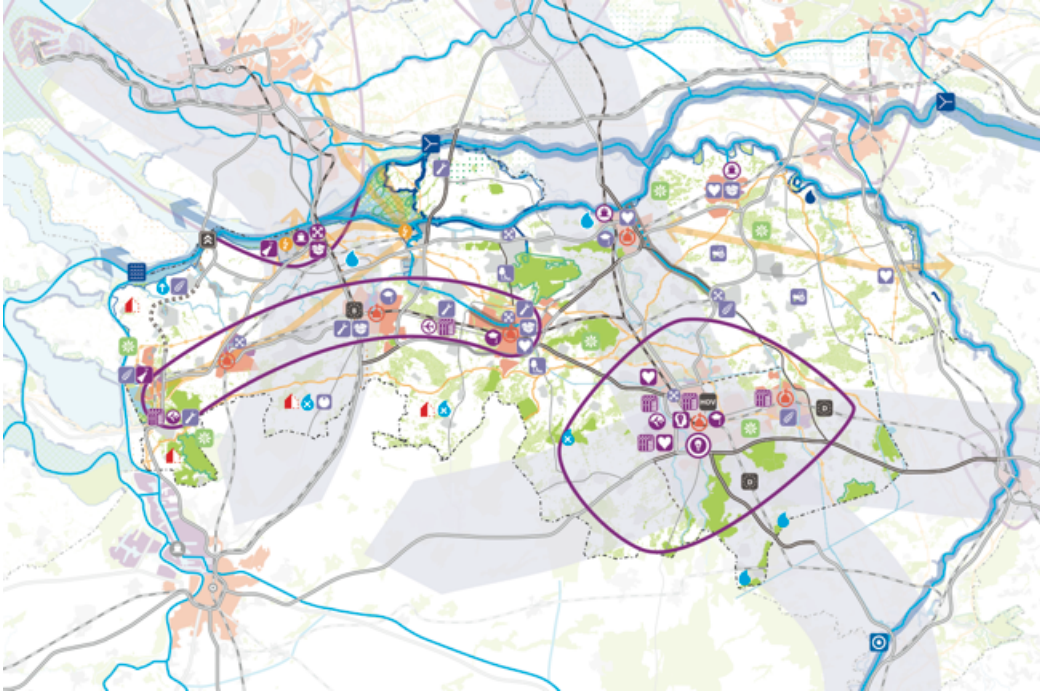
De provincie agendeert, vanuit haar belang, de volgende onderwerpen:

- provinciale gebiedsontwikkelingen (zie paragraaf 4.3.3);
- provinciale thematische ontwikkelopgaven (zie paragraaf 4.3.4);
- de uitwerking van de vier economische clusters als leidraad voor de planning van werklocaties;
- (actuele) gezamenlijke opgaven zoals:
  1. de ontwikkeling van de Groenblauwe Mantel;
  2. de regionale landschappelijke ontwikkelopgaven en de vertaling van de ambities van de gebiedspaspoorten in een regionale aanpak voor kwaliteitsverbetering van het landschap;
  3. regionale verevening voor de herstructurering van bedrijventerreinen en landschapsontwikkeling;
  4. de afname van de groei van de verstedelijking (schaarste) en de sociaal economische gevolgen daarvan;
  5. de leefbaarheidsvraagstukken en de opgaven voor toekomstbestendige zorg.

MIRT-Gebiedsagenda Brabant

In de MIRT-Gebiedsagenda Brabant leggen het Rijk, de provincie en regio's hun gezamenlijke ambities en opgaven voor de middellange termijn vast. In de update van de Gebiedsagenda (2013) is een scherpe focus aangebracht in de (ruimtelijke) opgaven die er voor Brabant toe doen. De focus ligt, vanuit de visie om Brabant als top kennis- en innovatieregio te versterken, op vier opgaven: Brainport, Maintenance Valley, logistiek en agro & food. In aanvulling daarop zijn een aantal randvoorwaardelijke opgaven geformuleerd ter versterking van het Brabantse mozaïek.

De MIRT-gebiedsagenda heeft dynamisch karakter. Voor de korte termijn zijn de volgende prioriteiten vastgelegd:

Algemeen

- Stedelijke regio met een concentratie van topsectoren

Economie

Nationaal

- Topsectoren
  - High Tech Systemen & Materialen
  - Creative Industrie
  - Life Sciences & Health
  - Chemie
  - Logistiek
- Brainport Eindhoven
- Militaire luchthaven met burgermedegebruik van nationale betekenis
- Militaire luchthaven met burgermedegebruik
- Militaire luchthaven
- Zeehavens van nationale betekenis
- Binnenhavens van nationale betekenis
- Multimodaal knooppunt internationale betekenis (logistiek)
- Kennis

Regionaal

- Agrofood
- Tuinbouw & Uitgangsmaterialen
- Logistiek
- Life Sciences & Health
- Maintenance
- Recreatie (leisure)
- Agrarisch productielandschap
- Multimodaal knooppunt regionale betekenis (logistiek)
- Kennis

Water

Nationaal

- Primaire kering - voldoet niet
- Primaire kering - nader onderzoek
- Primaire kering - voldoet
- Waarborgen afwatering / piekafvoer
- Afvoerverdeling
- Berging Zuidwestelijke Delta
- Secundaire stuursknop
- Berging (zoekgebied)
- Coalitie Natuurlijke Klimaatbuffers
- Aandachtsgebied zoetwater door verzilting
- Droogtegevoelig gebied: geen wateraanvoer uit hoofdwatersysteem mogelijk

Verstedelijking

Nationaal

- Extensivering

Regionaal

- Stedelijke vernieuwing / transformatie

Bereikbaarheid

Nationaal

- Hoofdwegennet
- Opgave hoofdwegennet
- Nieuwe verbinding hoofdwegennet
- Hoofdspoorwegennet
- Opgave hoofdspoorwegennet
- Opgave grensoverschrijdend spoorvervoer
- Hoofdvaarwegennet
- Opgave hoofdvaarwegennet
- Opgave sluis
- Corridor achterlandverbinding

Regionaal

- Belangrijke regionale weg
- Opgave belangrijke regionale weg
- Nieuwe regionale verbinding
- Samenhangend HOV-netwerk

Op de kaart zijn t.a.v. weginfrastructuur de huidige opgaven aangegeven waar een MIRT Verkenning, MIRT Onderzoek of planuitwerking loopt

Natuur, Landschap & Erfgoed

Nationaal

- EHS op land (herijkt)
- Natura 2000 - land
- Natura 2000 - water
- Nationaal Park
- Cultureel erfgoed op (voorlopige) lijst werelderfgoed

Regionaal

- Aanpak in groen-blauwe structuur

Energie

Nationaal

- (Mogelijke) vestigingsplaats elektriciteit > 500MW
- Kansrijk gebied windenergie
- Hoogspanningsleiding > 220kV
- Nieuwe hoogspanningsverbinding 380kV (indicatief)
- Buisleidingstrook

Kaart 9. Illustratie topprioriteiten MIRT-gebiedsagenda

4.2.3. Relatie met andere regionale overleggen

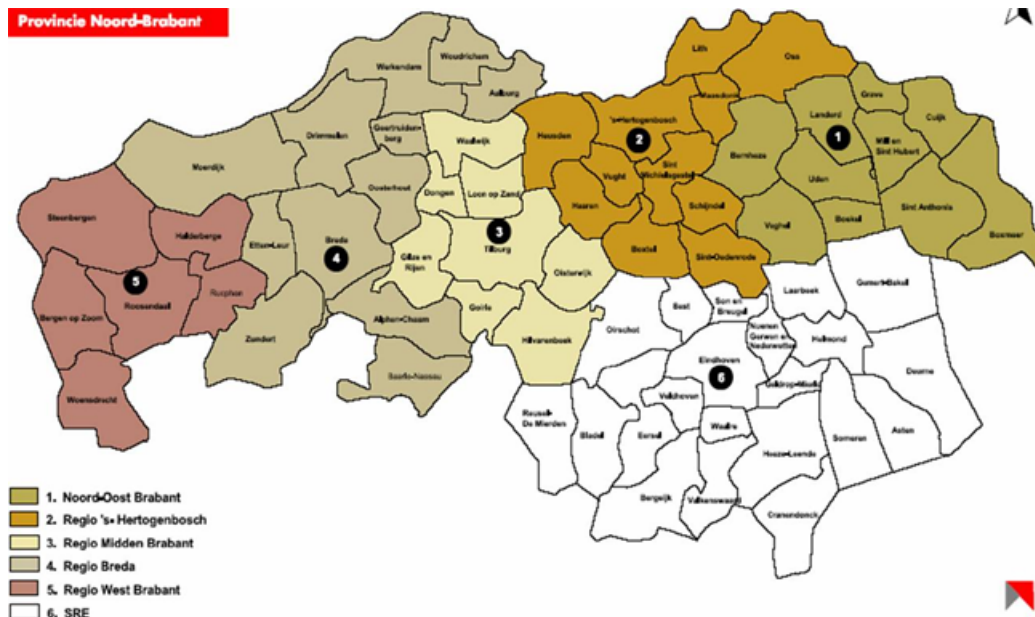
Het regionaal ruimtelijk overleg is een belangrijk instrument in de uitvoering van de structuurvisie. Daarnaast organiseert of neemt de provincie deel aan de volgende regionale overleggen in het ruimtelijk-fysieke domein:

- BO MIRT: Afspraken over de betrokkenheid van het ministerie van Infrastructuur en Milieu en Economische Zaken bij regionale ruimtelijke ontwikkelingen worden primair gemaakt in het jaarlijks BO-MIRT-overleg. De MIRT-Gebiedsagenda Brabant biedt daarvoor de basis.
- BrabantStad: De bovenregionale afstemming en ontwikkeling van het stedelijk netwerk BrabantStad, gebeurt in het BrabantStad-overleg. Het karakter van deze overleggen is gericht op gezamenlijke profilering, afstemming en afspraken op het bovenregionale schaalniveau. De vijf grote steden, Eindhoven, Tilburg, Breda, 's-Hertogenbosch en Helmond, vertegenwoordigers van het Rijk en de provincie maken deel uit van dit overleg. Er zijn diverse vakoverleggen waar verschillende onderwerpen uit het ruimtelijke fysieke domein aan bod komen.
- Streeknetwerken: In het landelijk gebied zijn op regionaal niveau samenwerkingsverbanden tussen diverse partijen gevormd, die zich richten op de realisatie van een toekomstbestendig platteland. Deze netwerken hebben een hoog zelforganiserend vermogen en hebben de ambitie om ook provinciale doelen te realiseren. De provincie ondersteunt daarom deze netwerken.

Kaart 10. Indeling werkgebieden streeknetwerken

- Gebieds Gerichte Aanpak: de uitvoering van de doelen uit het Provinciaal Verkeers en Vervoersplan, het Netwerkprogramma BrabantStad en de Brabantse Visie Goederenvervoer (2008), vindt plaats in zes regionale overleggen. Het karakter van deze overleggen is gericht op de uitvoering op regionale schaal. De deelnemers zijn overheden.

Kaart 11. Indeling regio's Gebiedsgerichte Aanpak (GGA's)

Op termijn werkt de provincie toe naar nadere afstemming van het Regionaal ruimtelijk overleg.

4.3. Ontwikkelen

4.3.1. Investeringsagenda

De centrale doelstelling van de Investeringsagendastrategie van de provincie Noord-Brabant is een structuurversterking van het bijzondere vestigings- en leefklimaat in Brabant. Structuurversterkende investeringen in onderscheidende kwaliteiten zijn nodig wil Brabant tot de top van de (industriële) kennis- en innovatieregio's in Europa blijven behoren. Duurzame welvaart en welzijn van Brabant en de Brabanders zijn daarbij gebaat. Samenhangende investeringen op een vijftal investeringsdomeinen met een brede, maatschappelijke multiplier, kunnen de beoogde structuurversterking tot stand brengen. De vijf domeinen zijn:

1. kennis: duurzame innovatie en slimme ambachtelijkheid;
2. de bereikbare regio;
3. leefklimaat: topvoorzieningen;
4. Brabants mozaïek;
5. natuur en landschap.

Voor de eerste tranche investeringen zijn voorstellen uitgewerkt op het terrein van:

- Energie (Solar, Elektrisch rijden/slimme netwerken en Biobased economy)

- Cultuur (Brabant Culturele Hoofdstad 2018)
- Versterking sportinfrastructuur (Olympisch Plan 2028)
- Mobiliteit (fondsvorming)
- Grootschalige cultuurhistorische complexen (klooster, industriële complexen, landgoederen)
- Landschappen van Allure (Maashorst, Het Groene Woud, Brabantse Wal)

In 2013 is een 2^e tranche in gang gezet. Hierbij zijn er vier investeringsfondsen ingesteld:

- Energiefonds Brabant: voor projecten gericht op energiebesparing of het opwekken van duurzame energie;
- Innovatiefonds Brabant: om samen met particuliere investeerders financiering te bieden aan bedrijven die innoveren op het gebied van hightech, lifescience, biobased economy, agrofood, logistiek, maintenance, zorg, slimme mobiliteit landelijk gebied of de vrije tijds- en creatieve sector;
- Breedbandfonds Brabant: om de aanleg van breedband in Brabant te versnellen en te zorgen dat alle Brabantse huishoudens, ondernemingen en instellingen toegang krijgen tot snel internet;
- Groen Ontwikkelfonds Brabant: om samen met publieke en private partijen de ecologische hoofdstructuur verder in te vullen en natuurverbindingen te leggen.

Met deze fondsen wil de provincie samen met andere partijen de uitdagingen waar Brabant voor staat oppakken. Met de investeringsfondsen wil de provincie een impuls geven aan de samenwerking in Brabant door een stuk medefinanciering van een project dat binnen de doelen past. De eerste drie fondsen zijn daarbij revolverend van aard. De investeringen vanuit de fondsen zijn vanwege het bijzondere karakter niet te vergelijken met de traditionele of gebruikelijke vorm van subsidieverlening. De fondsen ondersteunen de meer ontwikkelingsgerichte rol van de provincie, waarbij medeverantwoordelijkheid en -participatie een belangrijke rol spelen.

4.3.2. Ruimtelijke ontwikkelopgaven

Criteria voor ruimtelijke ontwikkelopgaven

In de structuurvisie benoemt de provincie de ruimtelijke ontwikkelopgaven. Deze ruimtelijke ontwikkelopgaven dragen bij aan de doelstellingen uit de investeringsstrategie en ondersteunen de realisering van de ruimtelijke visie uit de Structuurvisie.

De provincie heeft de ontwikkelopgaven gekozen op grond van specifieke criteria. Iedere ontwikkelopgave:

- heeft een (inter)provinciale betekenis en uitstraling;
- draagt aantoonbaar bij aan de realisatie van de doelen van de Agenda van Brabant;
- is van cruciaal belang voor het realiseren van meerdere provinciale doelen;
- vergt van de provincie een vanzelfsprekende ontwikkelingsgerichte rol: deze rol heeft een toegevoegde waarde in de realisatie;
- bevat een botsing tussen economische groei en ruimtelijke en landschappelijke kwaliteiten;
- levert op korte termijn (komende vier jaar) resultaten op.

Provinciale rol bij ruimtelijke ontwikkelopgaven

In de ruimtelijke ontwikkelopgaven neemt de provincie de rol van (mede-)ontwikkelaar. Dat houdt in dat de provincie bereid is hier haar ontwikkelingsgerichte instrumenten in te zetten. Deze ontwikkelingsgerichte instrumenten zijn het inpassingsplan en het Ontwikkelbedrijf. Inzet van deze instrumenten gebeurt altijd in overleg met de betrokken partijen.

Ter ondersteuning van haar rol als ontwikkelaar heeft de provincie het Ontwikkelbedrijf opgericht. Daarnaast wordt er voor specifieke opgaven een ontwikkelingsmaatschappij opgericht, zoals nu al het geval is bij de Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte, Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij, de Brabantse Herstructureringsmaatschappij Bedrijventerreinen en de Joint Venture Aviolanda.

Provinciale gebiedsontwikkelingen en thematische ontwikkelopgaven

De provincie maakt onderscheid tussen provinciale gebiedsontwikkelingen en thematische ontwikkelopgaven. De financiering van de gebieds- en thematische ontwikkelingen komt in eerste instantie uit reguliere middelen in de begroting. Eventuele aanvullende en incidentele middelen worden bepaald in het traject van de Agenda van Brabant (Investeringsstrategie 1^e en 2^e tranche) en het maken van afspraken in het bestuursakkoord. De volgende paragrafen geven een beschrijving van beide typen ontwikkelopgaven.

4.3.3. Gebiedsontwikkelingen

Definitie van een provinciale gebiedsontwikkeling

Een provinciale gebiedsontwikkeling heeft provinciale betekenis en uitstraling. De gebiedsontwikkeling is gebiedsgericht en *geografisch afgebakend*. Hij draagt bij aan de realisatie van *meerdere* provinciale belangen. De opgave is te komen tot een duurzame gebiedsontwikkeling door de drie kapitalen mens, markt en milieu in relatie tot elkaar te bezien. De provincie heeft een vanzelfsprekende rol in de realisatie van de opgave. Er is zicht op (deel)resultaten binnen een periode van vier jaar.

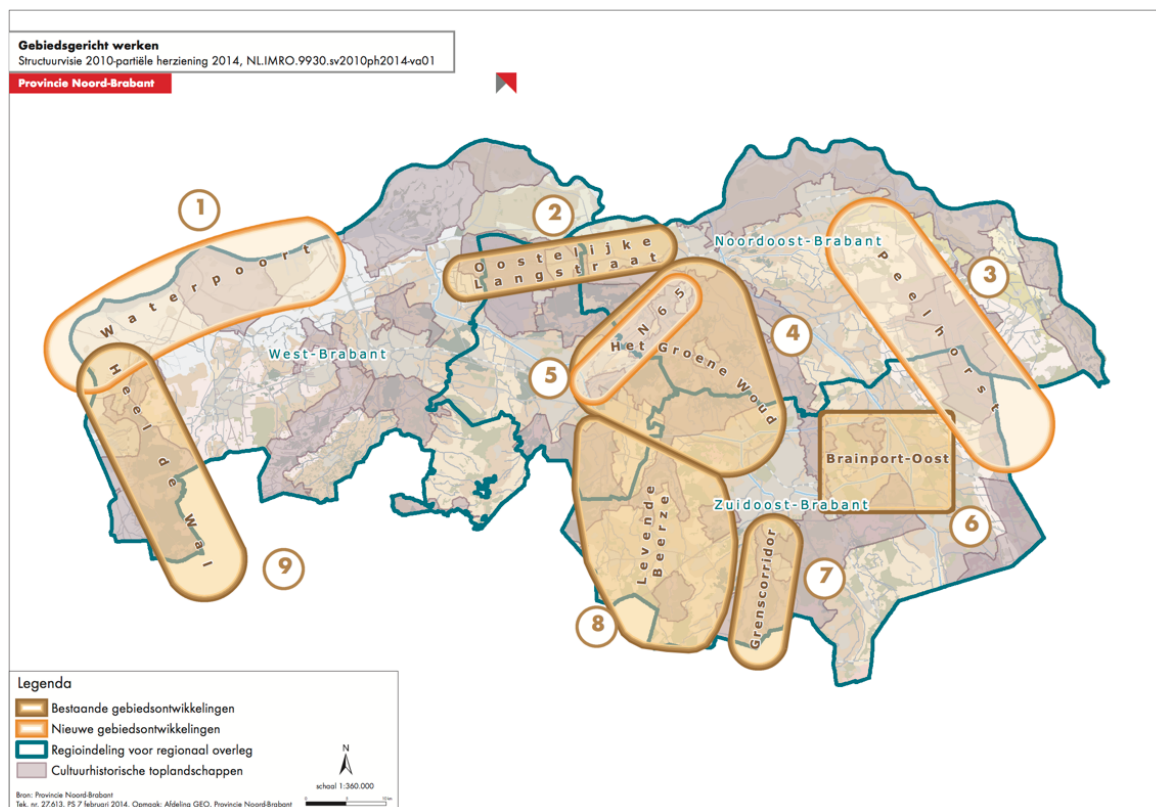
De provinciale gebiedsontwikkelingen

Op basis van de criteria in paragraaf 4.3.2 continueert de provincie op dit moment haar inzet in de volgende zes gebiedsontwikkelingen:

1. Brabantse Wal
2. Oostelijke Langstraat
3. Het Groene Woud
4. Brainport-Oost
5. Grenscorridor N69
6. Levende Beerze

Daarnaast start de provincie met de verkenning van de gebiedsontwikkelingen:

7. Waterpoort
8. De Peelhorst
9. As N65

Kaart 12. Gebiedsgericht werken

Doel van de gebiedsontwikkeling

Het doel is om tot effectieve en efficiënte aansturing en realisatie van de gewenste ruimtelijke ontwikkeling te komen. De ruimtelijke samenhang wordt versterkt door sectorale doelstellingen te integreren, projecten met elkaar te verbinden en naar nieuwe combinaties en integrale oplossingen te zoeken. De gebiedsontwikkeling draagt bij aan de realisatie van de doelen van de Agenda van Brabant. Ook tilt de provincie het belang van de gebiedsontwikkelingen op een hoger niveau en zet de provincie zich in om de gebiedsontwikkeling te profileren bij andere partijen.

Rol van de provincie

De provincie vervult bij de gebiedsontwikkelingen de rol van gebiedsregisseur en (mede-) ontwikkelaar. Als regisseur neemt de provincie de verantwoordelijkheid om in samenwerking met betrokken partijen tot een geïntegreerde gebiedsgerichte aanpak te komen en organiseert ze interactieve multidisciplinaire processen. Daarbij worden zowel partijen uit de overheid, de markt als het onderwijs betrokken.

Als ontwikkelaar is de provincie bereid haar ontwikkelingsgerichte instrumentarium in te zetten, zoals een inpassingsplan en het Ontwikkelbedrijf. Dit gebeurt altijd in overleg met de betrokken mede-overheden. Ook benut de provincie de mogelijkheden tot publiek-private samenwerking.

Ruimtelijke kwaliteit

De provincie vindt de ontwikkeling van ruimtelijke kwaliteit in deze gebieden belangrijk en zorgt in het proces voor de borging van dit belang, door:

- In de opgave ruimtelijke kwaliteit (h)erkennen: De provincie geeft in het proces aan hoe

met ruimtelijke kwaliteit wordt omgegaan: de provincie streeft naar een open en toegankelijk planproces waarin ruimtelijke kwaliteit in een vroeg stadium wordt geïntroduceerd en tot aan de realisatiefase onderdeel van het proces uit maakt. De provincie formuleert de regionale ontwerpogave voor de gebiedsontwikkeling en neemt in het programma van eisen een kwalitatieve eisenpakket op.

- Als opdrachtgever verantwoordelijk te zijn voor ruimtelijke kwaliteit: De provincie neemt de verantwoordelijkheid om het belang van ruimtelijke kwaliteit te promoten.
- De juiste ontwerper bij de juiste opgave zoeken: de provincie stimuleert bij gebiedsontwikkeling de keuze voor een excellent ontwerper die past bij de geformuleerde regionale ontwerpogave.

4.3.4. Thematische ontwikkelopgave

Definitie van een thematische ontwikkelopgave

Een thematische ontwikkelopgave is een ruimtelijke ontwikkeling, of een verzameling van ruimtelijke ontwikkelingen, met een (gezamenlijke) uitstraling en betekenis op provinciale schaal. De realisatie ervan draagt bij aan *minimaal één provinciaal belang of doel*. Bij realisatie gaat de provincie uit van het duurzaamheidsprincipe door de drie kapitalen mens, markt en milieu in gezamenlijkheid te ontwikkelen.

De thematische ontwikkelopgaven

Op basis van de criteria uit paragraaf 4.3.2 en bovenstaande definitie kiest de provincie op dit moment voor de volgende thematische ontwikkelopgaven:

- De ecologische hoofdstructuur (EHS);
- Cultuurhistorisch waardevolle complexen;
- Agrofood en de transitie naar zorgvuldige veehouderij;
- Hoogstedelijke zones en knooppunten;
- Landschappen van Allure;
- Bovenregionale (recreatieve) voorzieningen;
- Provinciale infrastructurele opgaven;
- Werklocaties met een provinciaal belang, zoals herstructureringslocaties, bedrijven met een hinder- en risicoprofiel en regionale bedrijventerreinen in het landelijk gebied.

Doel van een thematische ontwikkelopgave

Het doel is om tot effectieve en efficiënte realisatie van de gewenste ruimtelijke ontwikkeling te komen. Door een zorgvuldig en open planproces te voeren en gericht afspraken te maken wil de provincie met betrokken partijen komen tot realisatie van de ontwikkelopgave. De thematische ontwikkelopgaven dragen bij aan de doelen van de Agenda van Brabant.

Rol van de provincie in een thematische ontwikkelopgave

De provincie vervult bij de thematische ontwikkelopgave de rol van (mede-)ontwikkelaar of cofinancier. Bij de realisatie van de doelen in de thematische ontwikkelopgaven is de provincie bereid, ter ondersteuning van de mede-overheden, haar ontwikkelingsgerichte instrumentarium in te zetten, zoals een inpassingsplan of het Ontwikkelbedrijf. Afhankelijk van de aard van de opgave kan de provincie ook kiezen voor sturing via de inzet van financiële instrumenten.

4.4. Beschermen

4.4.1. Verordening ruimte

De provincie vervult van oudsher een beschermende functie binnen de ruimtelijke ordening. Deze rol blijft de provincie vervullen. Naast bescherming wil de provincie ook ruimte bieden voor ontwikkeling. De provincie vindt dat het bieden van ontwikkelingsruimte, mits zorgvuldig uitgevoerd, in veel gevallen meer bijdraagt aan het behoud van waardevolle elementen dan dat iedere ontwikkeling wordt uitgesloten.

De Verordening ruimte is één van de uitvoeringsinstrumenten die de provincie inzet bij de realisatie van haar doelen en het borgen van haar belangen. Bij de keuze voor het instrument verordening is het belangrijk dat dit het enige instrument is voor de provincie dat vooraf aangeeft waarmee de gemeente rekening moet houden én dat rechtstreeks doorwerkt naar de ruimtelijke besluitvorming op gemeentelijk niveau. In de verordening is gekozen voor een systeem waarbij ruimte wordt geboden voor een afweging op gemeentelijk niveau. Dit betekent dat de provincie vooral kijkt naar de wijze waarop de achterliggende provinciale ruimtelijke belangen zijn behartigd.

In een aantal gevallen is er in de verordening de mogelijkheid opgenomen om tot een aanpassing van de begrenzing van een gebied over te gaan. In de Verordening ruimte is ook een algemene ontheffing opgenomen voor onvoorziene ontwikkelingen en is een mogelijkheid opgenomen voor gemeenten die in bijzondere omstandigheden een ondergeschikte afwijking van maten in de Verordening ruimte mogelijk maakt. Dit soort bepalingen draagt bij aan de mogelijkheden tot maatwerk.

Daarnaast is er vanuit het denken van het koersdocument Transitie van Stad en platteland een werkwijze ontwikkeld om voor ontwikkelingen met maatschappelijke meerwaarde af te wijken van de algemeen gestelde regels in de Verordening ruimte; de zogenaamde meerwaardebenadering. Het gaat daarbij om substantiële gebiedsontwikkelingen die aantoonbaar bijdragen aan een beter Brabant en de realisering van provinciale doelen door een vernieuwend karakter, een vermindering van publieke investeringen of het zelforganiserend vermogen.

Tot slot is in de verordening een bevoegdheid opgenomen voor Gedeputeerde Staten om in het geval van regionale afspraken af te wijken van de regels in de verordening. Dit biedt de mogelijkheid om te experimenteren met een nieuwe methode van sturing waarbij vanuit de regio met een gebiedsgerichte aanpak invulling wordt gegeven aan de gezamenlijke doelen die er zijn. Het is ook een uitgelezen kans om onderwerpen integraal vanuit economie, milieu en ruimte in samenhang te bezien.

De Verordening ruimte is een relatief nieuw instrument. In 2012 heeft een eerste evaluatie plaatsgevonden naar de werking en effectiviteit van de Verordening ruimte. De uitkomsten van deze evaluatie zijn betrokken bij de actualisatie van de Verordening ruimte, gebaseerd op de partiële herziening van de Svro in 2014.

4.4.2. Zorgplicht voor de ruimtelijke kwaliteit

Nieuwe ontwikkelingen bieden een kans voor behoud en ontwikkeling van het landschap. In de verordening is als hoofdregel opgenomen dat ontwikkelruimte bijdraagt aan het versterken van de ruimtelijke kwaliteit. Dit vergt een actieve instelling van iedereen die bij een ontwikkeling betrokken is. Essentieel daarbij is dat de basis van Noord-Brabant op orde blijft: er wordt verantwoord omgegaan met bodem, water, natuur en cultuurhistorische waarden. Het ontwikkelen van landschap reikt verder dan vasthouden aan wat er is, ontwikkelen van het landschap gaat ook om het toevoegen van nieuwe kwaliteiten. Voortdurend past de gebruiker het landschap aan zijn wensen aan. Deze continue ontwikkeling is inherent aan een levend landschap. Dat geldt zowel voor het stedelijke landschap als voor het agrarische cultuurlandschap.

De zorgplicht voor de ruimtelijke kwaliteit omvat dat:

- er zorgvuldig wordt omgegaan met het ruimtegebruik;
- er rekening wordt gehouden met de omgeving;
- de ontwikkeling bijdraagt aan het behoud of de versterking van de ruimtelijke kwaliteit.

Dit principe is van toepassing op zowel het stedelijk als het landelijk gebied en wordt uitgewerkt in de Verordening ruimte.

Zorgvuldig ruimtegebruik

De provincie wil dat gemeenten bij ruimtelijke afwegingen het principe van zorgvuldig ruimtegebruik toepassen. Dit heeft als doel de mogelijkheden in bestaand bebouwd gebied zo goed mogelijk te benutten en nieuw ruimtebeslag zoveel mogelijk te voorkomen. Dit betekent dat eerst gekeken wordt naar mogelijkheden voor intensivering of hergebruik op of binnen bestaand bebouwd gebied. Pas als hier geen mogelijkheden zijn of de kwaliteiten van de geplande ontwikkeling hier niet bij passen, wordt er in de omgeving gezocht naar de best mogelijke plek om nieuwe ruimte aan te snijden.

Voor het stedelijk gebied is dit principe uitgewerkt in de ladder voor duurzame verstedelijking in het Besluit ruimtelijke ordening (Bro). Voor het landelijk gebied wordt een vergelijkbare werkwijze uitgewerkt. Daarbij geldt dat het bieden van nieuwe planologische ruimte aan ontwikkelingen (al dan niet met bouw mogelijkheden) in beginsel niet mogelijk is. De verwachting is dat veel agrarische bedrijven in de nabije toekomst de bedrijfsvoering beëindigen. Daardoor ontstaat veel ruimte voor hergebruik op de vrijkomende locaties.

De provincie ondersteunt het zorgvuldig ruimtegebruik ook door herstructurering en hergebruik van verouderde locaties in het stedelijk gebied te stimuleren en door sanering van ongewenste functies in het buitengebied, bijvoorbeeld glastuinbouwbedrijven in kwetsbare gebieden of veehouderijen rondom de natuur en stedelijke gebieden. Hiervoor zet de provincie ook andere instrumenten in zoals financiële middelen door het Brabantse Herstructurerings Bedrijf (BHB), Ruimte voor Ruimte en uit de Investeringsagenda zoals bijvoorbeeld voor erfgoedcomplexen en de Landschappen van Allure.

Rekening houden met de omgeving

Zorgvuldig ruimtegebruik houdt ook in dat ruimtevragers rekening houden met de kwaliteiten van de omgeving en omliggende functies.

Gebiedskenmerken en omliggende waarden, gebaseerd op de lagenbenadering, zijn leidend bij de vraag 'waar' en 'hoe' de nieuwe ruimte wordt aangesneden. De ruimtelijke onderbouw van een ontwikkeling geeft aan hoe is omgegaan met de ambities zoals verwoord in de structuren en in de gebiedspaspoorten. Hierbij wordt een relatie gelegd tussen

de ruimtelijke ontwikkeling en de gebiedskenmerken van de plek.

Een ontwikkeling past ook bij de aanwezige functies in de omgeving of het gewenste toekomstbeeld van een gebied. Bijvoorbeeld de aanwezigheid van omliggende woonfunctie's levert vanuit milieu of volksgezondheid beperkingen op.

Een ontwikkeling past bij de maat, schaal en functie van zijn omgeving. Mobiliteitsaspecten en een goede ontsluiting maken deel uit van deze afweging.

Kwaliteitsverbetering van het landschap

Bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen wil de provincie dat de initiatiefnemer zorgt voor een kwaliteitsverbetering van het landschap om daarmee het verlies aan omgevingskwaliteit te beperken. Dit uitgangspunt geldt voor ontwikkelingen buiten bestaand stedelijk gebied én buiten de ecologische hoofdstructuur en maakt de principes van ontwikkelingsplanologie toepasbaar.

Voor (planmatige) stedelijke ontwikkelingen bestaat deze zogenaamde rood-met-groen regeling al langer. De provincie heeft dit beleid verbreed naar overige ontwikkelingen in het landelijk gebied.

Concreet betekent dit dat passende functies zich kunnen ontwikkelen als er ook een prestatie voor het landschap tegenover staat. Daardoor wordt aantasting van de basiskwaliteit (bodem, water) en verlies aan ecologische, cultuurhistorische en landschappelijke waarden voorkomen.

Ontwikkelingen die passen bij de aard, schaal en functie van het landelijk gebied, zoals agrarische en recreatieve ontwikkelingen en kleinschalige dienstverlening zijn mogelijk. Ook de ontwikkeling van andere (rode) functies is onder voorwaarden mogelijk. De ruimtelijke onderbouwing van een besluit geeft aan welke bijdrage wordt geleverd aan de kwaliteitsverbetering van het landschap en hoe dit is geborgd. In principe gaat de provincie uit van de realisering van een fysieke prestatie op de projectlocatie en/of de directe projectomgeving. Indien dat niet mogelijk is, is de vorming van een gemeentelijk of regionaal landschapsfonds een optie.

De provincie werkt in de Verordening ruimte een regeling uit. Hierbij wordt uitgegaan van een compacte regeling die ruimte biedt aan gemeenten voor maatwerk. Daarnaast ondersteunt de provincie gemeenten in het op gemeentelijk niveau toepassen van dit principe. Daarvoor worden aan het regionaal ruimtelijk overleg werkgroepen landschap verbonden. Deze hebben als doel ervaringen uit te wisselen, de kwaliteitsverhogende maatregelen in het landschap op elkaar af te stemmen en om desgewenst te komen tot gezamenlijke investeringsprogramma's in het landschap. Het Brabants expertisecentrum ruimtelijke kwaliteit (BERK) biedt ondersteuning door samen met in- en externe partijen te werken aan ruimtelijke kwaliteit en landschap bij actuele ruimtelijke vraagstukken.

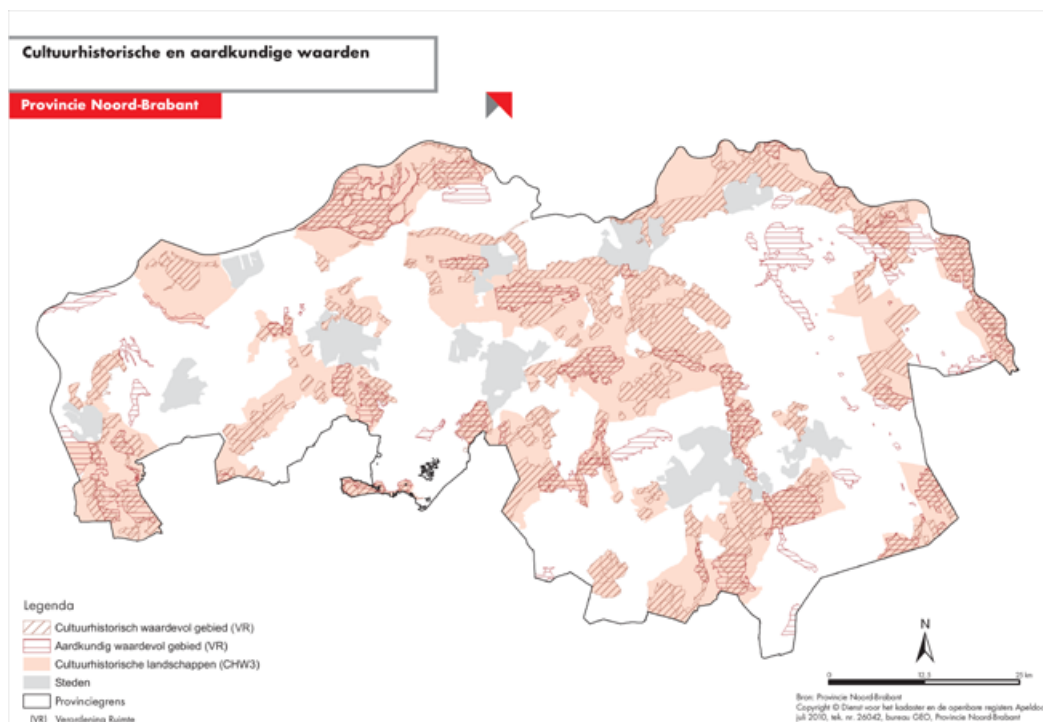
De provincie zal de effecten van het principe van zorgvuldig ruimtegebruik en de kwaliteitsverbetering van het landschap op de daadwerkelijke ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Brabant monitoren. Dit gebeurt onder andere door jaarlijks aan gemeenten te vragen hoe is omgegaan met de toepassing van de kwaliteitsverbetering landschap in ruimtelijke besluiten.

4.4.3. Aanvullende regels

Vanuit provinciaal belang is het soms nodig om in aanvulling op de zorgplicht voor de ruimtelijke kwaliteit zoals in de vorige paragraaf beschreven, specifieke regels te stellen voor de ontwikkeling van functies. Soms ligt de aanleiding daarbij in de bescherming van waarden in een gebied, zoals voor de ecologische hoofdstructuur. In andere gevallen wil de provincie een gebied juist behouden voor een specifieke functie, zoals de vestigingsgebieden glastuinbouw, of ontwikkelruimte bieden aan functies, zoals voor niet-agrarische functies buiten bestaand stedelijk gebied.

In de Verordening ruimte zijn regels voor de (deel)structuren uit deze structuurvisie opgenomen en voor diverse aanduidingen. Deze aanduidingen houden verband met specifiek te ontwikkelen functies (zoals stedelijke ontwikkeling, glastuinbouw, teelondersteunende kassen) of te beschermen waarden (zoals vanuit water, cultuurhistorie of aardkunde).

Ook vanuit het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) kunnen er verplichtingen zijn om regels in de Verordening ruimte op te nemen. Voor Brabant is dat het geval voor de ecologische hoofdstructuur en het nationaal erfgoed de Nieuwe Hollandse waterlinie dat gedeeltelijk binnen het grondgebied van de provincie ligt. Voor de aanduiding van thema's rondom water is aansluiting gezocht bij het Provinciaal waterplan. Voor de cultuurhistorische en aardkundige waarden is de (begrenzing van de) gebieden zoals opgenomen op de aardkundig waardevolle gebiedenkaart (GS december 2010) en de Cultuurhistorische Waardenkaart (GS december 2010) als uitgangspunt genomen.

Kaart 13. Indicatie van de cultuurhistorisch en aardkundig waardevolle gebieden

4.5. Stimuleren

4.5.1. Financiële instrumenten, kennis en informatie

De provincie zet op meerdere beleidsvelden stimulerende instrumenten in. Door andere partijen door middel van de inzet van financiële instrumenten in de uitvoering te ondersteunen. In de realisatieparagrafen van de vier structuren is dit verder uitgewerkt. Daarnaast stelt de provincie kennis en informatie ten aanzien van verschillende beleidsaspecten met ruimtelijke relevantie beschikbaar. De provincie biedt deze informatie aan bij de ontwikkeling van ruimtelijke plannen. Dit zijn:

- Aardkunde (Aardkundig waardevolle gebiedenkaart)
- Bodem (Bodemwijzer)
- Cultuurhistorie (Cultuurhistorische Waardenkaart)
- Werklocaties (Menukaart duurzame bedrijventerreinen)
- Natuur (Natuurbeheerplan Ecologische Hoofdstructuur)
- Water (Wateratlas)
- Gezondheid (gezondheidskaarten)

4.5.2. Gebiedspaspoorten

De provincie heeft voor heel Noord-Brabant gebiedspaspoorten opgesteld. Deze zijn opgenomen in de "Uitwerking Gebiedspaspoorten, inclusief kaartbijlage". Dit is een uitwerking van de structuurvisie en daarmee een apart document, waarin de provincie aangeeft welke landschapkenmerken zij bepalend vindt voor de kwaliteit van een gebied of een landschapstype (de kernkwaliteiten van Noord-Brabant). De provincie geeft ook haar ambities weer voor de ontwikkeling van de landschapskwaliteit in die gebieden. Ontwikkelingen kunnen een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van nieuwe en gebiedseigen kwaliteiten. De kenmerken en ambities voor de gebieden zijn verbeeld op een kaart.

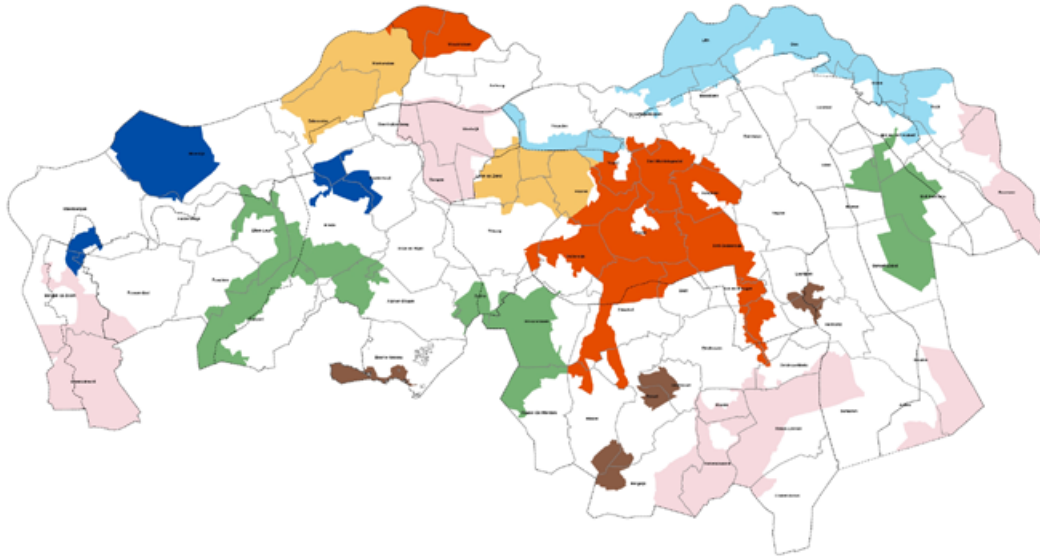
De provincie wil de diversiteit en de contrasten in de Brabantse landschappen in stand houden en als uitgangspunt nemen voor nieuwe ontwikkelingen. De gebiedspaspoorten geven inhoud aan het provinciaal belang van landschap en zijn daarom belangrijk voor het handelen van de provincie en de inzet van provinciale instrumenten, zoals subsidies.

Als de provincie zelf initiatiefnemer is voor planvorming, bijvoorbeeld bij gebiedsontwikkelingen of ontwikkelprojecten zoals beschreven in de vier structuren, zijn de paspoorten uitgangspunt. De provincie stuurt op de samenhang van de gebiedspaspoorten met de cultuurhistorische landschappen en de provinciale structuren (hoofdstukken 1, 2, 3 en 4 deel B).

In het geval dat gemeenten of andere partijen initiatiefnemer zijn, vraagt de provincie de landschapkenmerken en de ambities van de paspoorten uit te werken in hun eigen plannen, ze te betrekken in de afwegingen bij ruimtelijke planvorming en daaraan uitvoering te (laten) geven in plannen.

4.5.3. Cultuurhistorische landschappen

Noord-Brabant kent gebieden met een concentratie van samenhangende cultuurhistorische waarden. Deze cultuurhistorische landschappen zijn representatief voor de diverse agrarische cultuurlandschappen van zand, klei en verdwenen veen, maar ook voor de landschappen gevormd door waterbeheersing en defensie, zoals overlaten en waterlinies.

Kaart 14. Cultuurhistorische landschappen

Om de samenhang te benadrukken is het belangrijk deze landschappen verder te ontwikkelen, gericht op behoud en waar nodig verbetering van de leesbaarheid (belevingswaarde) van het landschap. Hierdoor wordt de ruimtelijke kwaliteit van Noord-Brabant versterkt. De cultuurhistorische landschappen zijn uitgewerkt in de Cultuurhistorische Waardenkaart (GS december 2010).

4.5.4. Landschappen van Allure / Provinciale landschappen

Met de Investeringsstrategie Agenda van Brabant (2010) zet de provincie in op drie specifieke, groene gebiedsontwikkelingen, genaamd de Landschappen van Allure. Naast Het Groene Woud zijn dat de Brabantse Wal en de Maashorst. Er is een nauwe samenhang tussen deze landschappen en de gebiedsontwikkelingen Brabantse wal, Het Groene Woud en De Peelhorst, zoals benoemd in paragraaf 4.3.3. Deze gebieden waren eerder in het provinciale beleid aangeduid als provinciale landschappen. De provincie stimuleert via een gebiedsgerichte aanpak de versterking van de landschapswaarden in deze gebieden, in de periode 2011-2016. Natuur, water, cultuurhistorie en recreatie worden verbonden met de sociale en economische structuur door uitvoering van concrete projecten maar ook door specifiek aandacht voor gebiedsprofilering, communicatie en educatie. Mensen en bedrijven kunnen daardoor floreren in deze landschappelijk aantrekkelijke gebieden. De aanpak van de Landschappen van Allure is gebaseerd op de nieuwe koers uit 'Transitie van stad en platteland'. Met de Investeringsstrategie wil de provincie samen met de regionale partners een impuls geven aan de landschappelijke ontwikkeling maar ook aan ecologische, economische en sociaal-culturele ontwikkeling.

Deel B. Structuren: ambitie, beleid en uitvoering

Inleiding

De ruimtelijke belangen en keuzes zijn in vier ruimtelijke structuren geordend. Binnen deze structuren worden de belangrijkste maatschappelijke ontwikkelingen opgevangen. Samen vormen deze structuren de provinciale ruimtelijke structuur.

De structuren geven een hoofdcoers aan: een ruimtelijk ontwikkelingsperspectief voor een combinatie van functies. Maar ook waar functies worden uitgesloten of welke randvoorwaarden de provincie aan functies stelt. Binnen de structuren is ruimte voor regionaal maatwerk.

De vier structuren zijn:

1. *de groenblauwe structuur*

De provincie kiest hier voor functieontwikkeling gecombineerd met de ontwikkeling van een robuust raamwerk met landschappelijke kwaliteit. Het bestaat uit bestaande natuur, watersystemen en nieuwe natuur in hiervoor kansrijke gebieden. Deze structuur is nodig voor een goed waterbeheer en biedt mogelijkheden om in te spelen op de effecten van klimaatverandering.

2. *het landelijk gebied*

De provincie kiest hier voor het perspectief van een multifunctionele gebruikruimte. Met behoud van agrarische productieruimte in die delen van het landelijk gebied waar de landbouw leidend is voor nieuwe ontwikkelingen.

3. *de stedelijke structuur*

De provincie kiest hier voor twee perspectieven. Ten eerste stedelijk concentratiegebied waar de groei van de verstedelijking opgevangen wordt. De provincie wil de verstedelijking op goed ontsloten plekken concentreren en de groene ruimte tussen steden open houden. Ten tweede kernen in het landelijk gebied die zo veel als mogelijk wordt ontzien van verdere verstedelijking doordat daar alleen de opvang van de eigen verstedelijkingsbehoefte wordt opgevangen.

4. *de infrastructuur*

De provincie kiest hier voor een goede bereikbaarheid van BrabantStad en de economische clusters van Noord-Brabant. Voor het personenvervoer zijn het hoofdwegennet en het OV-netwerk BrabantStad de dragers. Het goederenvervoer wordt zoveel mogelijk via de te ontwikkelen Goederenruit (spoor en waterwegen) geleid om zo ruimte te maken voor het versterken van de (inter) nationale ontsluiting (weg, water, spoor en lucht) van de Brabantse steden.

Hoofdstuk 1. Groenblauwe structuur

1.1. Ambitie groenblauwe structuur

1.1.1. Wat is de groenblauwe structuur?

De groenblauwe structuur omvat de samenhangende gebieden in Noord-Brabant, waaronder de ecologische hoofdstructuur, waar natuur- en waterfuncties behouden en ontwikkeld worden. De structuur bestaat voornamelijk uit beken en andere waterlopen en uit bos- en natuurgebieden. Daarnaast liggen ook gebieden met een andere functie (zoals agrarisch of recreatie) binnen de groenblauwe structuur, als die gebieden van belang zijn voor de natuur- en waterfuncties.

Behoud en ontwikkeling van natuurwaarden in én buiten natuurgebieden is hier belangrijk. Daarnaast biedt de groenblauwe structuur ruimte aan een natuurlijk en robuust watersysteem. Niet alleen voor een goed waterbeheer (waaronder hoogwaterbescherming en waterberging) maar ook voor de ontwikkeling van de natuur.

De structuur is de groenblauwe ruggengraat van het landschap; deze dooradert zowel het landelijk gebied als stedelijk gebied van Noord-Brabant. De groenblauwe structuur in het Brabantse landschap is wezenlijk voor de aantrekkelijkheid van zowel het stedelijke netwerk als het agrarische cultuurlandschap van Noord-Brabant. De structuur is van belang voor een goede, aantrekkelijke en gezonde woon- en werkomgeving in Noord-Brabant. De (historische) landgoederen binnen de groenblauwe structuur vormen een bijzondere categorie vanwege de verweven doelstellingen voor natuur, cultuurhistorie, landbouw en recreatie.

1.1.2. Wat wil de provincie bereiken?

1. Een positieve ontwikkeling van de biodiversiteit
De achteruitgang in de ontwikkeling van de biodiversiteit wordt omgebogen in een positieve ontwikkeling. De natuur- en watersystemen in de gebieden zijn daarom beschermd en worden verbeterd door deze goed met elkaar te verbinden.
2. Een robuuste en veerkrachtige structuur
Natuur en water moeten toekomstige ontwikkelingen in Noord-Brabant kunnen opvangen of daar tegen bestendig zijn. De provincie wil de groenblauwe structuur daarom vanuit ecologisch oogpunt robuust en veerkrachtig maken.
3. De natuurlijke basis en landschappelijke contrasten versterken
De gebieden in de groenblauwe structuur versterken de identiteit van de verschillende landschappen in Noord-Brabant. Daarom wil de provincie de natuurlijke basis en de landschappelijke contrasten versterken en ontwikkelen.
4. De gebruikswaarde van natuur en water verbeteren
De gebieden in de groenblauwe structuur zijn ook belangrijk vanuit economische en sociaal-culturele belangen. De provincie wil de samenhang daartussen verbeteren en de mogelijkheden voor gebruik en beleving van deze gebieden verbeteren. Dit biedt ook kansen om het toeristisch-recreatieve product in Noord-Brabant te versterken. Binnen de groenblauwe structuur liggen ook mogelijkheden voor de ontwikkeling van agrarische functies die passen in de groene omgeving.

Positieve ontwikkeling van biodiversiteit

Voor de ontwikkeling van de biodiversiteit zijn - naast omvang van en ruimte voor natuurgebieden - ecologische verbindingen essentieel. Vooral de oost-west gerichte verstedelijking in Noord-Brabant is een barrière voor de natuur. Daarom is vooral veiligstelling en versterking van de noord-zuid gerichte ecologische verbindingen nodig. Hiermee wordt de samenhang binnen het Brabantse natuurnetwerk verstevigd en de migratie van plant- en diersoorten met aangrenzende gebieden buiten Noord-Brabant, vooral Vlaanderen, bevorderd. Ook water is essentieel voor natuur. Vanwege de te verwachten klimaatveranderingen is het verbinden van natuur en water nog noodzakelijker.

De structuur robuust en veerkrachtig maken

De groenblauwe structuur moet robuust en veerkrachtig zijn om de effecten van klimaatverandering en de veranderingen in behoeften vanuit wonen, werken en recreëren op te kunnen vangen. Dit geldt zowel in het landelijke als in het stedelijke gebied.

De gevolgen van de klimaatverandering zijn op het niveau van Noord-Brabant niet te keren, maar een robuuste groenblauwe structuur biedt goede mogelijkheden om 'mee te bewegen' met de veranderingen en zo de gevolgen van klimaatverandering voor de natuur en het waterbeheer te beperken. Daarom is vergroting van deze gebieden of meer aandacht voor natuur- en waterbeheer van belang. Daarbij is het zaak om in deze structuur ruimte te bieden aan functies die bijdragen aan het beheer van de gebieden en hiermee strijdige functies te voorkomen.

De natuurlijke basis en landschappelijke contrasten versterken

Voor de opbouw van de groenblauwe structuur is de natuurlijke basis van Noord-Brabant (bodem- en watersysteem) bepalend. De aanwezige en potentiële natuurwaarden binnen de structuur hangen samen met de bodem- en waterkenmerken. Zo zit de groenblauwe structuur in de kleigebieden van Noord-Brabant op een andere manier in elkaar dan in het zandgebied van Noord-Brabant. Door de ontwikkeling van natuurwaarden worden de verschillen tussen deze gebieden, en daarmee de identiteit van de Brabantse landschappen, versterkt. Ook waterstructuren (beken, kreken en andere waterlopen) zijn bepalend voor de identiteit en ontwikkeling van het landschap. De aardkundig waardevolle gebieden van Noord-Brabant liggen vrijwel helemaal in de groenblauwe structuur. Hierdoor blijft het bodemkundig en geomorfologisch erfgoed van Noord-Brabant behouden.

De onderbouwing en de uitwerking van de groenblauwe structuur is gebaseerd op de landschappelijke indeling van Noord-Brabant in:

1. De zandgebieden

De natuurwaarden zijn gekoppeld aan een relatief fijnmazig en afwisselend dekzandlandschap dat dooraderd wordt door een patroon van beekdalen en beeklopen. Dit beekenpatroon vormt - in samenhang met natuur-, bos en landbouwgebieden - dé samenbindende structuur in het Brabantse dekzandlandschap. In deze gebieden is een verdere ontwikkeling van het beekdalenlandschap van essentieel belang voor de natuurwaarden en voor de identiteit van het Brabantse landschap van het zand. De kwelstromen vanuit de hogere dekzandruggen naar de beekdalen worden waar mogelijk versterkt of hersteld. Hierdoor nemen natuurwaarden in de beekdalen toe en wordt verdroging van de zandgebieden tegengegaan. Een bijzonder verschijnsel van het zandplateau zijn de wijstgronden die liggen op de Peelrandbreuk. De wijstgronden vormen een voor Nederland unieke kwelstructuur.

2. De overgang van zand naar klei

Op de overgang van het dekzandplateau naar de ten noorden daarvan gelegen kleigebieden is sprake van sterke kweldruk. In dit deel van Noord-Brabant is de groenblauwe structuur gekoppeld aan de aanwezigheid van kwel uit de ondergrond. Deze kwel geeft potenties voor de ontwikkeling van bijzondere, maar ook kwetsbare natuur. Deze overgangszone is ook van belang voor het verbinden van de natuur van het zand met de natuur van het rivier- en zeekleigebied. In deze venige zone liggen enkele geïsoleerde natuurgebieden die gevoelig zijn voor andere functies en voor klimaatverandering. Daarom is daar versterking van de samenhang tussen natuur en water hier nodig.

3. De rivierkleigebieden

In de jonge rivierkleigebieden is de ontwikkeling van natuurwaarden gekoppeld aan de buitendijkse gebieden, de uiterwaarden. De samenhang met de andere zijde van de rivier is van belang. In delen van de oude rivierkleigebieden zijn de natuurwaarden vooral gekoppeld aan het landschap van de maasheggen. De open komkleigebieden hebben een betekenis voor vogelsoorten van het open landschap: weidevogels, eenden, ganzen en zwanen. Eendenkooien zijn markante natuurelementen in deze gebieden.

4. De zeekleigebieden

Aan de oevers van het Volkerak en het Hollandsch Diep wordt een doorgaande structuur van natuur (slikken en gorzen) gerealiseerd die de Biesbosch koppelt aan het Markiezaatmeer. In het binnendijkse zeekleigebied is de natuurontwikkeling gekoppeld aan het krekensysteem met bijbehorende lagere gronden (de beemden). De open poldergronden zijn van belang voor akker- en weidevogels.

De gebruikswaarde van natuur en water verbeteren

Natuur is een kernkwaliteit van Noord-Brabant, van belang voor mens, plant en dier. Rust en ruimte maar ook goede mogelijkheden voor gebruik en beleving van natuur zijn daarbij sleutelbegrippen. Door de inzet op natuur én water in een samenhangende groenblauwe structuur neemt de toeristisch-recreatieve waarde en de belevingswaarde van het Brabantse landschap toe. De realisering van recreatieve poorten draagt bij aan de toegankelijkheid van de natuur en geeft spreiding van de recreatiedruk. Voor de toeristisch-recreatieve ontwikkelingen en het agrarische bedrijfsleven biedt de groenblauwe structuur kansen. Zo is de grondgebonden veehouderij en akkerbouw in delen van de structuur belangrijk voor beheer en ontwikkeling van groene en blauwe waarden. Het toeristisch-recreatief bedrijfsleven kan inspelen op en bijdragen aan de groenblauwe functies in deze gebieden.

De provincie bevordert in het natuur- en waterbeheer innovatieve verbindingen (cross-overs). Natuur, water en economie versterken elkaar door samen slim te investeren, zoals in het concept van de green deals. Innovatie is ook mogelijk door de koppeling van natuur met zorg, welzijn en leefbaarheid. De provincie stuurt op de randvoorwaardelijke kwaliteiten voor natuur en water met maatwerkoplossingen.

1.1.3. Hoe wil de provincie dit bereiken?

Drie perspectieven

De provincie onderscheidt in de groenblauwe structuur drie perspectieven:

1. het kerngebied groenblauw

De kern bestaat uit natuurgebieden in de ecologische hoofdstructuur inclusief de (robuuste) ecologische verbindingszones. Ook belangrijke waterstructuren in Noord-Brabant zoals de

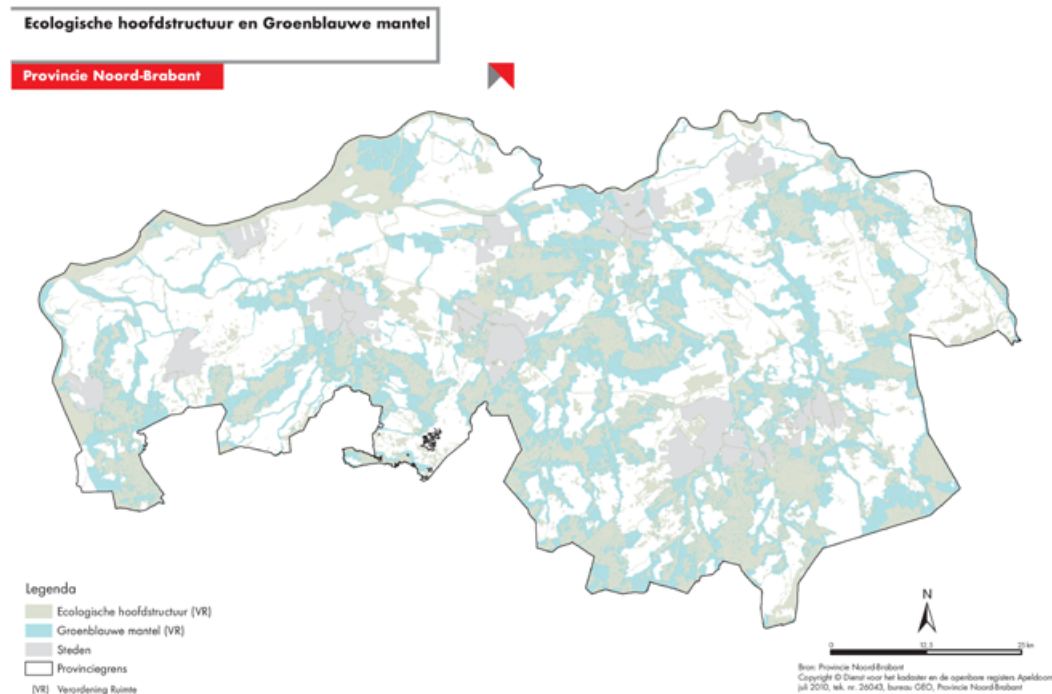
Maas, de Brabantse beken en de Westbrabantse krekken horen tot het kerngebied. De hoofdfunctie is hier behoud en ontwikkeling van het natuur- en watersysteem.

2. de groenblauwe mantel

De mantel bestaat overwegend uit gemengd landelijk gebied met belangrijke nevenfuncties voor natuur en water. Het zijn gebieden grenzend aan het kerngebied natuur en water die bijdragen aan de bescherming van de waarden in het kerngebied. Het behoud en vooral de ontwikkeling van natuur, water (-beheer) en landschap is in de groenblauwe mantel een belangrijke opgave. Vormen van grondgebonden agrarisch grondgebruik zijn van blijvend belang voor de ontwikkeling van groene en blauwe waarden. Binnen het gebied liggen kansen voor recreatie en toerisme. Ook een aantal groene gebieden door én nabij het stedelijk kralensnoer zijn onderdeel van de groenblauwe mantel.

3. de gebieden voor waterberging

Deze gebieden zijn - bij dreigende wateroverlast - van belang voor hoogwaterbescherming (ruimte voor de rivier) en waterberging (regionale waterberging). Het grootste deel van deze gebieden ligt binnen de groenblauwe structuur, een deel heeft een overlap met de agrarische structuur. Binnen de gebieden voor waterberging kunnen andere functies zoals grondgebonden landbouw, extensieve recreatie en natuurontwikkeling zich blijvend ontwikkelen mits ze afgestemd zijn op de beoogde waterfuncties.

Kaart 15. Ecologische hoofdstructuur en groenblauwe mantel

1.2. Kerngebied groenblauw

1.2.1. Perspectief kerngebied groenblauw

Beschrijving

Het kerngebied groenblauw bestaat uit de ecologische hoofdstructuur inclusief de ecologische verbindingszones en waterstructuren zoals beken en krekken. Deze waterstructuren zijn nagenoeg geheel gebaseerd op de Kaderrichtlijn Water en de waterlopen met de functie Waternatuur uit het Provinciaal Waterplan 2010-2015.

Op de structurenkaart zijn de belangrijkste gebieden van de ecologische hoofdstructuur inclusief de ecologische verbindingen en de gebieden voor watersysteemherstel weergegeven als kerngebied groenblauw.

Beleid

De ecologische hoofdstructuur (EHS) bestaat uit het samenhangende netwerk van bestaande en te ontwikkelen bossen en natuurgebieden in Brabant. Deze gebieden hebben de hoofdfunctie natuur. De gebieden binnen de EHS waar de natuurwaarden afhankelijk zijn van de hydrologische situatie krijgen bijzondere aandacht. Rondom deze natte natuur liggen hydrologische beschermingszones, de zogenaamde attentiegebieden EHS.

Het ruimtelijke beleid is gericht op behoud, herstel en ontwikkeling van de natuurlijke en landschappelijke kwaliteiten. Er is geen ruimte voor (grootschalige of intensieve) ontwikkelingen die niet passen binnen de doelstellingen voor de EHS en beheer/herstel van de waterstructuren. Bestaande functies en bestaand gebruik binnen de groenblauwe kern worden gerespecteerd.

Voor de ontwikkeling van functies binnen de groenblauwe kern gelden de EHS-spelregels, zoals die door het Rijk/IPO zijn afgesproken: het 'nee, tenzij'-principe met toepassing van het compensatiebeginsel en met mogelijkheden voor de zogenaamde herbegrenzing en saldobenadering. De ontwikkeling van extensieve recreatie die zich richt op de beleving van natuurgebieden, is goed mogelijk. De ontwikkeling moet wel passen binnen de natuurdoelstellingen van het gebied en bijdragen aan de versterking van de aanwezige natuur- en landschapswaarden.

Ook de nationale parken in Noord-Brabant (De Biesbosch, de Loonse en Drunense Duinen, De Grootte Peel en De Zoom Kalmthoutse Heide) liggen in de groenblauwe structuur. Hier hebben naast de natuurdoelen, ook extensieve recreatie en voorlichting & educatie een extra accent. De toegankelijkheid van de natuur is van belang. De ontwikkeling van recreatieve poorten nabij de EHS draagt bij aan beleving en kennis van de natuur.

De opname van kerngebieden voor natuur sluit aan op de doelstellingen van het rijk met de EHS (SVIR), het streven van de EU voor de vorming van een Europese ecologisch netwerk (gebieden Vogel- en Habitatrictlijn, Natura 2000) en de Kaderrichtlijn Water. Alle vanuit het Rijk en de EU te beschermen gebieden zijn opgenomen in de kern van de groenblauwe structuur. Het realiseren van de natuurdoelen zelf vraagt behalve een goed ruimtelijk beleid ook een adequaat milieubeleid voor bodem, water en lucht.

Binnen het kerngebied liggen bestaande natuurgebieden maar ook gebieden waar nog ontwikkeling van natuur moet plaatsvinden. Als gevolg van de bezuinigingen op Rijksniveau wordt vanaf 2012 nog slechts een deel van de EHS door het Rijk gefinancierd, de 'rijks EHS'. Ondanks de besluitvorming van het Rijk om haar ambities (en de daarbij horende middelen) naar beneden bij te stellen, kiest Brabant er voor om haar ambities te handhaven. De provincie wil samen met de zogenaamde regionale 'Manifestpartners' de gehele EHS in Brabant realiseren; er is een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de realisatie van de zogenaamde provinciale EHS (dit is het niet rijksdeel). De provincie nodigt particuliere eigenaren en ondernemers uit om delen van de EHS te ontwikkelen. Natuur en landschap wordt meer vanuit de regio en dichter bij de samenleving gerealiseerd. Rekening houdend

met de algemene belangen biedt de provincie ruimte om economische ontwikkeling te koppelen aan investeringen in natuur. Binnen het ruimtelijk beleid wordt het beleid voor natuurcompensatie zo aangepast dat compensatie binnen de nog niet gerealiseerde delen van de EHS hoge prioriteit krijgt. Daarnaast worden de mogelijkheden van financiële compensatie verruimd.

Ecologische verbindingszones vormen de groene schakels die de Brabantse natuurgebieden in de EHS met elkaar verbinden. Planten en vooral dieren kunnen zich daardoor van het ene naar het ander natuurgebied verplaatsen. Ze functioneren als trekroutes en ook als leef- en voortplantingsgebied. Verbindingszones zijn veelal langgerekte landschapselementen langs waterlopen - de zogenaamde natte verbindingszones - of door het agrarische gebied - de zogenaamde droge verbindingszones. De breedte en de inrichting van de ecologische verbindingszones is afhankelijk van de natuurfunctie die zij moeten vervullen. De provincie streeft naar een gemiddelde breedte van 25 meter. Voor verbindingen in stedelijk gebied is een breedte van ca. 50 meter nodig, omdat deze zones veelal een intensiever recreatief medegebruik hebben. Verbindingszones dragen ook bij aan het recreatieve medegebruik, het waterbeheer en versterken de kwaliteit van het landschap.

Binnen de waterstructuur van beken, kreken en overige waterlopen ligt de focus op de gebieden voor behoud en herstel watersystemen (PWP 2010-2015). Hier is het beleid gericht op verbetering en herstel van het natuurlijke watersysteem. Maatregelen zijn nodig op het gebied van de morfologie zoals het laten hermeanderen van beken, het aanleggen van plas-draszones en het herstel van kwel. De provincie streeft naar een breedte van 25 meter, de benodigde ruimte voor uitvoering kan variëren, bijvoorbeeld afhankelijk van of er sprake is van een bovenloop of een benedenloop van een beek.

Door het zo lang als mogelijk vasthouden van water kunnen natuurwaarden zich optimaal ontwikkelen en wordt verdroging van natuur en agrarisch gebied tegengegaan. Ook het behoud en het herstel van de kenmerkende natte natuur in beken, kreekrestanten, vennen en wielen in Noord-Brabant vraagt aandacht. Voor een goed functioneren van de natuur is een goede koppeling aan het bodem- en watersysteem van groot belang.

1.2.2. Uitvoering kerngebied groenblauw

Ontwikkelen

- *Gebiedsontwikkelingen Oostelijke Langstraat, de Brabantse Wal, Het Groene Woud, Brainport Oost, grenscorridor (N69), De Peelhorst, De Beerze.*
- *De natuurgebieden EHS (totaal 130.000 ha) moeten in 2027 gerealiseerd zijn. Er moet in de periode 2012-2027 nog bijna 9600 hectare nieuwe natuur ontwikkeld worden. Om dit doel te ondersteunen, zet de provincie het provinciale ontwikkelbedrijf en het instrument grondverwerving in. Daarnaast is ook de inzet van het inpassingsplan en inrichtingsplan (WILG) mogelijk om de realisering van natuurdoelen te versnellen. De provincie heeft een Groen Ontwikkelfonds Brabant opgericht met een Werkeenheid om gebiedsinitiatieven EHS vanuit de regio te faciliteren. De provincie en de Manifestpartners werken hierin samen en vormen het loket voor gebiedsinitiatieven voor de realisatie van de EHS.*
- *De sterk van hoge waterstand of kwel afhankelijke natuurgebieden in de EHS (de zogenaamde natte natuurparels uit het Provinciale Waterplan) hebben de eerste prioriteit in de uitvoering, realisering daarvan is gepland in 2015.*

Juridische instrumenten

- *De Verordening ruimte stelt regels ten aanzien van:*
  1. *de begrenzing en bescherming van de ecologische hoofdstructuur inclusief de ecologische verbindingen;*

2. de zogenaamde “*attentiegebieden EHS*” (PWP)
  3. de *begrenzing en bescherming van gebieden voor behoud en herstel watersystemen*;
- *De provincie voert samen met het Rijk een aantal natuurwetten (Natuurbeschermingswet, Flora en faunawet, Boswet en Natuurschoonwet) uit en zorgt waar nodig voor de afstemming met het ruimtelijke beleid.*

Financiële instrumenten

- *De provincie richt voor de realisatie van de EHS (voor zowel rijks EHS als provinciale EHS) inclusief de verbindingzones een BV Groen Ontwikkelfonds Brabant op, gepland 2014. Hiermee wordt de EHS op een vernieuwende wijze en in sterke interactie met de omgeving gebiedsgericht gerealiseerd. Naast aankoop van gronden voor natuurontwikkeling ten behoeve van de natuurorganisaties stimuleert de provincie de realisatie van nieuwe natuur via particulier natuurbeheer. Hierbij zorgen particulieren voor eigendom en beheer van de natuur.*
- *Er zijn provinciale subsidieregelingen voor de ontsnippering van natuur en voor de stimulering van soorten via de leefgebiedenbenadering. De ambitie is om 1.665 km ecologische verbindingzones te realiseren. Hiervan moet nog circa 710 km gerealiseerd worden (stand van zaken 2013). De provincie vraagt waterschappen, gemeenten en Rijkswaterstaat deze verbindingen te realiseren. De provincie subsidieert verwerving en inrichting van deze verbindingzones.*
- *De provincie subsidieert de realisatie van de natte natuurparels en het behoud en herstel van watersystemen uit het PWP. De realisatie van de natte natuur is voorzien in 2015. Bij voorkeur in 2018 en uiterlijk in 2027 zijn de beken en kreekrestanten met de functie wateratuur (PWP) op een zo natuurlijk mogelijke wijze ingericht.*

Overleg en bestuurlijke afspraken

- *Over de realisering van de EHS, de ecologische verbindingzones en het watersysteemherstel maakt de provincie afspraken met de gemeenten en waterschappen. Deze afspraken worden vastgelegd in bestuursovereenkomsten.*
- *De provincie betreft in het kader van de aanpak Natura 2000 de regionale partners bij de opstelling van de beheerplannen voor de N2000 gebieden. Deze zijn gereed in 2014/2015.*
- *De provincie coördineert en participeert in regionale projecten en samenwerkingsverbanden binnen een aantal kerngebieden voor natuur (en water), zoals de nationale parken de Biesbosch, de Loonse en Drunense Duinen, de Grootte Peel, de Zoom-Kalmthoutse Heide. De provincie maakt zich sterk voor een duurzaam behoud van de nationale parken in Brabant. De regio is gevraagd zorg te dragen voor inrichting en beheer van de parken.*
- *De provincie werkt samen met de regio aan een groene gebiedsontwikkeling van Het Groene Woud, de Maashorst en de Brabantse Wal. De provincie is daarbij co-financier via de Investeringsagenda van Brabant, 1^e tranche (Landschappen van Allure) in de periode 2013-2017. Ook in andere provinciale gebiedsontwikkeling worden afspraken over groenblauw gemaakt.*
- *De provincie ondersteunt de realisering van recreatieve poorten, die goed gelocaliseerd en ingericht zijn ten opzichte van de beoogde recreatie functie's en die behoud en ontwikkeling van de natuur- en waterfuncties niet in de weg staan.*

Communicatieve instrumenten

- *De provincie monitort de ontwikkeling van de natuurwaarden en rapporteert hierover o.a. door om de 4 jaar de rapportage “Toestand van de Brabantse natuur” uit te brengen. De toestand van het Brabantse water wordt periodiek gerapporteerd in de Regionale Watersysteemanalyse (RWSR).*
- *De provincie geeft informatie (o.a. via rapportages en de provinciale website) en advies over de beoogde landschappelijke doelen en de waarden van provinciaal belang op het vlak van bodem, water, cultuurhistorie, ecologie en ruimtelijke kwaliteit, zoals de Bodemwijzer, de Aardkundige waardenkaart, de Cultuurhistorische waardenkaart, de Wateratlas en het Natuurbeheerplan voor de EHS in Noord-Brabant.*
- *De provincie biedt informatie over de kenmerken, de doelen van de bestaande en na te streven natuur van*

provinciaal belang in Noord-Brabant.

1.3. Groenblauwe mantel

1.3.1. Perspectief voor de groenblauwe mantel

Beschrijving

De groenblauwe mantel bestaat overwegend uit gemengd landelijk gebied met belangrijke nevenfuncties voor natuur en water. Het zijn meestal gebieden grenzend aan het kerngebied natuur en water die bijdragen aan de bescherming van de waarden in het kerngebied. Ook de groene gebieden door én nabij de stedelijke omgeving zijn onderdeel van de groenblauwe mantel.

De waarden in de groenblauwe mantel zijn vaak gekoppeld aan landschapselementen (zoals houtwallen en heggen), het watersysteem (zoals de aanwezigheid van kwel) en het voorkomen van bijzondere planten en dieren. De groenblauwe mantel is opgebouwd uit een aantal deelgebieden die:

- vanuit het bodem- en watersysteem essentieel zijn voor het behoud en ontwikkeling van de natuurwaarden van Noord-Brabant en/of;
- van belang zijn voor het opvangen van omgevings- en klimaatinvloeden op het kerngebied groenblauw en/of;
- hoge actuele of potentiële natuurwaarden hebben en/of;
- van belang zijn voor de geleiding tussen steden, de groenblauwe verbinding en dooradering door het stedelijk netwerk en het agrarische cultuurlandschap.

Beleid

Binnen de groenblauwe mantel is de agrarische sector een grote en belangrijke grondgebruiker. Het is nodig deze positie te behouden en/of een ontwikkeling in grondgebonden agrarisch gebruik te bevorderen. Er zijn ook diverse recreatieve en toeristische bedrijven binnen de groenblauwe mantel aanwezig.

Het behoud en vooral de ontwikkeling van natuur, water (-beheer) en landschap is een belangrijke opgave. Waar mogelijk zet de provincie in op herstel van de kwelstromen zoals het verschijnsel wijst dat aan het oppervlak kan treden op de Peelrandbreuk in Oost Brabant.

Herstel van kwelstromen speelt ook in de beekdalen en op de overgangen van zand/veen naar klei in de zone Roosendaal – 's-Hertogenbosch, in de zogenaamde Naad van Brabant.

Nieuwe ontwikkelingen binnen de groenblauwe mantel zijn mogelijk, als deze bestaande natuur-, bodem- en waterfuncties respecteren of bijdragen aan een kwaliteitsverbetering van deze functies of het (cultuurhistorisch waardevolle) landschap. De versterking van de binnen de groenblauwe mantel aanwezige leefgebieden voor plant- en diersoorten vraagt daarbij specifieke aandacht. Het beleid is er op gericht dat de belevingswaarde en de recreatieve waarde van het landschap toeneemt. Ontwikkelingen passen qua aard en schaal bij het ontwikkelingsperspectief voor de groenblauwe mantel en houden rekening met omliggende waarden. Dit wordt betrokken bij de zorgplicht voor ruimtelijke kwaliteit (deel A paragraaf 4.4). Een (verdere) ontwikkeling van kapitaalintensieve functies, zoals stedelijke ontwikkelingen, (bezoekers)intensieve recreatie en concentratiegebieden voor intensieve landbouwfuncties zijn strijdig met de doelen die in de groenblauwe mantel worden nagestreefd. De ontwikkelingsmogelijkheden voor deze intensievere functies zijn dan ook beperkt.

In de groenblauwe mantel biedt de provincie ruimte aan de groeiende vraag naar 'diensten'

die het landelijke gebied aan de samenleving kan bieden. Agrarisch natuurbeheer, groene- en blauwe diensten, vormen van agrarische verbreding die zijn gericht op de beleving van rust en ruimte, zorg en welzijn, duurzame vormen van energiewinning en de ontwikkeling van met name grondgebonden veehouderijen zijn als economische drager in dit gebied gewenst. Een verdere intensivering van in de groenblauwe mantel voorkomende agrarische bedrijvigheid is niet wenselijk. Er worden daarom beperkingen gesteld aan bedrijven die niet afhankelijk zijn van het voortbrengend vermogen van de grond, zoals glastuinbouw en aan het gebruik van teeltondersteunende voorzieningen. Vanwege de transitie naar zorgvuldige veehouderij worden de ontwikkelingsmogelijkheden van veehouderijen beperkt. Hierop is een uitzondering mogelijk voor bedrijven met een grondgebonden karakter.

Recreatieve ontwikkelingen, met name op bestaande locaties (bijvoorbeeld vrijkomende agrarische bedrijfslocaties) zijn mogelijk, zeker als daarmee een bijdrage wordt geleverd aan de versterking van natuur, water en landschap.

De gebieden van de groenblauwe mantel in de nabijheid van stedelijke omgeving richten zich vooral op het recreatieve gebruik en de beleving van het groenblauwe gebied dichtbij de stad. Stad en land komen hier nadrukkelijk samen, de gebieden zijn de groenblauwe dragers van het "stadteland". Het gaat hier bijvoorbeeld over het middengebied Eindhoven-Helmond, de Groene Delta 's-Hertogenbosch en de Groene Mal Tilburg.

1.3.2. Uitvoering groenblauwe mantel

Ontwikkelen

- *Gebiedsontwikkelingen Oostelijke Langstraat, de Brabantse Wal, Het Groene Woud, de Levende Beerze, Peelhorst en Brainport Oost.*

Juridische instrumenten

- *De Verordening ruimte stelt regels ten aanzien van:*
  1. *de begrenzing van de groenblauwe mantel;*
  2. *de ontwikkeling van functies binnen de groenblauwe mantel;*
  3. *de ontwikkelingsmogelijkheden voor complexen van cultuurhistorisch belang (historische landgoederen, kloosters, industrieel erfgoed, e.d.).*

Financiële instrumenten

- *De provincie zet gelden in voor de stimulering van soorten via de leefgebiedenbenadering, voor ontsnippering en via het stimuleringskader groenblauwe diensten. De inzet van de provinciale subsidies wordt afgestemd op de inzet van de 'kwaliteitsverbetering van het landschap'.*
- *Subsidieregeling knelpunten platteland Noord-Brabant (maart 2013) heeft betrekking op de uitvoering van projecten op het gebied van vrijkomende agrarische locaties, sanering glastuinbouw in kwetsbare gebieden en innovaties gericht op de transitie van agrarische bedrijven. Ook is subsidie mogelijk voor het oplossen van maatschappelijk ontworpen situaties in het buitengebied.*

Overleg en bestuurlijke afspraken

- *De provincie maakt afspraken over de realisering van de groenblauwe mantel met de gemeenten en met de waterschappen. Deze afspraken worden vastgelegd in bestuursovereenkomsten.*
- *De provincie ondersteunt de gebiedsgerichte aanpak in het Maasheggengebied.*
- *De provincie stimuleert in de gebiedsgerichte aanpak de betrokkenheid van maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven zoals de landbouw, de natuur- en milieuorganisaties en de recreatieve sector bij de ontwikkeling van de groenblauwe mantel.*
- *De provincie bevordert dat bestaande plannen inclusief uitvoeringsparagrafen worden uitgebreid en/of aangepast op basis van de provinciale doelen in de groenblauwe mantel.*

- De provincie geeft prioriteit aan die delen van de groenblauwe mantel waar het de ontwikkeling van de groene geleedingszones tussen de steden betreft.
- De provincie voert regie op het thema wijst. In vijf pilotgebieden doet de provincie in het wijstgebied ervaring op met het opstellen en uitvoeren van herstelmaatregelen, inclusief de financiering en het verkrijgen van draagvlak. De provincie verzoekt de waterschappen en de gemeenten om actief te participeren in de pilots via planvorming en uitvoering. Het waterschap is trekker voor het pilotproject St. Annabos en levert hydrologische kennis aan de andere pilots.
- De provincie werkt samen met het SRE, het waterschap en de betrokken gemeenten beleid uit voor het Middengebied Eindhoven-Helmond, conform de bestuurlijke intentieovereenkomst van juni 2009/het afsprakenkader Brainport-Oost van februari 2010.

Communicatieve instrumenten

- De provincie monitort de ontwikkeling van de natuurwaarden in de provincie en rapporteert o.a. via het om de 4 jaar uitbrengen van de rapportage “Toestand van de Brabantse natuur”. De toestand van het Brabantse water wordt periodiek gerapporteerd in de Regionale Watersysteemanalyse (RWSR).
- De provincie geeft informatie (o.a. via rapportages en de provinciale website) en advies over de beoogde landschappelijke doelen en de waarden van provinciaal belang op het vlak van bodem, water, cultuurhistorie, ecologie en ruimtelijke kwaliteit, zoals de Bodemwijzer, de Aardkundige waardenkaart, de Cultuurhistorische waardenkaart, de Wateratlas en het Natuurbeheerplan voor de EHS in Noord-Brabant.
- De provincie biedt informatie over de kenmerken, de doelen van de bestaande en na te streven natuur van provinciaal belang in Noord-Brabant.

1.4. Waterbergingsgebied

1.4.1. Perspectief voor het waterbergingsgebied

Beschrijving

Veranderingen in het klimaat hebben gevolgen op het gebied van waterbeschikbaarheid, wateroverlast en hoogwaterbescherming.

De provincie onderscheidt twee typen waterbergingsgebied:

1. Hoogwaterbescherming

Om Noord-Brabant duurzaam te beschermen tegen overstromingen vanuit de grote rivieren zijn gebieden aangewezen die als waterberging (gaan) fungeren. De bescherming tegen overstromingen staat hier centraal.

2. Regionale waterberging

Om Noord-Brabant duurzaam te beschermen tegen overstromingen vanuit de regionale watersystemen wordt primair water langer vast gehouden zoals in bovenstroomse gebieden van het bekensysteem. Hierdoor wordt wateroverlast benedenstrooms zoveel mogelijk beperkt. Soms is dit onvoldoende. Daarom zijn er gebieden gereserveerd voor het regionaal bergen van water in tijden van extreme regenval/afvoeren.

De grotere gebieden van beide typen waterbergingsgebied zijn op de kaart van de structuurvisie als één legenda eenheid weergegeven. In het Provinciaal Waterplan 2010-2015 zijn beide afzonderlijk en in zijn geheel op de plankaart opgenomen.

De functie waterberging is te combineren met andere gebruiksfuncties zoals grondgebonden landbouw, extensieve recreatie en natuur. De voorwaarden waaronder dit mogelijk is zijn opgenomen in de Verordening ruimte.

Beleid

a. Algemeen

Binnen de waterbergingsgebieden kunnen functies als landbouw, natuur en recreatie zich binnen grenzen ontwikkelen. Er kunnen wel beperkingen gelden ten aanzien van voorkomend grondgebruik. De ontwikkeling van kapitaalintensieve functies is in principe uitgesloten. De gebieden worden in samenhang met de omliggende waarden ontwikkeld. De inrichting van het water en de watersystemen draagt bij aan de identiteit van het landschap in het gebied. Het gaat bijvoorbeeld over de relatie met historische elementen zoals kades en inundatievlaktes, het creëren van natuur, het vormgeven van een mooie overgang stad-land of een landschapsinrichting op een eigentijdse wijze. Door de inrichting van een robuuste groenblauwe structuur waarbij natuurgebieden en waterbergingsgebieden in samenhang met het watersysteem worden ontwikkeld, kunnen de klimaat effecten op het waterbeheer beter worden opgevangen.

b. Hoogwaterbescherming

Hoogwaterbescherming vraagt om ruimte voor de berging van water in het winterbed van de rivier. Vermindering van de bergings- en/of afvoercapaciteit van het (toekomstig) winterbed moet voorkomen worden. Daarom worden ontwikkelingen gereguleerd via de Beleidslijn Grote Rivieren en het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening van het Rijk. Daarnaast worden concrete gebieden voor hoogwaterberging ingericht. Dat zijn in Noord-Brabant de Overdiepse polder, het Krammer Volkerak en de Noordwaard. Daarnaast vraagt het stelsel van dijken dat langs de grote rivieren aanwezig is om verhoging en verbreding als gevolg van klimaatverandering. Bij de aanpassingen van deze dijkinfrastructuur wordt rekening gehouden met belangrijke waarden, karakteristieken en verschillende belangen. Het belang van de hoogwaterbescherming staat daarbij voorop.

c. Regionale waterberging

Deze gebieden liggen vooral langs het beek- en waterloopstelsel van Noord-Brabant. De ontwikkeling van functies wordt in deze gebieden afgestemd op de waterbergende functie. Dit betekent dat de geschiktheid van het gebied voor waterberging niet verloren mag gaan.

1.4.2. Uitvoering waterbergingsgebied

Ontwikkelen

- *Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat en Waterpoort.*
- *Uitvoering van de PKB Ruimte voor de Rivier: De provincie heeft voor het gebied Overdiepse Polder een inpassingsplan vastgesteld.*

Juridische instrumenten

- *De Verordening ruimte stelt regels ten aanzien van:*
  1. *de (reserverings)gebieden regionale waterberging*
  2. *hoogwaterbescherming vanwege delen van het rivierbed*
  3. *het gebruik van buitendijks gebied voor (permanent) verblijf.*

Financiële instrumenten

- *De provincie subsidieert de inrichting van regionale waterbergingsgebieden.*

Overleg en bestuurlijke afspraken

- *Nationaal Bestuursakkoord Water (de regionale waterberging is in 2015 op orde).*
- *2e Bestuursovereenkomst Water tussen provincie en waterschappen. Hierin zijn afspraken gemaakt tussen waterschappen en provincie over realisering en financiering van onder andere de regionale waterbergingsgebieden.*
- *De provincie maakt afspraken in het kader van de Hoogwaterbescherming Den Bosch (HOWABO).*
- *De provincie begeleidt de totstandkoming van rijksinpassingsplannen zoals voor het Krammer Volkerak.*

- *De provincie neemt deel aan studies naar hoogwaterbescherming in heel Noord-Brabant via het landelijke Deltaprogramma. Hierin wordt intensief samengewerkt met verschillende regio's. In het Deltaprogramma worden maatregelen voorbereid die in 2050 gerealiseerd moeten zijn.*
- *De provincie is in het kader van de Europese richtlijn overstromingsrisico's (ROR) verantwoordelijk voor coördinatie bij de Overstromingsrisicobeheersplannen (ORBP's).*

Communicatieve instrumenten

- *De toestand van het Brabantse water wordt periodiek gerapporteerd in de Regionale Watersysteemanalyse (RWSR).*
- *De provincie geeft informatie (o.a. via rapportages en de provinciale website) en advies over de beoogde landschappelijke doelen en de waarden van provinciaal belang op het vlak van bodem, water, cultuurhistorie, ecologie en ruimtelijke kwaliteit, zoals de Bodemwijzer, de Aardkundige waardenkaart, de Cultuurhistorische waardenkaart, de Wateratlas en het Natuurbeheerplan voor de EHS in Noord-Brabant.*

Hoofdstuk 2. Landelijk gebied

2.1. Ambitie voor het landelijk gebied

2.1.1. Wat is het landelijk gebied?

Het landelijk gebied ligt buiten de groenblauwe structuur en de stedelijke structuur zoals steden, dorpen en bedrijventerreinen. Het landelijk gebied biedt een multifunctionele gebruiksruimte voor land- en tuinbouw, natuur, water, recreatie, toerisme en kleinschalige stedelijke functies.

Land- en tuinbouw zijn de grootste ruimtegebruikers. De positie van de sector varieert daarbij van sterke landbouwclusters voor glastuinbouw, boomteelt en veehouderij tot een gemengd gebied met landbouw, stedelijke functies, recreatie en toerisme, natuurfuncties en verbrede landbouw. De land- en tuinbouw krijgt binnen het landelijk gebied steeds meer te maken met het groeiende ruimtegebruik van deze andere functies. Dit is het gevolg van de toenemende vraag van de Brabantse bevolking naar ruimte voor wonen, werken, recreatie, toerisme en natuur. Tegelijkertijd is het recreatief gebruik van het landelijk gebied en de kwaliteit daarvan als woon- en leefklimaat van Noord-Brabant in toenemende mate van belang voor de Brabantse economie. Er zijn twee recreatievoorzieningen van nationale allure gevestigd in Noord-Brabant: de Efteling en Beekse Bergen.

De Nieuwe Hollandse Waterlinie, dat is aangewezen als nationaal erfgoed van uitzonderlijke universele waarde, ligt grotendeels binnen het landelijk gebied. Evenals de drie Landschappen van Allure uit de Investeringsagenda; de Maashorst, Het Groene Woud en Brabantse Wal. Deze gebieden met bijzondere landschapskwaliteiten worden gekenmerkt door een zeer grote verwevenheid in functies zoals landbouw, natuur, cultuurhistorie, water en recreatie.

2.1.2. Wat wil de provincie bereiken?

1. Ruimte voor een breed georiënteerde plattelandseconomie
2. Ruimte voor duurzame agrarische ontwikkeling
3. Versterking van het landschap

Breed georiënteerde plattelandseconomie

De provincie biedt ruimte aan een breed georiënteerde plattelandseconomie met een menging van functies met ontwikkelingsmogelijkheden voor land- en tuinbouw, toerisme en recreatie en verbreding van agrarisch activiteiten met streekproducten, zorgverblijven en recreatief verblijf. De landbouw, toerisme en recreatie zijn belangrijke dragers van de plattelandseconomie. Deze ontwikkeling sluit aan op de toenemende vragen vanuit de Brabantse samenleving (de stad) om het buitengebied meer te kunnen gebruiken voor andere functies. Maar sluit ook aan bij de behoefte aan het behoud van voorzieningen die belangrijk zijn voor de leefbaarheid van het platteland en haar bewoners. Het platteland vervult bovendien een belangrijke rol als uitloopgebied voor de bewoners van de dorpen en steden en voor een kleinschalige zorgeconomie.

De Efteling en de Beekse Bergen zijn belangrijk voor de economische positie van Noord-Brabant. De provincie wil deze parken in Noord-Brabant behouden. Voor een goede concurrentiepositie kan ontwikkelingsruimte nodig zijn.

De provincie vindt het belangrijk dat de ruimtevraag voor verdere versterking en ontwikkeling

van de (verbrede) landbouw en de vraag naar waterberging, recreatie, toerisme, natuur, landschap en voorzieningen in het landelijke gebied in evenwicht met elkaar worden ontwikkeld.

Ruimte voor duurzame agrarische ontwikkeling

De provincie wil ruimte bieden voor de verdere ontwikkeling van de land- en tuinbouw, mits deze bijdraagt aan een verdere verduurzaming van de sector. Belangrijke aspecten daarbij zijn zorgvuldig ruimtegebruik, volksgezondheid, dierenwelzijn, een afname van de milieubelasting, duurzame energieopwekking en efficiënt energiegebruik.

De landbouw in Noord-Brabant is een innovatieve sector die in staat is om goed in te spelen op de veranderende economische en maatschappelijke context. Er zijn in Noord-Brabant vormen van landbouw die worden gekenmerkt door innovatie en specialisatie. Dat doet zich in Noord-Brabant vooral voor bij glastuinbouw, veehouderij, akkerbouw, vollegronds tuinbouw en boomteelt. Het bieden van ontwikkelingsruimte aan deze sectoren is belangrijk voor de economische positie van Noord-Brabant en de economische clusters (deel A Hoofdstuk 3).

Bij het bieden van ontwikkelingsruimte stelt de provincie als voorwaarde dat de agrarische sector zich op duurzame wijze ontwikkelt. Duurzame landbouw produceert met respect voor natuurlijke processen, mede door een duurzaam beheer van bodem, water en lucht.

Verduurzaming van de landbouwproductie (zoals minder meststoffen, antibiotica en een positieve energiebalans) biedt op termijn economische voordelen voor zowel de ondernemers als de samenleving. De landbouwsector is aan zet om innovatief op deze nieuwe benaderingswijze in te spelen. De voorwaarden voor duurzaamheid zullen zich in de komende jaren verder ontwikkelen en gestalte krijgen.

Versterking van het landschap

Ontwikkelingen in het landelijk gebied leveren een bijdrage aan de versterking en beleving van het landschap, bijvoorbeeld door investeringen in de fijnmazige groenblauwe dooradering van het platteland, in het cultuurhistorisch erfgoed en in de versterking van de recreatieve structuur.

2.1.3. Hoe wil de provincie dit bereiken?

Binnen het landelijk gebied onderscheidt de provincie twee perspectieven:

1. gemengd landelijk gebied

Gebied waarbinnen verschillende functies in evenwicht met elkaar worden ontwikkeld. Agrarische functies worden in samenhang met andere functies (in de omgeving) uitgeoefend.

In het gemengd landelijk gebied wordt voldaan aan de vraag naar kleinschalige stedelijke voorzieningen, recreatie, toerisme en ondernemen in een groene omgeving. Daarnaast wil de provincie ook dat er ruimte beschikbaar blijft om de agrarische productiestructuur te behouden en te versterken. Aan gemeenten wordt daarom gevraagd deze primair agrarische gebieden te beschermen. Dat betekent dat (stedelijke) functies die ten koste gaan van de ruimte voor agrarisch gebruik of die strijdig zijn met de landbouw in die gebieden geweerd worden. Hierdoor blijft er ruimte gereserveerd voor agrarische ontwikkelingen.

2. accent agrarische ontwikkeling

Gebied waar de provincie ruimte en kansen ziet om de agrarische productiestructuur te verduurzamen en te versterken. Op de structuurkaart zijn vanuit een regionaal schaalniveau vier accentgebieden agrarische ontwikkeling aangeduid. Dit zijn de zeekei,

de rivierklei, de peelstreek en de omgeving van Zundert, Rijsbergen en Achtmaal. Uitgangspunt voor beleid: Transitie naar een zorgvuldige veehouderij. In 2010 is een traject in gang gezet waarin de transitie naar een verduurzaming van de hele agrofood sector centraal staat. Specifiek aandachtspunt daarbij is de verduurzaming van de primaire sector. Hierover is advies gevraagd aan de Commissie Van Doorn. Dit heeft geleid tot het Verbond van Den Bosch, waarin partijen met elkaar hebben afgesproken uitvoering te geven aan de maatregelen uit het rapport 'Al het vlees duurzaam'. Uitgangspunt is dat alleen een integrale ketenbrede benadering effect heeft. De hele voedselkolom 'van grond tot mond' moet (dwingend) kiezen voor duurzaam geproduceerd vlees, afkomstig van een zorgvuldige veehouderij. In een zorgvuldige veehouderij staat niet het hok maar het dier centraal, is niet het eindproduct maar het productieproces leidend. De ondernemer beseft dat de bijdrage aan veilig voedsel verloopt via een veilig proces dat acceptabel is voor de omgeving. Het rapport noemt diverse acties die bijdragen aan de transitie naar een zorgvuldige veehouderij, zoals de invoering van een ketenkwaliteitssysteem, het terugdringen van antibioticagebruik in de sector, verbetering van dierenwelzijn en het sluiten van kringlopen. De uitvoering van de acties ligt bij een groot aantal actoren. Op termijn wil de provincie het centrale gedachtengoed van de commissie Van Doorn verbreden naar andere agrarische sectoren.

Het rapport 'Al het vlees duurzaam' heeft in maart 2013 geleid tot een uitwerking van beleid op provinciaal niveau; de denklijn 'Ontwikkelruimte moet je verdienen en is niet onbegrensd'. De denklijn verloopt langs drie lijnen:

- ontwikkelruimte is alleen mogelijk als dit op bedrijfsniveau bijdraagt aan een verdere verduurzaming door het treffen van extra maatregelen;
- de som van het effect van alle bedrijven in een gebied kan de draagkracht van een gebied te boven gaan;
- door het bieden van een economisch perspectief aan de landbouw en agrofood door meer toegevoegde waarde van het product, transparantie en nieuwe verdienmodellen.

Voor deze structuurvisie zijn vooral de eerste twee punten van belang doordat die ruimtelijke ontwikkeling van veehouderijen koppelen aan beleid met betrekking tot milieu, volksgezondheid en dierenwelzijn en een gebiedsgerichte benadering. Met name in gebieden rondom kernen en natuur blijven de uitbreidingsmogelijkheid van veehouderijen beperkt. Nieuw in het beleid is dat het traditionele onderscheid, waarbij bepaalde veesectoren als intensieve- en andere als grondgebonden veehouderij werden gekwalificeerd, is vervallen. De beleidslijn maakt geen onderscheid naar veesector en geldt voor alle veehouderij.

Ontwikkelruimte betekent niet automatisch dat er verdere schaalvergroting of forse groei van bedrijven plaatsvindt. De ontwikkeling richt zich juist op de inpassing in de omgeving en een transitie richting duurzame en zorgvuldige veehouderij. Het belang van een goede inpassing in de omgeving draagt bij aan de maatschappelijke acceptatie. Een “dialoog met de omgeving” is daarbij een eerste vereiste. De dialoog is er op gericht in een vroegtijdig stadium aandachtspunten met de omgeving te bespreken waardoor die betrokken worden bij de concrete planontwikkeling.

Duurzaamheid

Het is noodzaak dat de verschillende sectoren verduurzamen en dat co-innovatie tussen sectoren wordt bevorderd. Hierbij kan gedacht worden aan de bijdragen van landbouw aan duurzame energie (productie en energie-efficiency), bijdragen aan het verbeteren van

luchtkwaliteit en het sluiten van grondstofkringlopen. Voor de veehouderij is het Verbond van Den Bosch vertrekpunt. De provincie beziet in samenwerking met de sector hoe het advies verbreed kan worden naar andere sectoren. Binnen de accentgebieden agrarische ontwikkeling wil de provincie ruimte behouden voor ontwikkelingen die een substantiële bijdrage leveren aan het verduurzamen van de agrarische sector.

Om invulling te geven aan een verdere verduurzaming van de glastuinbouwsector en minder afhankelijk te worden van fossiele brandstoffen, streeft de provincie in de concentratiegebieden glastuinbouw naar 20 % gebruik van duurzame energie in 2020. De emissie van licht uit kassen wordt teruggedrongen door versnelde toepassing van nieuwe technieken.

Landschapontwikkeling

Bij de ontwikkeling van het landschap spelen de kwaliteitsverbetering van het landschap, de cultuurhistorische landschappen en de gebiedspaspoorten een belangrijke rol. De provincie stimuleert uitwerking op regionaal schaalniveau en daarmee regionaal maatwerk en regionale samenwerking.

De provincie ziet een belangrijke rol voor de landbouw, recreatie en toerisme in de gebiedsgerichte en integrale aanpak in het buitengebied. In het bijzonder geldt dat in de aanpak en uitvoering van de Landschappen van Allure (Het Groene Woud, Maashorst en Brabantse Wal). Voor deze gebieden geldt dat de landbouw, met name verbrede landbouw, recreatie en toerisme belangrijke economische motoren zijn. Het accent ligt daarom minder op de primaire agrarische productie maar meer op groen ondernemerschap.

2.2. Gemengd landelijk gebied

2.2.1. Perspectief gemengd landelijk gebied

Beschrijving

De provincie beschouwt het hele landelijk gebied als een gebied waarbinnen een menging van functies aanwezig is: het gemengd landelijk gebied. De mate van menging varieert daarbij van de gebieden waarbinnen meerdere functies in evenwicht naast elkaar bestaan tot gebieden waar de land- en tuinbouw de dominante functie is.

Gemengde plattelandseconomie

In de gemengde plattelandseconomie is naast ruimte voor de land- en tuinbouw ook ruimte voor de ontwikkeling van niet-agrarische functies, zoals toerisme, recreatie, kleinschalige bedrijvigheid, zorgfuncties etc. Dit kan door verbreding van agrarische activiteiten maar ook als zelfstandige functie, met name op vrijkomende locaties. Rondom steden, dorpen en natuur is er in de meeste gevallen feitelijk sprake van een gemengde plattelandseconomie. In de gebieden rondom steden en dorpen is daarbij meer ruimte voor de ontwikkeling van functies die zich richten op de inwoners van die kernen, in de gebieden rondom de groenblauwe structuur is de ontwikkeling van functies meer afgestemd op het ondernemen in een groene omgeving en de versterking van natuur- en landschapswaarden.

Primair agrarisch gebied

In de primair agrarische gebieden wil de provincie de ruimte voor de aanwezige agrarische functie behouden, versterken en voorkomen dat menging met andere functies leidt tot aantasting van de primaire productiestructuur. In deze gebieden worden daarom geen nieuwe grootschalige ontwikkelingen gepland op het gebied van verstedelijking, recreatie of natuur. Ook kleinschalige (stedelijke) functies die ten koste gaan van de ruimte voor agrarisch gebruik of die conflicteren met de landbouw worden geweerd.

De primair agrarische gebieden liggen verspreid over de hele provincie. De provincie vraagt aan gemeenten om deze gebieden vast te leggen. De vestigingsgebieden glastuinbouw beschouwt de provincie in ieder geval als primair agrarisch gebied. Ook (delen van) de voormalige landbouwontwikkelingsgebieden uit de reconstructieplannen, de doorgroeigebieden glastuinbouw, gebieden met een sterke boomteelt of vollegrondstuinbouw, richten zich vaak primair op agrarische ontwikkeling.

Beleid

a. Algemeen

Binnen het gemengd landelijk gebied is multifunctioneel gebruik uitgangspunt. Uitzondering hierop zijn de primair agrarische gebieden, die door de gemeente zijn vastgelegd. Binnen die gebieden, waartoe in ieder geval de vestigingsgebieden glastuinbouw behoren, worden (stedelijke) functies die de ruimte voor agrarische ontwikkeling beperken of functies die strijdig zijn met de landbouwfunctie geweerd.

Buiten de primair agrarische gebieden ontwikkelen functies zich in evenwicht met elkaar en de omgeving. In de kernrandzones is een toenemende menging van wonen, voorzieningen en kleinschalige bedrijvigheid mogelijk. Rondom natuurgebieden vinden ontwikkelingen plaats op vrijkomende locaties die passen in een groene omgeving. Bestaande ontwikkelingsmogelijkheden van in het gebied voorkomende functies worden gerespecteerd. Ontwikkelingen houden rekening met hun omgeving en dragen bij aan een versterking van de gebiedskwaliteiten. Dit geldt in het bijzonder voor ontwikkelingen binnen de Landschappen van Allure of cultuurhistorisch waardevol landschap.

b. Veehouderij

Vanuit de denklijn 'Ontwikkelruimte moet je verdienen en is niet onbegrensd' wil de provincie stimuleren dat de veehouderij op een verantwoorde manier verbonden is met de sociale en fysieke omgeving. Het in 2011 gepubliceerde rapport "Naar een integrale benadering van duurzame landbouw en gezonde voeding" van de Wetenschappelijke Raad voor Integrale Duurzame Landbouw en de uitgangspunten van 'One Health' (de samenwerking van humane en veterinaire disciplines om samen te werken aan een optimale gezondheid voor mens, dier en omgeving) zijn daarbij een toekomstperspectief. Veehouderijen hebben impact op hun fysieke omgeving zowel ruimtelijk (landschappelijk) als qua milieu (o.a. geur-, fijn stof en stikstofemissies) en volksgezondheid. Dit geldt in meer of mindere mate voor alle dierhouderijen. Daarbij is een tendens waarneembaar dat steeds meer, met name melkrunderveebedrijven, intensiveren. Om die reden ligt een onderscheid in behandeling tussen verschillende categorieën van veehouderijen niet (langer) voor de hand. Daarom hanteert de provincie voor alle veehouderijen gelijke uitgangspunten. De provincie wil daarbij dat iedere ontwikkeling bijdraagt aan een verdere verduurzaming op bedrijfs- en gebiedsniveau. Voor de sociale binding van de veehouderij met diens omgeving is het voeren van een dialoog belangrijk.

Uit onderzoek op bedrijfsniveau blijkt dat binnen vigerende bouwvlakken nog veel ontwikkelruimte aanwezig is. Voor de omslag naar zorgvuldige veehouderij is het nodig om ook voorwaarden te verbinden aan die ruimte. De provincie ontwikkelt daarvoor samen met de partners de Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij (BZV). De BZV is een flexibel instrument dat een duurzame bedrijfsvoering objectiveert door maatregelen te benoemen die bijdragen aan een verbetering van de fysieke leefomgeving, volksgezondheid, dierenwelzijn en -gezondheid. Waar mogelijk wordt aangesloten bij certificeringssystemen. Via een

puntensysteem bepaalt de individuele ondernemer welke maatregelen hij toepast. Bij voldoende maatregelen en certificaten is het mogelijk dat een bedrijf zich verder ontwikkelt. Daarnaast biedt de BZV ook ruimte aan innovatieve bedrijfsconcepten.

Essentieel is dat de ondernemer ook in staat is om de maatregelen te betalen. Een beter verdienmodel verloopt via het economisch spoor. Het ruimtelijk en het economisch spoor hebben dan ook een nauwe relatie met elkaar. Door de BZV regelmatig bij te stellen aan de meest moderne inzichten ontstaat er een trapsgewijze transitie richting 2020.

Uit onderzoek op gebiedsniveau blijkt dat in een aantal gebieden geen sprake meer is van een goede woon- en leefomgeving. De belasting op natuurgebieden moet terug gebracht worden. Bedrijven kunnen individueel nog zo duurzaam produceren, de som van het effect van alle bedrijven in een gebied kan de draagkracht van het gebied te boven gaan, bijvoorbeeld door de uitstoot van milieubelastende stoffen, risico's rond volksgezondheid en vereisten van ruimtelijke kwaliteit (verstening landschap). In dergelijke gebieden kan iedere ontwikkeling te veel zijn. De provincie wil voorkomen dat er nieuwe overbelastingen ontstaan op het gebied van geurhinder, fijnstof en ammoniak. Daarnaast wil de provincie een afname van bestaande overbelastingen realiseren. Om een goede leefomgeving te waarborgen, stelt de provincie daarom op gebiedsniveau normen vast voor geur en fijn stof. Veehouderijen in de nabijheid van kernen en natuurgebieden worden in hun ontwikkelingsmogelijkheden beperkt.

Doordat bedrijven die willen ontwikkelen oplopen tegen de maximale grenzen op hun bestaande locatie, kopen zij locaties elders op van stoppende ondernemers. Enerzijds getuigt dit van zorgvuldig ruimtegebruik. Anderzijds vindt daardoor een verschuiving plaats van gesloten naar gespecialiseerde locaties. Hierdoor is er meer transport van dieren, mest en voer met potentieel grotere risico's voor de gezondheid van mens en dier, verminderd dierenwelzijn en overlast door transport. Het hergebruik van de vaak oudere locaties, betekent ook dat investeringen in het treffen van maatregelen vaak minimaal of niet plaatsvindt. Hierdoor blijven overbelaste situaties bestaan. Via het ruimtelijk spoor zijn de mogelijkheden om sturing te geven aan deze ontwikkeling beperkt. De provincie beziet of hiervoor via het milieuspoor maatregelen getroffen kunnen worden.

c. Mestverwerking

Vanuit landelijke regelgeving ontstaat de verplichting om te voorzien in voldoende capaciteit om het mestoverschot te verwerken. Hiervoor is in Brabant een uitbreiding van de mestbewerkingscapaciteit nodig. Het beleid is er daarbij op gericht dat Brabant voldoende capaciteit ontwikkelt om het eigen mestoverschot te verwerken op daarvoor geschikte locaties. Een goede inpassing in de omgeving is randvoorwaarde.

Het beleid wil de verwaarding van mest ondersteunen, bijvoorbeeld door energieopwekking en door hergebruik van mineralen en organische stoffen. Om een overaanbod aan mestbewerking tegen te gaan, is sturing op provinciaal niveau gewenst.

d. Glastuinbouw

Het concentratiebeleid voor glastuinbouw in Noord-Brabant wordt voortgezet. Belangrijk aandachtspunt is een verdere verduurzaming van de sector. Glastuinbouwbedrijven maken steeds meer gebruik van duurzaam opgewekte energie en restwarmte en wekken ook zelf energie op. Het streven is dat glastuinbouw (op termijn) netto meer energie oplevert dan dat zij verbruikt.

In het beleid wordt onderscheid gemaakt in vestigingsgebieden, (mogelijke)

doorgroeigebieden, solitair gevestigde glastuinbouwbedrijven en ondersteunend glas. Ontwikkelingsmogelijkheden voor glastuinbouw liggen met name in de (project)vestigingsgebieden glastuinbouw. Uit onderzoek blijkt dat voor veel solitair gevestigde glastuinbouwbedrijven een omvang van 3 hectare glas op termijn onvoldoende perspectief biedt. De provincie wil het oprichten van glas op die locaties voorkomen. Daarom wordt uitbreiding van kassen op solitaire glastuinbouwbedrijven beperkt tot de bedrijven waarvoor de continuïteit voor langere termijn aannemelijk is. Hierdoor wordt de verdere concentratie van glastuinbouw bevorderd. Bovendien streeft de provincie naar sanering van glastuinbouwbedrijven uit kwetsbare gebieden. Om de sanering van glas te bevorderen onderzoekt de provincie de invoering van een glas voor glas regeling, waarbij het oprichten van nieuwe kassen gekoppeld wordt aan de sanering van glas elders. De nadere uitwerking van (mogelijke) doorgroeigebieden glastuinbouw wordt in beginsel voortgezet; voor deze gebieden ligt opname als primair agrarisch gebied in de rede. Het oprichten van ondersteunend glas is alleen binnen de bestemmingsvlakken mogelijk van bedrijven in gemengd landelijk gebied. Om doorgroei naar een glastuinbouwbedrijf tegen te gaan, is het nodig een maximum aan de omvang van ondersteunende kassen te stellen. In een aantal gebieden biedt de provincie ruimere mogelijkheden voor het oprichten van teeltondersteunende kassen, mits daardoor geen doorgroei naar een solitair glastuinbouwbedrijf ontstaat.

e. Boomteelt

In Brabant is de boomteeltsector sterk vertegenwoordigd en neemt een steeds belangrijkere positie in binnen Nederland. Boomteelt concentreert zich vooral rondom Zundert, in de regio Haaren en in het Land van Cuijk. Vanwege deze belangrijke economische positie willen wij ruimte bieden aan de verdere ontwikkeling van deze sector. De ontwikkelingsmogelijkheden voor boomteelt zijn afhankelijk van het type teelt en de landschapskwaliteiten, zoals beschreven in de gebiedspaspoorten. In een aantal boomteeltgebieden biedt de provincie verruimde mogelijkheden voor het oprichten van ondersteunende kassen. Randvoorwaarde daarbij is dat deze gebieden buiten de cultuurhistorisch waardevolle gebieden liggen. De ontwikkeling van boomteelt is niet gewenst in de open zee- en rivierkleigebieden.

f. Akkerbouw en vollegrondsgroenteteelt

Bepaalde delen van Noord-Brabant worden gekenmerkt door akkerbouw, de teelt van akkerbouwmatige groenten en intensieve vollegrondsgroenteteelt op grote percelen. Deze sectoren zijn beeldbepalend voor het landschap en zijn gebaat bij een goede infrastructuur en verkaveling. Op het bouwblok wordt voldoende ruimte geboden voor opslag en voorbewerking. Door het intensieve karakter is de vollegrondsgroenteteelt enigszins vergelijkbaar met boomteelt en glastuinbouw, met name waar het gaat om gebruik van teeltondersteunende voorzieningen.

g. Teeltondersteunende voorzieningen (TOV)

Teeltondersteunende voorzieningen hebben een grote impact op de ruimtelijke beleving, het bodem- en watersysteem en natuur- en landschapswaarden. Daarom zijn permanente voorzieningen alleen mogelijk binnen agrarische bouwvlakken, bijvoorbeeld op een differentiatievlak. Tijdelijke voorzieningen zijn over het algemeen goed inpasbaar buiten het bouwvlak. In de cultuurhistorisch waardevolle gebieden kunnen beperkingen worden gesteld aan het gebruik van teeltondersteunende voorzieningen.

h. Vrijkomende agrarische bebouwing

Door het beëindigen van de agrarische bedrijfsvoering komen er bedrijfslocaties vrij. Binnen

het gemengd landelijk gebied is de ontwikkeling van woon-, recreatie- en werkfuncties mogelijk. Ontwikkelingen passen qua aard, schaal en functie in de omgeving en houden rekening met de omgevingskwaliteiten. De noodzaak of wens tot sanering van overtollige bedrijfsbebouwing wordt betrokken bij de toepassing van de zorgplicht voor ruimtelijke kwaliteit (deel A paragraaf 4.4). Er wordt rekening gehouden met (ontwikkelingsmogelijkheden van) omliggende bestaande functies, zoals volwaardige agrarische bedrijven, recreatiebedrijven of woonfuncties.

In de primair agrarische gebieden blijft er behoefte aan locaties voor de opvang van te verplaatsen agrarische bedrijven. Het is daarom belangrijk dat de agrarische bestemming wordt gehandhaafd.

i. Bezoekers intensieve recreatieve voorzieningen

Bestaande bezoekersintensieve recreatieve voorzieningen kunnen zich in beginsel verder ontwikkelen. De nieuwvestiging van bezoekersintensieve recreatieve voorzieningen met een duidelijke gebondenheid aan het buitengebied is mogelijk op goed ontsloten locaties. Bij de ontwikkeling van verblijfsrecreatieve voorzieningen in de vorm van recreatieparken vraagt de provincie dat een bedrijfsmatige exploitatie is verzekerd.

Ontwikkelingen houden rekening met (ontwikkelingsmogelijkheden van) omliggende bestaande functies, zoals volwaardige agrarische bedrijven of woonfuncties. Daarom zijn in de primair agrarische gebieden bezoekersintensieve recreatieve voorzieningen niet gewenst.

j. Wonen, werken, cultuurhistorie, recreatie, natuur en water.

Het gemengd landelijk gebied is een veelzijdige gebruikruimte. Ontwikkelingen, zoals wonen, werken, (historische) landgoederen, recreatie en toerisme, passen qua aard, schaal en functie bij de omgeving en houden rekening met de omgevingskwaliteiten. De ontwikkeling van functies is in beginsel alleen mogelijk op vrijkomende locaties. Er wordt rekening gehouden met (ontwikkelingsmogelijkheden van) omliggende bestaande functies, zoals volwaardige agrarische bedrijven, recreatiebedrijven of woonfuncties.

Binnen de primair agrarische gebieden is de provincie terughoudend met de (verdere) ontwikkeling van niet-agrarische functies. De land- en tuinbouw heeft in deze gebieden het primaat.

Binnen de gebieden met een medefunctie voor waterberging wordt de ontwikkeling van functies afgestemd op deze waterbergende functie. De inrichting van de gebieden draagt bij aan de identiteit van het landschap (zie verder deel B 1.4 Waterbergingsgebied).

2.2.2. Uitvoering gemengd landelijk gebied

De sturing en uitvoering die hieronder is aangegeven richt zich op het hele landelijke gebied. Bij de uitvoering en sturing op accent agrarische ontwikkeling (paragraaf 2.3.2) is alleen de aanvullende sturing aangegeven.

Ontwikkelen

- *Gebiedsontwikkelingen Het Groene Woud, De Beerze, de Brabantse Wal.*
- *De provincie participeert in de ontwikkelingsmaatschappijen Ruimte voor Ruimte, Tuinbouwontwikkelingsmaatschappij (TOM).*

Juridische instrumenten

- *De Verordening ruimte stelt regels ten aanzien van:*
  1. *het beleid voor een zorgvuldige veehouderij;*
  2. *het concentratiebeleid voor glastuinbouw;*
  3. *het beleid rondom mestverwerking;*
  4. *de regeling ruimte voor ruimte;*

5. *overige agrarische ontwikkelingsmogelijkheden;*
  6. *de ontwikkeling van niet agrarische functies, zoals wonen, werken, recreatie (woningen), landgoederen en niet-agrarische bedrijven in het landelijk gebied;*
  7. *ontwikkelingsmogelijkheden voor complexen van cultuurhistorisch belang (historische landgoederen, kloosters, industrieel erfgoed, e.d.);*
  8. *het beleid voor teeltondersteunende voorzieningen;*
  9. *de begrenzing en uitwerking van kernkwaliteiten van de Nieuwe Hollandse Waterlinie (Barro);*
  10. *gebiedsnormering voor geurbelasting en fijn stof.*
- *De provincie zet de Verordening stikstof in om de ammoniakbelasting op natuurgebieden te verminderen.*
  - *De provincie onderzoekt de mogelijkheden voor de invoering van een glas voor glas regeling.*

Financiële instrumenten

De provincie streeft naar een top kennis- en innovatieregio. Daarvoor zijn een aantrekkelijke, schone en gezonde woon- en leefomgeving, natuur- en landschapsontwikkeling, vrijetijdsvoorzieningen, een robuust en duurzaam verkeer- en vervoersysteem en een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven van cruciaal belang. Op deze terreinen kan de provincie zich duidelijk van andere (Europese) regio's onderscheiden. Door een welbewuste profilering van specifieke regionale kernkwaliteiten en omstandigheden.

Ontwikkelingen dragen bij aan het vestigings- en leefklimaat van Noord-Brabant, inclusief een schone en gezonde leefomgeving.

- *Stimuleringskader groenblauwe diensten en subsidie soortenbescherming.*
- *Innovatieprogramma Agrofood: De provincie wil tot de slimste en duurzaamste agrofoodregio van Europa behoren. daarom stimuleert zij innovatie die leidt tot verduurzaming van de agrofoodketen, nieuwe verdienmodellen voor het agrofoodcluster en nieuwe product-marktcombinaties voor het agrofoodcluster.*
- *Subsidieregeling knelpunten platteland Noord-Brabant (maart 2013) heeft betrekking op de uitvoering van projecten op het gebied van vrijkomende agrarische locaties, sanering glastuinbouw in kwetsbare gebieden en innovaties gericht op de transitie van agrarische bedrijven. Ook is subsidie mogelijk voor het oplossen van maatschappelijk ontworpen situaties in het buitengebied.*
- *Ondersteuning van het Landbouw Innovatie Bureau (LIB).*

Overleg en bestuurlijke afspraken

- *De provincie maakt afspraken met de streeknetwerken over projecten in het landelijk gebied die bijdragen aan een vitaal platteland. Deze afspraken worden vastgelegd in bestuursovereenkomsten.*
- *Uitvoeringsagenda Agrofood: In de Uitvoeringsagenda Agrofood zijn de acties opgenomen die de transitie naar zorgvuldige veehouderij ondersteunen. De acties verlopen langs drie inhoudelijke sporen: het (met kennis) stimuleren van de gewenste ontwikkeling, het bevorderen van samenwerking en het stellen van heldere kaders en regels. Deze acties voert de provincie samen met de ketenpartijen en andere partners uit.*
- *De provincie coördineert en participeert in regionale projecten en samenwerkingsverbanden zoals de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de gebiedsontwikkeling van de Maashorst.*
- *De provincie bevordert - in samenwerking met gemeenten - de afwaartse beweging van intensieve veehouderijen rondom natuur- en woongebieden.*
- *2e bestuursovereenkomst Water tussen provincie en waterschappen. Hierin zijn afspraken gemaakt tussen waterschappen en provincie over realisering en financiering van onder andere regionale waterbergingsgebieden.*
- *De provincie werkt samen met de regio aan een groene gebiedsontwikkeling van Het Groene Woud, de Maashorst en de Brabantse Wal. De provincie is daarbij co-financier via de Investeringsagenda van Brabant, 1^e tranche (Landschappen van Allure) in de periode 2013-2017.*

- In overleg met de betrokken gemeenten en belanghebbenden wordt bezien of de provincie een rol heeft bij verdere ontwikkeling van de Efteling en Beekse Bergen te ondersteunen.
- Stuurgroep LIB (provincie en de ZLTO) richt zich op een verduurzaming van de landbouw door innovaties.

Communicatieve instrumenten

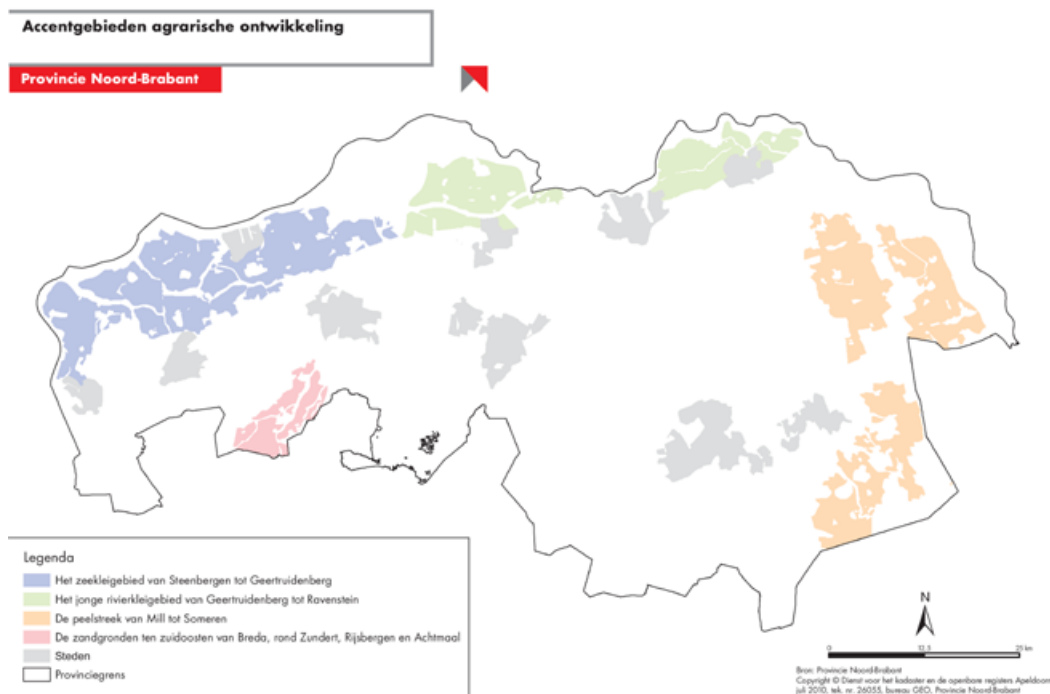
- Om ontwikkelingsmogelijkheden aan de glastuinbouwsector te bieden streeft de provincie naar een groei van het areaal glastuinbouw in 2020 tot circa 1800 hectare (exclusief ondersteunend glas), onder andere door de ingebruikname van de projectvestigingsgebieden bij Deurne en Dinteloord. In 2015 is het streven erop gericht dat 75 % van het totaal areaal glas in een concentratiegebied voor glastuinbouw is gevestigd. De provincie monitort 2-jaarlijks de toename van het glasareaal om een ongecontroleerde groei te voorkomen.
- De provincie geeft informatie (o.a. via rapportages en de provinciale website) en advies over de beoogde landschappelijke doelen en de waarden van provinciaal belang op het vlak van bodem, water, cultuurhistorie, ecologie en ruimtelijke kwaliteit, zoals de Bodemwijzer, de Aardkundige waardenkaart, de Cultuurhistorische waardenkaart, de Wateratlas en het Natuurbeheerplan voor de EHS in Noord-Brabant.

2.3. Accentgebied agrarische ontwikkeling

2.3.1. Perspectief accentgebied agrarische ontwikkeling

Beschrijving

Vanuit provinciaal perspectief zijn op de structurenkaart gebieden aangegeven waar de provincie ruimte en kansen ziet om de agrarische productiestructuur te verduurzamen en te versterken, de accentgebieden agrarische ontwikkeling. Dit zijn:

Kaart 16. Accentgebieden agrarische ontwikkeling

1. het zeekleigebied van Steenbergen tot Geertruidenberg
Dit is een open gebied met grootschalige landbouw. Grondgebonden veehouderij, akkerbouw, vollegrondsgroenteteelt en glastuinbouw zijn hier de dominante sectoren.

2. het jonge rivierkleigebied van Geertruidenberg tot Ravenstein
Dit gebied heeft ook een open karakter. De dominante agrarische sectoren hier zijn de akkerbouw en de (grondgebonden) rundveehouderij.
  3. de peeltreek van Mill tot Someren
Dit is een jonge ontginning met een modern en grootschalig landschap waarin de intensieve veehouderij en glastuinbouwsector een sterke positie hebben. Het is een open gebied, omgeven door grote natuurgebieden waarvan enkele Natura2000 gebieden. Midden in het gebied liggen enkele grote bosgebieden en landgoederen.
  4. de zandgronden ten zuidwesten van Breda, rond Zundert, Rijsbergen en Achtmaal
Dit is een belangrijk grootschalig boomteeltgebied dat tot de top van Europa wordt gerekend. Ook worden hier veel vollegrondsgroenten geteeld, zoals bijvoorbeeld aardbei.
- Het accentgebied agrarische ontwikkeling is hier aangegeven omdat deze gebieden worden gekenmerkt door mogelijkheden om de positie van de aanwezige sectoren te versterken. De inzet van de provincie richt zich daarbij op behoud en versterking van de economische positie van de aanwezige agrarische sector. Ontwikkelingen zijn gericht op een verdere verduurzaming en meerwaardecreatie. In deze gebieden ziet de provincie ook ontwikkelingsmogelijkheden voor activiteiten die gelieerd zijn aan de in het gebied voorkomende agrarische sector mits daarmee een bijdrage wordt geleverd aan de duurzaamheidsdoelen. Het gaat daarbij onder andere om mogelijkheden voor samenwerking op het gebied van energie, mestverwerking, opslag en transport, bewerking van producten en het centraliseren van kennis(ontwikkeling).

Beleid

a. Algemeen

Binnen het accentgebied agrarische ontwikkeling geldt het beleid zoals beschreven in paragraaf 2.2.1 . Perspectief gemengd landelijk gebied. In aanvulling daarop wil de provincie optimale ontwikkelingsmogelijkheden bieden voor het verbeteren van de agrarische productiestructuur. De landbouw levert met de verduurzaming van de productie en het steeds verder sluiten van kringlopen een goede kwaliteit van water, bodem, lucht en natuur en een (vernieuwd) robuust landschap. De maat en schaal van de omgeving en de draagkracht van het gebied inclusief aspecten van volksgezondheid, zijn sturend voor de groei van agrarische activiteiten. Binnen de verschillende deelgebieden wordt clustering en samenwerkingscollectieven van gelijkgeaarde bedrijven, aansluitend op de bestaande, sterk vertegenwoordigde sector in het gebied, nagestreefd.

Dit betekent dat:

- aansluitend bij de karakteristiek van de aanwezige bedrijven (sector) is er ruimte, maar niet elk bedrijf kan zich op elke plek ontwikkelen;
- er ruimte is voor aan de sector gelieerde en/of ondersteunende activiteiten zoals voor verwerking, opslag en logistiek en duurzame energieopwekking op de locatie;
- er sprake is van een goede ontsluiting en op de ontwikkeling afgestemde infrastructuur;
- duurzaamheid door samenwerking en uitbouw van kringlopen wordt ruimtelijk ondersteund.

Bij het uitwerken van de ontwikkelingsmogelijkheden worden de afspraken van het Verbond van Den Bosch betrokken.

b. Windenergie

In het open zeeleigebied van West-Brabant is ruimte voor de ontwikkeling van windenergie. Om de openheid te behouden wil de provincie versnippering van initiatieven voorkomen. Om

de grootschaligheid van het landschap te benadrukken gaat de provincie uit van geclusterde opstellingen.

c. Glastuinbouw

Als er behoefte bestaat aan nieuwe concentratiegebieden voor glastuinbouw wordt er in of aansluitend bij de bestaande vestigingsgebieden glastuinbouw gezocht naar uitbreidingsruimte. De ontwikkeling van nieuwe glastuinbouwclusters (vanaf 50 ha netto glas) is alleen mogelijk binnen accentgebied agrarische ontwikkeling. Vanwege het open karakter van het jonge rivierkleigebied is de ontwikkeling van nieuwe glastuinbouwclusters daar niet gewenst.

2.3.2. Uitvoering accentgebied agrarische ontwikkeling

De sturing is aanvullend op de sturing voor het gemengd landelijk gebied (paragraaf 2.2.2). Hier zijn alleen elementen opgenomen die specifiek gelden voor het accent agrarische ontwikkeling.

Ontwikkelen

- *Gebiedsontwikkeling Waterpoort.*
- *In De Peelhorst werken de betrokken partijen gezamenlijk aan een veehouderij die goed is voor mens, dier en omgeving. Hoe deze veehouderij er in dit gebied uit komt te zien is het resultaat van de samenwerking tussen alle betrokken partijen in dit gebied.*
- *'AFC Nieuw Prinsenland': De provincie participeert in de ontwikkeling van een nieuw glastuinbouwconcentratiegebied van circa 220 hectare netto glas op de locatie 'Oud Prinslandse Polder' in combinatie met een agro- en food gelieerd bedrijventerrein.*

Juridische instrumenten

- *De Verordening ruimte stelt regels ten aanzien van de ontwikkeling van windenergie;*
- *De provincie beziet of de aanbevelingen voor verduurzaming van de agrofood sector en de bevindingen van de agrofoodtafels aanleiding geeft om de Verordening ruimte aan te passen.*

Financiële instrumenten

N.v.t.

Overleg en bestuurlijke afspraken

- *De provincie ondersteunt de ontwikkeling van Treeport Zundert conform de bestuursovereenkomst Samen investeren in West-Brabant.*
- *De provincie ondersteunt de projectvestigingslocatie glastuinbouw Deurne.*

Communicatieve instrumenten

N.v.t.

2.4. Zoekgebied Verstedelijking

2.4.1. Perspectief zoekgebied verstedelijking

Beschrijving

Op de structurenkaart zijn de zoekgebieden verstedelijking aangegeven. Zolang binnen deze gebieden nog geen verstedelijking heeft plaatsgevonden, is daar feitelijk het perspectief van gemengd landelijk gebied aanwezig.

Beleid

Binnen de zoekgebieden verstedelijking geldt het beleid zoals opgenomen in deel B paragraaf 2.2.1. Extra aandacht wordt gevraagd voor (het beperken van) de ontwikkelingsmogelijkheden van functies die een toekomstige stedelijke ontwikkeling kunnen bemoeilijken. Voor het verstedelijkingsbeleid wordt verwezen naar deel B Hoofdstuk 3 Stedelijke structuur.

2.4.2. Uitvoering Zoekgebied verstedelijking

*De sturing op het Zoekgebied verstedelijking is opgenomen in deel B paragraaf 2.2.2 en in deel B Hoofdstuk 3 .
Stedelijke structuur.*

Hoofdstuk 3. Stedelijke structuur

3.1. Ambitie stedelijke structuur

3.1.1. Wat is de stedelijke structuur?

De stedelijke structuur bestaat uit de steden en dorpen in Noord-Brabant. De verschillen tussen de (middel)grote steden, suburbane kernen, dorpen en plattelandskernen, zowel in ruimtelijk, sociaal als economisch opzicht, zijn een belangrijke kwaliteit van Brabant.

De vijf grote steden Tilburg, Breda, 's-Hertogenbosch, Eindhoven en Helmond, zijn met de omliggende suburbane gebieden uitgegroeid tot de brandpunten van de verstedelijking in Noord-Brabant. Hier wordt het merendeel van de verstedelijkingsopgaven opgevangen. Samen vormen zij het stedelijk netwerk BrabantStad.

De groene geleidingszones tussen de steden en (suburbane) kernen verbinden de steden met het omliggende landelijke gebied en vervullen een belangrijke rol als stedelijk uitloopgebied. Ook dat is een belangrijke kwaliteit van de stedelijke structuur in Brabant.

3.1.2. Wat wil de provincie bereiken?

1. Concentratie van verstedelijking
2. Inspelen op demografische ontwikkelingen
3. Zorgvuldig ruimtegebruik
4. Meer aandacht voor ruimtelijke kwaliteit
5. Betere verknoping van stedelijke ontwikkelingen aan de infrastructuur
6. Versterking van de economische clusters

Concentratie van verstedelijking

De provincie vindt het belangrijk dat er in Noord-Brabant verschil blijft tussen de steden en de kernen in het landelijk gebied. De provincie wil dat er verschillende kwaliteiten worden ontwikkeld voor wonen en werken rond de steden en in het landelijk gebied. Om zo bij te dragen aan een onderscheidend leef- en vestigingsklimaat ter versterking van de kenniseconomie in Brabant. Bij de opgave voor wonen en werken wordt het accent sterker verlegd naar de te ontwikkelen kwaliteiten, de inzet op herstructurering en het beheer van het bestaand stedelijk gebied.

Rond de steden is de schaal van de verstedelijkingsopgave van een andere orde, dan in de gebieden aan de randen van Brabant. Door de verstedelijking te concentreren zijn er meer mogelijkheden om een hoog voorzieningenniveau in stand te houden en verder te ontwikkelen. Dat gebeurt rond goed ontsloten gebieden, zoals in dynamische stadscentra en op knooppunten van infrastructuur. In het kader van de strategische agenda van BrabantStad loopt het traject #Brabant (Versterkt Stedelijk Netwerk Brabant). Het gaat in het bijzonder om de sporen 3 (Bevorderen van internationale bereikbaarheid) en 4 (Versterken van de ruimtelijke structuur van het stedelijk netwerk) uit deze agenda. Er wordt gewerkt aan een gezamenlijke strategie gebaseerd op richtinggevende principes die bijdragen aan de versterking van het Brabantse stedelijk netwerk.

De concentratie van verstedelijking vindt plaats in het zogenaamde 'kralensnoer' van steden (met omliggende kleinere kernen) op de overgang van zand naar klei (van Bergen op Zoom tot aan Oss) en rond de steden op het zand (Eindhoven – Helmond, Tilburg en Uden –

Veghel). Hier wordt de bovenlokale groei van de verstedelijking opgevangen. In het landelijk gebied bieden vitale kernen landelijke en meer kleinschalige woon- en werkmilieus. Ontwikkelingen voor wonen, werken en voorzieningen zijn gericht op de eigen behoefte. Voor de opvang van de woningbouwbehoefte geldt het principe van bouwen voor migratiesaldo-nul. Om de leefomgeving aantrekkelijk te houden, verplaatsen bedrijven die hier qua aard, schaal en functie niet meer bij passen naar werklocaties rond de steden. De leefbaarheid is een belangrijk aandachtspunt. Samen met de bewoners wordt gezocht naar mogelijkheden om gemeenschappelijke voorzieningen voor de kernen te behouden.

Inspelen op demografische ontwikkelingen

Naar verwachting zal overal in Brabant de komende decennia de bevolkingsgroei afnemen en zullen steeds meer gemeenten te maken krijgen met een afname van de bevolking. Eerst vooral 'aan de randen' van de provincie en in het landelijk gebied, later ook elders. De demografische ontwikkelingen hebben voor vele beleidsterreinen gevolgen. Hierbij zijn ook de aan krimp voorafgaande (sterke) veranderingen in de leeftijds- en huishoudenssamenstelling van de bevolking van belang. Bij de veranderingen in leeftijdsopbouw springen de afname van de potentiële beroepsbevolking (effecten op de arbeidsmarkt) en de sterke toename van het aantal ouderen (effecten op de 'zorgmarkt') in het oog. Voor de woningmarkt zijn vooral de huishoudensontwikkelingen relevant. Het aantal huishoudens bepaalt in grote lijnen de kwantitatieve behoefte (hoeveel woningen zijn er nodig), terwijl de huishoudenssamenstelling van invloed is op de kwalitatieve behoefte (wat is gewenste samenstelling van de woningvoorraad). Overigens betekent een op termijn mindere kwantitatieve behoefte niet, dat er in gelijke mate (meteen ook) minder gebouwd hoeft te worden. Integendeel. De kans is namelijk groot dat delen van de huidige woonmilieus steeds meer als kwalitatief onvoldoende zullen worden beschouwd. Vooral de vroeg-naoorlogse woongebieden zijn in dit verband kwetsbaar. Een afnemende woningbehoefte biedt juist ook voor dit soort gebieden kansen. Kansen om te groeien in kwaliteit, door gerichte ingrepen als verdunning en vergroening.

De provincie vindt het belangrijk dat tijdig wordt ingespeeld op de (toekomstige) bevolkingsontwikkelingen en dat de bewustwording rond deze thematiek wordt vergroot. Daarbij gaat het er ook om de concurrentie tussen gemeenten en regio's, overproductie en leegstand te voorkomen. Het belang van regionale afstemming en afspraken, bijvoorbeeld met betrekking tot de programma's voor wonen, werken en voorzieningen, neemt dan ook toe.

Zorgvuldig ruimtegebruik

De provincie wil dat de kansen voor functiemenging, inbreiding, herstructurering en zo nodig transformatie in het stedelijk gebied goed worden benut, inclusief de mogelijkheden voor intensivering en meervoudig ruimtegebruik. Hierdoor is minder ruimte nodig voor stedelijke uitbreidingen. Het 'aansnijden van nieuwe ruimte' voor verstedelijking wordt in samenhang gezien met deze mogelijkheden. Zorgvuldig omgaan met de beschikbare ruimte betekent ook dat er aandacht is voor de kwalitatieve vraag naar woon- en werklocaties; het is soms nodig nieuwe ruimte aan te snijden om in de kwalitatieve vraag te voorzien. Door meer aandacht te schenken aan beheer en onderhoud van het bestaand stedelijke gebied worden in de toekomst ingrijpende herstructureringen voorkomen.

Meer aandacht voor ruimtelijke kwaliteit

Karakteristieke verschillen tussen dorpen en steden vervagen. Uitbreidingswijken en werklocaties in steden en dorpen gaan steeds meer op elkaar lijken. De provincie wil dat nieuwe ontwikkelingen meer inspelen op het karakter en de kwaliteit van de plek. Door bij

stedelijke ontwikkelingen uit te gaan van het verschil in omvang en karakter van de verschillende kernen, wordt het contrast tussen stad en dorp behouden. Dit versterkt de identiteit en aantrekkelijkheid van kernen en hun relatie met het omliggende landschap. In de gebiedspaspoorten is aangegeven welke regionale kwaliteiten de provincie belangrijk vindt. Daarnaast is het van belang dat er meer regie komt op stedelijke functies en de inrichting langs grote infrastructuren van weg, spoor en water. Dit om de groei van verstedelijking langs deze infrastructuren beter op elkaar af te stemmen en in te passen in het landschap. De provincie maakt onderscheid in de manier van verstedelijking langs infrastructuur in de steden en daarbuiten. Zo wordt de identiteit van Noord-Brabant, als provincie met sterke steden én een landelijk groen karakter versterkt.

Betere verknoping van stedelijke ontwikkelingen aan de infrastructuur
Een betere verknoping van stedelijke ontwikkelingen aan infrastructuur draagt bij aan een goede bereikbaarheid en daarmee aan het (inter)nationale vestigingsklimaat van Noord-Brabant. Verstedelijking en infrastructuur worden in onderlinge samenhang ontwikkeld. Daarbij wordt bestaande infrastructuur optimaal benut en infrastructuur uitgebouwd als dat noodzakelijk is. Nieuwe doorsnijdingen van het buitengebied wil de provincie zoveel mogelijk voorkomen. Ook wil de provincie de ontwikkeling van bezoekersintensieve voorzieningen, kantorenlocaties, werklocaties en grootschalige recreatieve voorzieningen concentreren op goed ontsloten, multimodale plekken.

Versterking van de economische clusters

De provincie onderscheidt de volgende economische clusters:

- high-tech systems en materialen (inclusief automotive en solar),
- life sciences/health,
- agrofood,
- logistiek,
- maintenance en
- biobased economy

Om deze clusters te versterken is het economisch programma 2020 vastgesteld. Samen met ondernemers, onderwijsinstellingen en betrokken overheden wordt invulling gegeven aan de ondersteuning van deze clusters. Door een vestigingsklimaat te bieden dat de uitwisseling van kennis tussen bedrijven, overheden en onderwijsinstellingen stimuleert, wordt de positie van de kennisclusters versterkt. Dit zorgt voor een sterkere positie in (inter)nationaal verband. Daarnaast stimuleert de provincie nieuwe ruimtelijke concepten op het gebied van de kennisinnovatieve economie, zoals campussen.

De strategie werklocaties geeft invulling aan het ruimtelijke faciliteren van deze clusters. Als gevolg van de verdienstelbaarheid van de economie en het thematiseren van werklocaties ontstaat er steeds meer menging van verschillende soorten bedrijven en functies. Hierdoor wordt het onderscheid tussen de verschillende soorten werklocaties diffuser en ontstaan er nieuwe soorten werklocaties. Deze menging heeft niet alleen positieve gevolgen. De provincie wil de negatieve effecten van deze menging tegengaan door voldoende ontwikkelruimte te bieden aan bedrijven met een hinder- en risicoprofiel die zich niet laten mengen met andersoortige bedrijven en functies.

3.1.3. Hoe wil de provincie dit bereiken?

Twee perspectieven

De provincie onderscheidt binnen de stedelijke structuur twee ontwikkelingsperspectieven:

stedelijk concentratiegebied en kernen in het landelijk gebied.

In het stedelijk concentratiegebied, inclusief de bijbehorende zoekgebieden voor verstedelijking, wordt de bovenlokale verstedelijkingsbehoefte opgevangen. Ze liggen in en rond Eindhoven-Helmond, Waalwijk, 's-Hertogenbosch, Oss, Tilburg, Breda, Oosterhout, Etten-Leur, Uden, Veghel, Bergen op Zoom en Roosendaal. Binnen het stedelijk concentratiegebied is een aantal specifieke aanduidingen opgenomen die richting geven aan stedelijke ontwikkelingen, in relatie tot de infrastructuur.

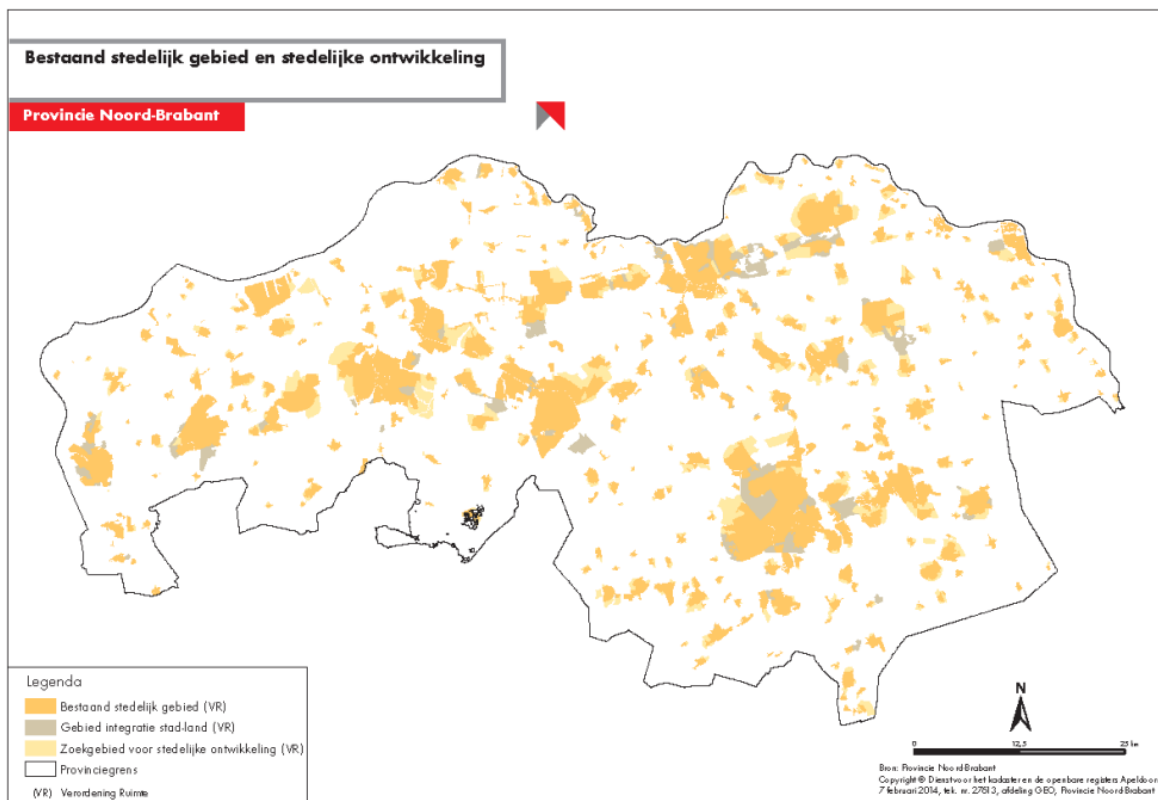
De kernen in het landelijk gebied, met de bijbehorende zoekgebieden voor verstedelijking, voorzien in de opvang van de lokale verstedelijkingsbehoefte (wonen, werken, voorzieningen).

Zorgvuldig ruimtegebruik

Om het aansnijden van nieuwe ruimte in directe samenhang te bezien met de mogelijkheden voor inbreiden en herstructurering, heeft het Rijk de 'ladder voor duurzame verstedelijking' opgenomen in het Besluit ruimtelijke ordening. De provincie gebruikt deze ladder voor haar afweging rondom zorgvuldig ruimtegebruik. Dit geldt zowel op strategisch niveau (programmering en locatieafweging) als op operationeel niveau, zoals bij ruimtelijke besluiten en uitgifte. Voor die gevallen waar het hanteren van de ladder leidt tot de keuze voor uitbreiding van verstedelijkingsruimte zijn in de Verordening ruimte zoekgebieden voor verstedelijking aangegeven.

Zoekgebieden voor verstedelijking

De zoekgebieden voor verstedelijking zijn vastgelegd in de Verordening ruimte Noord-Brabant. De keuze voor de zoekgebieden verstedelijking is tot stand gekomen na een integrale afweging vanuit de gebiedskwaliteiten (hanteren lagenbenadering) samen met gemeenten en waterschappen. Dit proces heeft plaatsgevonden in het kader van de opstelling van de uitwerkingsplannen van het streekplan van 2002. Daarnaast kan een gemeente vanwege gewijzigde inzichten verzoeken om tot wijziging van deze gebieden over te gaan.

Kaart 17. Bestaand stedelijk gebied en zoekgebieden verstedelijking

De aanduiding zoekgebied verstedelijking geeft aan dat het transformeren van buitengebied naar stedelijk gebied (wonen, werken, voorzieningen, stedelijk groen) afweegbaar is als dat nodig is om in de stedelijke ruimtebehoefte te voorzien.

Regionale afstemming

Gemeenten en provincie voeren regionaal overleg om een goede afstemming van de stedelijke ontwikkelingen (wonen, werken en voorzieningen) binnen een regio te bevorderen. In het regionaal ruimtelijk overleg zet de provincie in op het intensiveren van ruimtegebruik rondom hoogstedelijke zones, stedelijke en goederen- knooppunten om zo de verknoping van stedelijke ontwikkelingen en infrastructuur te bereiken.

In de regionale agenda wordt de relatie met de MIRT Gebiedsagenda Brabant gelegd en worden de afspraken uit de regionale agenda's voor wonen en werken betrokken.

Regionale Agenda Wonen

In regionaal verband worden jaarlijks regionale agenda's voor wonen opgesteld. Belangrijk doel hiervan is dat er steeds een actueel beeld bestaat van wat er speelt op de regionale woningmarkt, waar knelpunten zijn of dreigen en welke strategieën moeten worden ingezet om adequaat in te kunnen spelen op de dynamiek van de woningmarkt.

In de regionale agenda's voor wonen staan vanuit provinciaal belang:

- de regionale afspraken over de gemeentelijke woningbouwprogramma's centraal, evenals de regionale afstemming van de plancapaciteiten voor woningbouw, zowel kwantitatief als kwalitatief. In kwalitatieve zin wordt daarbij bijvoorbeeld ingegaan op thema's als:
  1. de aansluiting van vraag en aanbod
  2. de betaalbaarheid van het wonen

3. de regionale opgaven op het vlak van wonen met zorg en welzijn;
- de herstructureringsopgave binnen de bestaande woningvoorraad;
  - het omgaan met (aanstaande) situaties van de bevolkingskrimp.

In de regionale ruimtelijke overleggen worden op basis van de regionale agenda's voor wonen afspraken gemaakt.

Regionale Agenda Werken

In regionaal verband worden regionale agenda's voor werken opgesteld waarin gemeenten onderling de ontwikkeling van werklocaties kwantitatief en kwalitatief afstemmen. Het is een continu proces waarin per periode wordt bepaald op welke thema's de focus ligt. In de regionale agenda's voor werken worden vanuit provinciaal belang in ieder geval de volgende aspecten opgenomen:

- vraaggestuurde regionale planning;
- herstructurering van verouderde werklocaties en de mogelijkheden voor (regionale) verevening;
- beheer en onderhoud van bestaande terreinen;
- reserveringen van werklocaties waarbij een multimodale ontsluiting wordt nagestreefd;
- zorgvuldig ruimtegebruik alsmede de uitgifte van nieuwe bedrijfskavels (gronduitgifteprotocollen);
- benoemen van locaties waar voldoende ruimte is of wordt geboden aan de ontwikkeling van bedrijven met een hinder- en risico-profiel en/of bedrijven met specifieke vestigingseisen;
- duurzame energie op werklocaties;
- de kwantitatieve en kwalitatieve vraag naar kantoorruimte;
- de kwantitatieve en kwalitatieve vraag naar detailhandelsvoorzieningen.

In de regionale ruimtelijke overleggen worden op basis van deze regionale agenda's voor werken afspraken gemaakt.

3.2. Stedelijk concentratiegebied

3.2.1. Perspectief stedelijk concentratiegebied

1. Beschrijving

In het stedelijk concentratiegebied met de bijhorende zoekgebieden voor verstedelijking wordt het merendeel van de verstedelijkingsopgave opgevangen.

Het stedelijk concentratiegebied bestaat uit:

- het 'kralensnoer' van steden en kernen afgewisseld door groene geleidingszones op de overgang van zand- naar kleigebied van Bergen op Zoom, via Roosendaal, Etten-Leur, Breda, Oosterhout, Waalwijk, 's-Hertogenbosch tot Oss;
- twee stedelijke agglomeraties op het zand: Tilburg en Eindhoven-Helmond. De groene geleidingszones tussen de steden hebben een belangrijke functie in het verbinden van de stedelijke gebieden met Het Groene Woud en het overige landelijke gebied;
- Uden-Veghel: Deze steden met omliggende kernen liggen 'los' van het overige stedelijke concentratiegebied. Het zijn voormalige dorpen die de laatste decennia sterk zijn gegroeid waardoor het suburbane en industriële karakter is toegenomen.

Het stedelijk netwerk BrabantStad, bestaande uit de steden Eindhoven, Helmond, 's-Hertogenbosch, Tilburg en Breda, vervult een voortrekkersrol bij de ruimtelijke en economische ontwikkeling van Noord-Brabant. Het biedt een (hoogwaardige) stedelijke

omgeving voor wonen, werken en voorzieningen.

Het stedelijk netwerk BrabantStad is verbonden met omliggende stedelijke netwerken via (inter)nationale economische assen: de noord-zuid verbindingen A2, A4, A16 en de A50 en de oost-west verbindingen A58, A59 en A67.

Naar huidige inzichten – met het perspectief tot 2025 en een doorkijk naar 2040 - is in het stedelijk concentratiegebied (inclusief de zoekgebieden voor verstedelijking) voldoende ruimte om in de verstedelijkingsbehoefte (wonen, werken en voorzieningen) te voorzien. Hier is ruimte voor een grote verscheidenheid aan woon- en werkmilieus, of een menging daarvan, in uiteenlopende dichtheden.

Het internationale vestigingsklimaat van Noord-Brabant is gebaat bij sterke steden met een hoog voorzieningenniveau. Om de voorzieningen in de steden op peil te (kunnen) houden is draagvlak nodig. Daarom kiest de provincie er voor om (boven)regionale en bezoekersintensieve voorzieningen te concentreren op goed ontsloten plekken nabij het stedelijk concentratiegebied. Dit leidt tot de keuze voor drie aanduidingen voor de ontwikkeling van dergelijke stedelijke functies. Dit zijn:

- hoogstedelijke zones: deze liggen in BrabantStad, langs infrastructuurassen (weg, spoor en/of water) en in de stationsgebieden. Deze plekken zijn bij uitstek geschikt voor de ontwikkeling van bovenregionale stedelijke functies;
- stedelijke knooppunten: deze knooppunten hebben door hun goede autobereikbaarheid en de ontsluiting met hoogwaardig openbaar vervoer (HOV) potenties voor (bezoekers)intensieve stedelijke ontwikkelingen;
- goederenknooppunten: deze knooppunten hebben (in potentie) een multimodale ontsluiting (bimodaal of meer). Het betreft (mogelijke) locaties voor werklocaties die bereikbaar zijn over weg, spoor, water en/of per buisleiding.

2. Beleid

Het stedelijk concentratiegebied heeft een bovenlokale opvangtaak voor verstedelijking. De gemeenten maken in regionaal verband en met de provincie afspraken over de verdeling van het verstedelijkingsprogramma in de regionale ruimtelijke overleggen (RRO's). Zorgvuldig ruimtegebruik en toepassing van de Ladder voor duurzame verstedelijking (Bro) zijn voorwaarden bij het maken van regionale afspraken.

a. Hoogstedelijke zones

De vijf grote steden van BrabantStad (Eindhoven, Helmond, Den Bosch, Tilburg en Breda) ontwikkelen zich tot (hoog)stedelijke centra voor wonen, werken en voorzieningen. Dit komt in het bijzonder tot uitdrukking in de intensivering van verstedelijking in de zones langs infrastructuurassen en in de stationsgebieden. De gemeenten pakken de ontwikkeling van deze hoogstedelijke zones op als integrale opgaven waarbij de provincie extra aandacht vraagt voor:

- de vormgeving van de entree van de stad;
- het versterken van de identiteit van de stad ten opzichte van de andere Brabantse steden;
- de positionering van de stedelijke functies ten opzichte van de infrastructuur.

De provincie wil grootschalige stedelijke ontwikkelingen met een bovenregionaal karakter concentreren in de vijf grote Brabantse steden. Daarom wordt de zoekruimte voor nieuwe grootschalige, bezoekersintensieve voorzieningen met een bovenregionaal en stedelijk karakter, beperkt tot de hoogstedelijke zones.

De provincie stimuleert de herontwikkeling van een aantal gebieden langs spoor- en snelwegen en kanaalzones in de hoogstedelijke zones. De inzet richt zich met name op het versnellen van de verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving.

b. Stedelijke knooppunten

De ontwikkeling van stedelijke knooppunten draagt bij aan een hoogwaardig vestigingsklimaat in het stedelijk concentratiegebied. De provincie wil daarom dat nieuwe, bezoekersintensieve stedelijke voorzieningen, met een bovenlokaal verzorgingsgebied, op stedelijke knooppunten tot ontwikkeling komen. Stedelijke knooppunten zijn of worden goed ontsloten en ook per openbaar vervoer en fiets goed bereikbaar.

c. Goederenknooppunten

Goederenknooppunten zijn locaties die multimodaal en minstens bimodaal zijn (of kunnen worden) ontsloten, die geschikt zijn voor bedrijven die afhankelijk zijn van een multimodale ontsluiting en die gericht zijn op de overslag van goederen. Om een verschuiving van de vervoersmodaliteit weg naar een andere (spoor en/of water) te bevorderen (modal shift) wil de provincie de ruimte rond deze knooppunten vooral reserveren voor bedrijven die daarvan afhankelijk zijn. Zo ontstaat een betere transportefficiëntie, een betere benutting van de infrastructuur en kunnen goederenstromen beter gebundeld worden (logistieke clustering).

d. Wonen

Het stedelijk concentratiegebied vangt per saldo het migratieoverschot van de hele provincie op. Regionale afstemming vindt plaats in de regionale agenda's voor wonen.

e. Werken

Het merendeel van de ruimtebehoefte van bedrijven wordt opgevangen in het stedelijk concentratiegebied, op het bovenregionale bedrijventerrein Moerdijk en op het toekomstige Logistiek Park Moerdijk. Het stedelijk concentratiegebied biedt ruimte voor de groei van de eigen bedrijvigheid, voor de vestiging van bedrijven van buiten Noord-Brabant en voor bedrijven die vanwege hun aard, schaal of functie niet (langer) passen in de kernen in het landelijk gebied. Regionale afstemming vindt plaats via de regionale agenda's voor werken. De provincie vindt het belangrijk dat er voldoende aanbod is voor bedrijven die hinder kunnen veroorzaken naar hun omgeving in de vorm van geluid-, stof-, geur- of verkeershinder en voor bedrijven met een extern veiligheidsrisico. De provincie vindt het belangrijk dat er voldoende terreinen geschikt blijven of geschikt worden gemaakt voor de vestiging van dit soort bedrijven. Hierbij wordt expliciet rekening gehouden met de (toekomstige) ruimtevraag van deze bedrijven. Per locatie wordt de hoeveelheid ruimte met de daarbij horende inrichtingseisen, het uitgifteprotocol en de manier waarop dit wordt veilig gesteld, vastgelegd om conflicterende situaties te voorkomen. Het is daarom belangrijk dat er zorgvuldig wordt omgegaan met de beschikbare ruimte op de (middel)zware bedrijventerreinen. Bedrijven in de milieucategorieën 1 en 2 passen in beginsel in woon- en gemengde gebieden.

De provincie wil latente saneringssituaties bij provinciale inrichtingen oplossen, zoals in haar beleidsvisie Externe Veiligheid is opgenomen.

f. Voorzieningen

De provincie streeft naar een robuuste, dat wil zeggen economisch levensvatbare, voorzieningestructuur. Vanwege de verwachte geringe groei van de bevolking is er een beperkte ruimte voor de uitbreiding van detailhandelsvoorzieningen. Daarom is het belangrijk zorgvuldig om te gaan met de bestaande winkelcentra. Dit is een primaire verantwoordelijkheid van de gemeenten. Regionale afstemming rondom ontwikkelingen vindt plaats via de regionale ruimtelijke overleggen.

De provincie stuurt op grootschalige, bezoekersintensieve ontwikkelingen met een regionaal en bovenregionaal karakter. Deze ontwikkelingen kunnen de economische en toeristische aantrekkingskracht van het stedelijk concentratiegebied en Noord-Brabant als geheel

vergroten. Ontwikkelingen zijn mogelijk als deze het bestaande voorzieningenniveau versterken en de ruimtelijke effecten inpasbaar zijn in de omgeving.

Ontwikkelingen van bovenregionale voorzieningen zijn alleen mogelijk in of nabij hoogstedelijke zones en na afstemming in regionaal ruimtelijk overleg en BrabantStad.. Dit geldt niet voor dit soort voorzieningen met een extensief ruimtegebruik. Deze zijn mogelijk op goed ontsloten plekken in de zoekruimte voor verstedelijking.

Ontwikkelingen van voorzieningen met een bovenlokaal verzorgingsgebied zijn mogelijk na afstemming in het regionaal ruimtelijk overleg. Bezoekersintensieve bovenlokale voorzieningen zijn bovendien alleen mogelijk in de hoogstedelijke zones of bij de stedelijke knooppunten.

g. Windturbines

Op of aansluitend op de grootschalige bedrijventerreinen in het stedelijk concentratiegebied ziet de provincie mogelijkheden voor de ontwikkeling van windenergie. Om aan te sluiten op het grootschalige karakter van deze terreinen en om versnippering met meerdere kleinschalige initiatieven te voorkomen, gaat de provincie uit van clustering.

3.2.2. Uitvoering stedelijk concentratiegebied

Ontwikkelen

- *Gebiedsontwikkelingen Brainport Oost, Grenscorridor/N69, Groene Woud, Waterpoort.*
- *De provincie participeert en investeert in een selectief aantal gevallen in de ontwikkeling van hoogstedelijke zones en stedelijke knooppunten om daar hoogwaardige functies gerealiseerd te krijgen.*
- *De provincie zorgt voor ruimte voor de opvang van grootschalige logistieke bedrijven door de ontwikkeling en realisatie van Logistiek Park Moerdijk (ca. 150 hectare conform de afspraken uit de bestuursovereenkomst 'Realisatie gebiedsontwikkeling Moerdijk').*
- *De provincie participeert samen met de BOM in de Brabantse Herstructureringsmaatschappij voor Bedrijventerreinen BV (BHB). De ambitie van de provincie is om tot en met 2015 in totaal 1.795 ha. bruto verouderde werklocaties geherstructureerd te hebben.*

Juridische instrumenten

- *De Verordening ruimte stelt regels ten aanzien van:*
  1. *de concentratie van verstedelijking;*
  2. *zorgvuldig ruimtegebruik;*
  3. *regionale afstemming voor wonen, werken en voorzieningen;*
  4. *de ontwikkeling van locaties voor (boven)regionale, grootschalige voorzieningen;*
  5. *de ontwikkeling van windenergie op of aansluitend op de grootschalige bedrijventerreinen*

Financiële instrumenten

- *De provincie stimuleert de inzet van energie-efficiency en de productie van duurzame energie. Hiervoor wordt onder andere het Energiefonds ingezet. Het lange termijn energiebeleid en ambitieniveau is vastgelegd in de energieagenda 2010-2020.*

Overleg en bestuurlijke afspraken

- *De provincie stimuleert dat de gemeenten in het regionaal ruimtelijk overleg afspraken maken over de stedelijke ontwikkelingen op het gebied van wonen, werken en voorzieningen. De provincie wil het evenwicht tussen vraag en aanbod op de woningmarkt bevorderen. De opstelling van regionale agenda's voor wonen en werken zijn daarbij de basis.*
- *Uitvoering van de Strategische agenda BrabantStad 2012-2020*
- *Economisch programma 2020 en de strategie werklocaties*
- *De provincie stimuleert dat BrabantStad afspraken maakt over ontwikkelingen op het gebied van*

bovenregionale voorzieningen.

- *De provincie ontwikkelt samen met de gemeenten in BrabantStad-verband een ruimtelijk programma voor intensivering van hoogstedelijke zones. Provinciale investeringen binnen hoogstedelijke zones worden gekoppeld aan de voorwaarde dat de vestiging van nader te bepalen niet passende functies door de gemeente wordt voorkomen.*
- *De provincie maakt samen met gemeenten afspraken over de concentratie van verstedelijking (woningbouw, voorzieningen, diensten e.d.) rond stedelijke knooppunten (met name hoogwaardige openbaar vervoersassen en hoogwaardige (nieuwe) openbaar vervoersknooppunten). Provinciale investeringen in knooppunten worden gekoppeld aan kwaliteitsuitgangspunten voor het ruimtelijk programma rondom die knooppunten, zoals het voorkomen van laagwaardige functies.*
- *In overleg met gemeenten en marktpartijen zoals verladers, vervoerders, terminalbeheerders worden afspraken gemaakt over de ontwikkeling en een optimaler gebruik van het huidige netwerk van goederenknooppunten.*
- *De provincie stimuleert intensivering, heruitgifte en herontwikkeling van het bestaande bovenregionale bedrijventerrein Moerdijk ten behoeve van zware en grootschalige bedrijven. Op Moerdijk wordt ruimte geboden aan bedrijven die – gelet op hun omvang, milieuhinder of hun behoefte aan diep vaarwater – bijzondere vestigingseisen stellen waaraan elders in het stedelijk concentratiegebied en op de drie regionale bedrijventerreinen in het landelijk gebied niet tegemoet kan worden gekomen.*

Communicatieve instrumenten

- *De provincie stelt periodiek regionale bevolkings- en woningbehoefteprognoses vast, met daarbinnen een differentiatie op regionaal niveau tussen het stedelijk concentratiegebied en het overige stedelijk gebied. Voor het stedelijk concentratiegebied met een bovenlokale opvangtaak zijn deze woningbouwaantallen taakstellend. De provincie monitort de voortgang van de woningbouw, ook in kwalitatieve zin en stelt hiervoor voortgangsrapportages op.*
- *De provincie stelt periodiek regionale prognoses voor werklocaties vast, met daarbinnen een differentiatie op regionaal niveau tussen het stedelijk concentratiegebied en de kernen in het landelijk gebied. De provincie brengt ook de herstructureringsopgave (nader) in beeld. Periodieke analyse en monitoring van de kwalitatieve ruimtevraag is noodzakelijk (kwaliteitsonderzoeken).*
- *De provincie monitort regelmatig de trends en ontwikkelingen op het gebied van voorzieningen. Deze informatie is ten behoeve van de besluitvorming in de regionale overleggen.*
- *De provincie geeft informatie (o.a. via rapportages en de provinciale website) en advies over de beoogde landschappelijke doelen en de waarden van provinciaal belang op het vlak van bodem, water, cultuurhistorie, ecologie en ruimtelijke kwaliteit, zoals de Bodemwijzer, de Aardkundige waardenkaart, de Cultuurhistorische waardenkaart, de Wateratlas en het Natuurbeheerplan voor de EHS in Noord-Brabant. De menukaart duurzame bedrijventerreinen 2004 geeft informatie voor de inrichting van werklocaties.*

3.3. Kernen in het landelijk gebied

3.3.1. Perspectief kernen in het landelijk gebied

1. Beschrijving

Noord-Brabant is naast een provincie met grote steden, een provincie met veel (verschillende) kernen waar het aantrekkelijk is om te wonen en te werken. De kernen in Noord-Brabant hebben elk hun eigen karakter en relatie met het Brabantse landschap. De grotere kernen hebben door hun grotere regionale betekenis meer groei doorgemaakt. In het Land van Cuijk hebben kernen als Cuijk of Boxmeer door hun omvang en positie een andere betekenis in hun regio dan Beers of Beugen. Deze kernen hebben hun dorpse karakter grotendeels verloren en hebben een suburbaan karakter ontwikkeld. De kleinere kernen maken meer deel uit van het

omliggende landschap en hebben nog een natuurlijke overgang richting het landschap. Dit verschil in ontwikkeling heeft geleid tot de meer suburbane kernen, de dorpen en de plattelandskernen.

2. Beleid

a. Algemeen

In de kernen in het landelijk gebied met de bijbehorende zoekgebieden voor verstedelijking wordt de lokale behoefte voor verstedelijking opgevangen (wonen, werken en voorzieningen). De provincie vraagt gemeenten om in regionaal verband afspraken te maken over de verdeling van het programma voor wonen, werken en voorzieningen.

Het stedelijk gebied 'aan de randen' van de provincie, krijgt te maken met een afnemende groei van de woningbehoefte en op termijn zelfs (een beperkte mate van) krimp. Deze afnemende woningbehoefte biedt kansen voor verbetering van de kwaliteit, door gerichte ingrepen als verdunning en vergroening. Het is daarbij wel belangrijk om concurrentie tussen gemeenten en regio's, overproductie en leegstand te voorkomen. Het belang van regionale afspraken neemt daardoor toe.

In overleg met de gemeenten worden de regionale verbanden voor wonen en werken bepaald. Die passen in ieder geval binnen de vier regio's die de provincie in Deel A. paragraaf 4.2 onderscheidt en kunnen verschillend van omvang zijn voor de thema's wonen, werken en voorzieningen. Bij het zoeken naar ruimte voor nieuwe verstedelijking is zorgvuldig ruimtegebruik voorwaarde.

b. Ruimtelijke kwaliteit

De provincie vindt het belangrijk dat gemeenten in hun structuurvisies aandacht geven aan de wijze waarop stedelijke ontwikkelingen het eigen karakter van de kernen en de relatie met het landschap kunnen versterken. De stedelijke ontwikkelingen passen qua maat en schaal bij de kern. De ontwerp-opgave hangt daarnaast samen met de historische gegroeide identiteit van de kern en omliggend landschap en met de fase van verstedelijking van de kern (suburbaan, dorps of plattelandskern):

1. Suburbane kernen

In de meer suburbane kernen van Brabant vragen de volgende opgaven aandacht:

- I. herstructureringsopgave van verouderde woonwijken en bedrijventerreinen;
- II. realiseren van goede verbindingen van de stedelijke groenstructuur met het omliggende landelijk gebied;
- III. benutten van oude linten en ontginningsstructuren als multifunctionele zones en dragers van het stedelijk gebied;
- IV. verbeteren van de relatie van stedelijke uitbreidingen met het omliggende landschap.

2. Dorpen

Voor de kernen die meer geleidelijk zijn gegroeid en hun dorpse karakter nog hebben behouden vraagt de provincie aandacht voor een goede ruimtelijke inpassing van nieuwe werklocaties in het dorp en het omliggende landschap. De provincie vindt het daarnaast van belang dat in het regionale overleg gezocht wordt naar mogelijkheden voor de opvang van de behoefte aan werklocaties bij de meer suburbane kernen in de regio of op regionale bedrijventerreinen.

3. Plattelandskernen

De kernen die de afgelopen decennia weinig zijn veranderd hebben hun historische karakter en oorspronkelijke relatie met het landschap behouden. In deze

plattelandskernen hebben weinig en soms zelfs geen planmatige ontwikkelingen in de vorm van woonwijken of werklocaties plaatsgevonden. Vanwege het behouden van de eigen identiteit en contrasten vindt de provincie het belangrijk dat er bij de ontwikkeling van deze kernen aandacht is voor het verweven van functies binnen de dorpse structuur.

c. De relatie tot de hoofdinfrastructuur

De infrastructuur is belangrijk voor de beleving van de openbare ruimte van Noord-Brabant. De provincie vindt het daarom belangrijk dat gemeenten in hun structuurvisies aandacht geven aan de ontwikkelingen langs het hoofdwegennet en hoe die bijdragen aan de identiteit en de kwaliteit van Noord-Brabant.

De provincie wil buiten het stedelijk concentratiegebied geen verdere groei van verstedelijking langs hoofdwegen. Daar is het doel juist de identiteit van het landschap dat de (hoofd)weg doorsnijdt optimaal beleefbaar te maken. Het gaat daarbij zowel om de inrichting van de (hoofd)weg zelf als het landschap dat aan de (hoofd)weg grenst.

d. Wonen

De kernen in het landelijk gebied bouwen voor de eigen woningbehoefte volgens het principe van 'migratiesaldo-nul'. Er is ruimte beschikbaar voor specifieke verbeterprojecten van enige omvang. Het gaat om kwalitatieve verbeteringen in bestaand stedelijk gebied zoals het saneren van milieuhinderlijke bedrijvigheid in de kern en het behouden van vrijkomende cultuurhistorisch waardevolle complexen.

Regionale afstemming vindt plaats in de regionale agenda's voor wonen.

e. Werken

In de kernen in het landelijk gebied hanteert de provincie als uitgangspunt dat alleen bedrijven worden gevestigd die qua aard, schaal en functie in de omgeving passen. Gemeenten hebben ruimte voor vestiging van kleinschalige en middelgrote bedrijvigheid. Als doorgroei van bedrijven er toe leidt dat deze qua aard, schaal of functie niet meer passen in de omgeving, wil de provincie dat deze worden opgevangen op een daarvoor geschikt terrein in het stedelijk concentratiegebied. Hierbij wordt een uitzondering gemaakt voor de regio's Land van Heusden en Altena, De Kempen en Land van Cuijk. Vanwege de grote afstand tot het stedelijk concentratiegebied wordt aan de ruimtebehoefte van bedrijven uit deze regio's tegemoet gekomen op een nieuw te ontwikkelen regionaal bedrijventerrein.

Op enkele plaatsen liggen kansen voor de ontwikkeling van specifieke werklocaties. Deze zijn vaak vanuit de historie gegroeid op plekken die vanuit huidige inzichten als niet geschikt beoordeeld zouden worden, vanwege hun ligging buiten het stedelijk concentratiegebied. De provincie wil de kwaliteiten van deze locaties benutten en in relatie met de omgeving verder ontwikkelen. Het gaat concreet om het Duurzaam Industriepark Cranendonck, (het bedrijventerrein als onderdeel van) het 'AFC Nieuw Prinsenland' en Maintenance Valley/Aviolanda.

Regionale afstemming vindt plaats via de regionale agenda's voor werken. Hierbij is specifiek aandacht voor de problematiek van het ruimtegebrek voor bedrijven met een hinder- en risicoprofiel en de opvangtaak voor grootschalige bedrijven in het stedelijk concentratiegebied en op de regionale en specifieke bedrijventerreinen.

De provincie wil latente saneringssituaties bij provinciale inrichtingen oplossen, zoals in haar beleidsvisie Externe Veiligheid is opgenomen.

f. Voorzieningen

In de kernen in het landelijk gebied hanteert de provincie als uitgangspunt dat er alleen

voorzieningen worden gevestigd die qua aard, schaal en functie passen. Dit zijn voorzieningen met een lokaal verzorgingsgebied.

3.3.2. Uitvoering kernen in het landelijk gebied

De provincie stuurt op een concentratie van verstedelijking. De sturing op de kernen in het landelijk gebied sluit daarom aan op de sturing voor stedelijke concentratiegebieden. Hier zijn alleen elementen opgenomen in aanvulling/afwijking op teksten van het stedelijk concentratiegebied.

Ontwikkelingsgericht

- *Gebiedsontwikkelingen Waterpoort, Levende Beerze, Groene Woud, Brabantse Wal, As N65*
- *De provincie participeert in de ontwikkeling van een nieuw bedrijventerrein voor bedrijven uit – en gelieerd aan de agro- en foodsector op de locatie 'Oud Prinslandse Polder'. Dit in combinatie met 220 hectare netto glastuinbouw en maximaal 30-40 hectare bruto herontwikkeling op het bestaande terrein van de suikerfabriek ten behoeve van de autonome ontwikkeling van de suikerfabriek ('AFC Nieuw Prinsenland'). De provincie wil enerzijds ruimte scheppen voor een winstgevende symbiose en samenwerking tussen de bestaande suikerfabriek, glastuinbouwbedrijven en bedrijven uit en gelieerd aan de agro- en voedingsmiddelenindustrie, anderzijds tussen de bedrijven onderling.*

Juridische instrumenten

- *De Verordening ruimte stelt regels ten aanzien van:*
  1. *uitbreiding van bedrijven die qua aard, schaal en functie niet passen in hun omgeving;*
  2. *ontwikkelingsmogelijkheden voor complexen van cultuurhistorisch belang (historische landgoederen, kloosters, industrieel erfgoed, e.d.);*

Financiële instrumenten

N.v.t.

Overleg en bestuurlijke afspraken

- *De provincie onderzoekt de mogelijkheden voor een clustering van landingsbaan-gebonden bedrijven met bijbehorende instellingen, die actief zijn in het onderhoud van vliegtuigen bij vliegveld Woensdrecht (Maintenance Valley/Aviolanda).*
- *De provincie ondersteunt de (her)ontwikkeling van het Duurzaam Industriepark Cranendonck, in combinatie met de versterking van de omringende natuurstructuren.*
- *In drie delen van het landelijke gebied stimuleert de provincie dat er bestuurlijke afspraken worden gemaakt door betrokken gemeenten over de ontwikkeling van regionale bedrijventerreinen voor de opvang van grootschalige bedrijven. Het gaat om het Land van Heusden en Altena, De Kempen en het Land van Cuijk.*

Communicatieve instrumenten

- *De provincie stelt periodiek regionale bevolkings- en woningbehoefteprognoses vast. In de kernen in het landelijk gebied geldt het uitgangspunt dat er ten hoogste zoveel woningen mogen worden gebouwd als nodig is voor de opvang van de eigen woningbehoefte volgens het principe van 'migratiesaldo-nul'.*
- *De provincie stelt periodiek regionale prognoses voor werklocaties vast, met daarbinnen een differentiatie op regionaal niveau tussen het stedelijk concentratiegebied en de kernen in het landelijk gebied. De provincie brengt ook de herstructureringsopgave (nader) in beeld. Periodieke analyse en monitoring van de kwalitatieve ruimtevraag is noodzakelijk (kwaliteitsonderzoeken).*

Hoofdstuk 4. Infrastructuur

4.1. Ambitie infrastructuur

4.1.1. Wat is de infrastructuur?

Het infrastructuurnetwerk van de provincie Noord-Brabant bestaat uit een fijnmazig en samenhangend netwerk van wegen, spoorlijnen, vaarwegen, luchthavens en buisleidingen. De Brabantse infrastructuur maakt deel uit van het internationale netwerk van infrastructuur in Noordwest Europa. Vanwege de ligging tussen de grote stedelijke netwerken in Noordwest Europa, heeft het Brabantse infrastructuurnetwerk een belangrijke functie in het (inter)nationale personen- en goederenvervoer, bijvoorbeeld van Rotterdam richting het Ruhrgebied en van Rotterdam naar Antwerpen.

De internationale bereikbaarheid is in toenemende mate een concurrentiefactor tussen economische regio's. Het gewicht hiervan neemt toe omdat Brabant als economische regio concurreert met economische regio's in de hele wereld.

Een sterk OV-netwerk BrabantStad is hierbij belangrijk. De komende periode zal de druk op het infrastructuurnetwerk nog sterk toenemen: tot 2030 verwacht de provincie dat de mobiliteit groeit met 10-20 %. Het goederenvervoer neemt in deze periode toe met circa 40 %. Dit betekent dat de provincie de komende periode nog sterk zal moeten inzetten op verbetering van de bereikbaarheid. De ligging van de stedelijke concentratiegebieden aan internationale assen en de verbinding tussen de verschillende stedelijke concentratiegebieden (door de regionale assen) zijn cruciaal voor het economisch functioneren van Brabant.

4.1.2. Wat wil de provincie bereiken?

1. Betere verknoping van infrastructuur en ruimtelijke ontwikkelingen;
2. Bevorderen bereikbaarheid.

Betere verknoping infrastructuur en ruimtelijke ontwikkelingen

De provincie streeft naar een betere verknoping van infrastructuur en ruimtelijke ontwikkelingen (zie ook deel B Hoofdstuk 3). De opgave is om de (inter)nationale concurrentiepositie van Brabant te versterken door economische kerngebieden, waaronder hoogstedelijke zones en stedelijke knooppunten, te ontwikkelen.

De provincie wil dat het landschap meer aandacht krijgt bij uitbreiding en aanleg van infrastructuur, omdat een goede afstemming van de vormgeving van (spoor)wegen met de omgeving bijdraagt aan de kwaliteit van Brabant.

Bereikbaarheid

De provincie streeft naar een verbetering van de bereikbaarheid van Noord-Brabant. De ambitie is om Brabant aan te sluiten op het internationale netwerk van hogesnelheidstreinen naar Vlaamse Ruit (via Breda) en naar Ruhrgebied (via Eindhoven). Investerings in de bereikbaarheid van de luchthaven Eindhoven dragen bij aan het vestigingsklimaat van Brainport Zuidoost-Brabant.

De provincie wil de bereikbaarheid tussen steden, en tussen steden en omliggende regio's verbeteren. Daarbij wordt bestaande weginfrastructuur optimaal benut en infrastructuur uitgebouwd als dat noodzakelijk is. Nieuwe doorsnijdingen van het buitengebied door infrastructuur wil de provincie zoveel mogelijk voorkomen.

Daarnaast wil de provincie de bereikbaarheid over water en per spoor verbeteren. Dit is belangrijk om de economie van Brabant concurrerend te houden ten opzichte van andere regio's. Een optimale bereikbaarheid per spoor draagt ook bij aan een gezonde en veilige leefomgeving. Daarom wil de provincie het vervoer van gevaarlijke stoffen zoveel mogelijk over speciaal daarvoor geschikt gemaakte spoorinfrastructuur laten plaatsvinden ('goederenruit'), op afstand van bevolkingsconcentraties.

In de *beleidsvisie Externe Veiligheid* heeft de provincie een aantal ambities vastgelegd rond het transport van gevaarlijke stoffen. Zo streeft de provincie naar een duurzaam veiligheidsniveau op en langs infrastructuur. Daarom wordt ingezet op het ruimtelijk scheiden van transportroutes gevaarlijke stoffen en kwetsbare functies.

Het Rijk werkt aan de ontwikkeling van basisnetten voor weg, water en spoor. Het basisnet weg en basisnet water vormen een adequate uitwerking van de ambities voor het transport van gevaarlijke stoffen. Voor spoor is het basisnet een geschikte middellange termijn oplossing. De Goederenruit Zuid-Nederland blijft echter het streefbeeld voor de lange termijn.

Om het goederenvervoer over water te stimuleren zet de provincie in op verbetering van de vaarweginfrastructuur. Maar de provincie wil ook de mogelijkheden van transport door buisleidingen optimaal benutten. Dit alles leidt tot vermindering van congestie op de weg.

4.1.3. Hoe wil de provincie dit bereiken?

OV-netwerk BrabantStad

Samen met gemeenten werkt de provincie in het kader van BrabantStad aan een versterking van het regionaal openbaar vervoer. Openbaar vervoer voorziet in een mobiliteitsbehoefte, en heeft minder nadelige effecten dan autogebruik (zoals luchtverontreiniging, energieverbruik en ruimtebeslag). De provincie wil dat (regionaal) openbaar vervoer en ruimtelijke ontwikkelingen elkaar wederzijds versterken. Daarom is het belangrijk dat daar bij de aanleg en inrichting tijdig rekening mee wordt gehouden.

Routeontwerp

De provincie vindt het van groot belang dat bij de trajectkeuze en vormgeving van wegen een goede relatie gelegd wordt met de omliggende stedelijke gebieden en het landschap. Het doel is dat elke nieuwe ingreep bijdraagt aan het behoud of de versterking van de kenmerken van het gebied.

Bij routeontwerp gaat het niet alleen om een zorgvuldige inpassing van infrastructuur in het landschap, maar ook om het herkenbaar en beleefbaar maken van het landschap en het accentueren van kwaliteiten. Daarbij is aandacht nodig voor:

1. de wijze waarop de weg bijdraagt aan de herkenbaarheid van de landschaps- en ontginningsstructuur;
2. de beleving van openheid versus beslotenheid zoals panorama's, zichtrelaties, bijzondere landschappen en/of dorps- en stadgezichten;
3. de vormgeving van weg en directe omgeving (berm, bermsloot, kruisingen, afslagen, rotondes e.d.) in aansluiting op de gebiedskenmerken.

De provincie betreft deze opgaven bij het benoemen van de provinciale gebiedsontwikkelingen (deel A paragraaf 4.2.3).

4.2. (Hoofd)wegennet

4.2.1. Perspectief (hoofd)wegennet

Beschrijving

Kenmerkend voor de provincie Noord-Brabant is de aanwezigheid van een samenhangend wegennet met lokale en regionale verbindingen naast (inter)nationale wegen die de Brabantse steden onderling verbinden en ook Brabant verbinden met omliggende gebieden zoals de Randstad, het Ruhrgebied en de Vlaamse Ruit. Belangrijke oostwest verbindingen zijn de A59 in het noorden van de provincie, en de A58-A67 langs de zuidrand van enkele grote Brabantse steden. Belangrijke noord-zuid assen zijn de A2 en de N279 in het oosten en de A16 en de A27 in het westelijke deel van de provincie.

Beleid

De provincie streeft naar een verbetering van de internationale bereikbaarheid van BrabantStad met omliggende stedelijke netwerken over de weg. Ook de regionale bereikbaarheid over de weg tussen en in de steden moet verbeteren. Om dit te bereiken zet de provincie in op aanpak van het hoofdwegennet: op verbetering, cq. verbreding van de A2, A67, A27, A58, A59, N65 en N69 en op het doortrekken van de A4. Ook het onderliggend wegennet pakt de provincie aan. Het gaat om de noordoost corridor inclusief N279 (voltooiing 'ruit' om Eindhoven-Helmond) en de N261.

In het kader van het PVVP en het Netwerkprogramma BrabantStad werkt de provincie dit, in samenwerking met de BrabantStad-partners, uit. Doel is acceptabele en voorspelbare reistijden van 'deur tot deur' op de relaties tussen de belangrijkste woongebieden en de economische kerngebieden van BrabantStad.

4.2.2. Uitvoering (hoofd)wegennet

Ontwikkelen

- *Gebiedsontwikkelingen Brainport-Oost, Grenscorridor/N69, Oostelijke Langstraat en as N65*
- *Voor het onderliggende regionale wegennet ligt de prioriteit verder bij de N261. De provincie bouwt deze om tot ongelijkvloerse autoweg.*
- *De provincie is verantwoordelijk voor de reconstructie N279 's-Hertogenbosch – Veghel en stelt daarvoor het inpassingsplan op.*
- *De provincie stelt in overleg met de regio het inpassingsplan vast voor de Noordoostcorridor (opwaarderen N279 tussen Veghel en A67 en de aanleg van een oost-westverbinding tussen A58/A50 en N279, ook wel voltooiing van de 'ruit' om Eindhoven-Helmond).*
- *De provincie stelt in overleg met de regio het inpassingsplan vast voor de Grenscorridor (N69).*

Juridische instrumenten

- *De provincie stelt regels in de Verordening ruimte met betrekking tot de aanleg van nieuwe infrastructuur.*

Financiële instrumenten

N.v.t.

Overleg en bestuurlijke afspraken

- *Bij uitbreidingen en nieuwe aanleg van het Rijkswegennet geeft de provincie aan het rijk aandachtspunten mee voor het routeontwerp, gebaseerd op de gebiedspaspoorten. Er worden afspraken gemaakt over de versterking van de beleving van het landschap in de snelwegomgeving.*
- *De provincie vraagt aandacht voor externe veiligheidsaspecten bij ruimtelijke ontwikkelingen in de directe omgeving van het basisnet weg in ontwikkeling en langs provinciale wegen waarover vervoer gevaarlijke stoffen*

plaatsvindt (zoals de ontsluiting van (middel)zware bedrijventerreinen).

Communicatieve instrumenten

n.v.t.

4.3. Spoorwegennet

4.3.1. Perspectief spoorwegennet

Beschrijving

Het Brabantse spoorwegennetwerk bestaat uit een netwerk dat de grote steden van Brabant met elkaar verbindt en dat Brabant met de omliggende stedelijke gebieden verbindt. Daarbij zijn met name de verbindingen met de Randstad, Nijmegen-Arnhem, Antwerpen, Middelburg/Vlissingen en Venlo-Maastricht van belang. Alle Brabantse spoorlijnen hebben zowel een functie voor goederen als personenvervoer. Een uitzondering hierop zijn de Maasroute (de route langs Cuijk-Boxmeer) en de HSL Brussel/Antwerpen-Amsterdam, die alleen een functie hebben voor personenvervoer.

Beleid

a. Spoorwegen (verbindingen)

De provincie wil de bereikbaarheid per spoor verbeteren. Dit betekent dat de provincie inzet op meer stoptreinen en intercity's van Eindhoven naar de Randstad, zowel via 's-Hertogenbosch als via Tilburg en Breda. Deze ambities werkt het Rijk samen met diverse partners, waaronder de provincie uit in het Programma Hoogfrequent Spoor. Een betere bereikbaarheid per spoor is van belang om de economie van Brabantstad en Brainport Zuidoost-Brabant concurrerend te houden ten opzichte van andere kennisintensieve economische regio's. Het draagt ook bij aan het realiseren van een gezonde en veilige leefomgeving.

b. (inter)nationaal spoor

Met de ontwikkeling van de Lange Termijn Spooragenda wil het Rijk dat het spoorstelsel een essentiële rol speelt in de bereikbaarheid van de economische kerngebieden. Voor de termijn tot 2028 wordt ingezet op spoorprogramma's en spoorprojecten waar een hoog rendement is te behalen.

Vanwege de strategische ligging van Noord-Brabant ten opzichte van de Vlaamse Ruit, de Randstad en het Ruhrgebied trekt de provincie Noord-Brabant hoogwaardige bedrijven en kennis aan waardoor de provincie momenteel de 2^e economie van Nederland vormt. Daarom zijn goede rechtstreekse internationale verbindingen vanuit Eindhoven via Breda naar Antwerpen en Brussel en vanuit Eindhoven naar Düsseldorf van groot belang. Ook wordt ingezet op het niet onmogelijk maken van een toekomstige spoorlijn Breda - Utrecht.

Synergie wordt verkregen door de ontwikkeling van het OV-netwerk Brabantstad te koppelen aan de (te ontwikkelen) hoogstedelijke zones en stedelijke knooppunten (deel B Hoofdstuk 3) op Brabantstad-niveau.

c. Goederenruit Zuid-Nederland

De provincie vindt de ontwikkeling van de Goederenruit Zuid-Nederland van groot belang voor het woon- en leefklimaat (externe veiligheid) van de Brabantse steden enerzijds en het faciliteren van de groei van het goederenverkeer over het spoor anderzijds. De te ontwikkelen ruit bestaat uit de Betuweroute die verbonden wordt met de te herontwikkelen 'Ijzeren Rijn' door België en Limburg. In het westen zal die verbinding bestaan uit een nieuwe goederenspoorverbinding tussen Rotterdam en Antwerpen (RoBel), gebundeld met de A17. In

het oosten zal de ruit voltooid moeten worden met een nog nader te bepalen nieuwe, dan wel bestaande spoorverbinding (Zuidtak Betuweroute). Door realisering van de Goederenruit komt meer ruimte vrij op de Brabantroute voor personenvervoer en regionaal goederenvervoer.

d. OV-netwerk BrabantStad (HOV-assen en OV-knooppunten zoals centrale stations en stadsrandstations).

Samen met de BrabantStad-partners realiseert de provincie het OV-netwerk BrabantStad. Dit OV-netwerk is een noodzakelijk onderdeel van de duurzame bereikbaarheid van vitale economische centra. Het programma OV-netwerk BrabantStad kent drie zwaartepunten: spoor, knooppunten en Hoogwaardig openbaar vervoer (HOV) zoals snelle busverbindingen. Om een goede doorstroming te garanderen wordt HOV vaak uitgevoerd op vrije infrastructuur voor de bus op die verbindingen waar congestie (in de toekomst) optreedt.

4.3.2. Uitvoering spoorwegennet

Ontwikkelen

N.v.t.

Juridische instrumenten

N.v.t.

Financiële instrumenten

N.v.t.

Overleg en bestuurlijke afspraken

- *De provincie brengt de Brabantse belangen in bij het Rijk met betrekking tot het HSL-netwerk. Twee projecten zijn van belang:
  1. *de HSL spoorverbinding Breda-Brussel in relatie tot de verdere ontsluiting van BrabantStad. ROCK-project (Regions of connected knowledge): de provincie participeert in dit traject.**
- *In samenwerking met BrabantStadpartners, NS en ProRail werkt de provincie aan de (verdere) ontwikkeling van het spoorwegennet in Brabant. Hierbij streeft de provincie in BrabantStad-verband naar de realisatie van stadsrandstations, met name 's-Hertogenbosch-Maaspoort en Eindhoven-Airport .*
- *De provincie wil met betrokken gemeenten komen tot een realisatieprogramma om de gezamenlijke ambitie voor Hoogwaardig Openbaar Vervoer te realiseren.*
- *De provincie wil samen met regionale partijen er voor zorgdragen dat de Europese transportcorridors zo robuust mogelijk worden uitgevoerd. Dit met een evenwichtige benutting van alle beschikbare modaliteiten van weg, water, spoor en buis.*

De provincie vraagt aandacht voor externe veiligheidsaspecten bij ruimtelijke ontwikkelingen in de directe omgeving van het basisnet spoor (in ontwikkeling).
- *De provincie neemt het initiatief om gezamenlijk met de betrokken partijen de mogelijkheden voor toekomstige realisering van de spoorverbinding Breda-Utrecht veilig te stellen. Hiervoor wordt een onderzoek uitgevoerd.*
- *De provincie voert de regie over een haalbaarheidsonderzoek naar heringebruikname van de goederenspoorlijn Boxtel-Veghel.*

Communicatieve instrumenten

N.v.t.

4.4. Vaarwegennet

4.4.1. Perspectief vaarwegennet

Beschrijving

Het vaarwegennet van Brabant bestaat uit de waterwegen de Maas, de Zuid Willemsvaart, het Wilhelmina kanaal, het Beatrixkanaal en het Mark/Markvlietkanaal. Een deel van deze vaarwegen heeft vaarwegklasse vier. Deze kanalen hebben een belangrijke functie voor het vervoer van goederen over het water. De Brabantse kanalen sluiten aan op de zogenaamde Internationale ruit van vaarwegen, die gevormd wordt door het Schelde-Rijn kanaal, de Maas, de Waal, het Maas-Waalkanaal en het Albertkanaal in België. Ze verbinden Brabant met omliggende regio's zoals de mainport Rotterdam, havens in Limburg, België en in het Ruhrgebied (m.n. Duisburg).

Beleid

De provincie wil het goederenvervoer over water stimuleren. Dit betekent dat de provincie inzet op verruiming van de vaarwegcapaciteit van delen van de Zuid-Willemsvaart en het Wilhelminakanaal naar vaarwegklasse vier. Meer goederenvervoer over water leidt tot een ontlasting van de wegen, zodat de bereikbaarheid van Brabant(Stad) voor goederen- en personenvervoer verbetert.

De provincie ziet kanalen ook als belangrijke structuurdragers. In het stedelijk gebied zijn kanaalzones interessante (her)ontwikkellocaties voor wonen, werken of recreëren aan het water. Daarom maken de meeste kanaalzones in het stedelijk gebied deel uit van hoogstedelijke zones. Kanalen verbinden daarnaast de stad met het omliggende buitengebied. De provincie wil daarom het recreatieve verkeer op en langs deze kanalen stimuleren. Daarbij dient voorkomen te worden dat knelpunten met het beroepsgoederenvervoer ontstaan.

4.4.2. Uitvoering vaarwegennet

Ontwikkelen

- *De provincie participeert samen met andere overheden in projecten gericht op verruiming van de vaarwegcapaciteit, zoals de omleiding van de Zuid-Willemsvaart bij 's-Hertogenbosch, nieuwe sluisen 4, 5, 6 in de Zuid-Willemsvaart en opwaarding van delen van het Wilhelminakanaal en Zuid-Willemsvaart. Hieronder valt ook de verbetering van de infrastructuur van binnenhavens (quick wins) en de stimulering/vergroting van het oppervlak 'natte' bedrijventerreinen (zie ook Hoofdstuk 3).*

Juridische instrumenten

N.v.t.

Financiële instrumenten

- *De provincie draagt financieel bij aan projecten van gemeenten gericht op verbetering van binnenhaveninfrastructuur (quick wins), vaak in relatie tot 'natte' bedrijventerreinen.*
- *De provincie draagt bij aan investeringsprojecten in vaarwegen, zoals de omleiding Zuid-Willemsvaart bij 's-Hertogenbosch, sluisen 4,5,6 Zuid-Willemsvaart en het Wilhelminakanaal bij Tilburg.*

Overleg en bestuurlijke afspraken

- *De provincie vraagt aandacht voor externe veiligheidsaspecten bij ruimtelijke ontwikkelingen in de directe omgeving van het basisnet vaarwegen in ontwikkeling.*
- *De provincie vraagt aandacht voor de kwaliteit en de mogelijkheden van de kanaalzones bij de ontwikkeling van hoogstedelijke zones.*

Communicatieve instrumenten

N.v.t.

4.5. Luchthavens

4.5.1. Perspectief luchthavens

Beschrijving

In Noord-Brabant liggen diverse burger- en militaire luchthavens: Seppe Airport en Kempen Airport (luchthaven Budel) met een burgerluchtvaartfunctie en Volkel, Gilze-Rijen en Woensdrecht met een militaire functie.

De vliegbasis Eindhoven/Eindhoven Airport ligt aan de westkant van Eindhoven tussen Best en Veldhoven. Van oorsprong is het een civiel vliegveld dat na de oorlog als vliegbasis is overgegaan in handen van de Koninklijke Luchtmacht. Het vliegveld is een militaire basis met medegebruik voor burgerluchtvaart door Eindhoven Airport. Met bijna 3 miljoen passagiers in 2012 is Eindhoven het grootste regionale vliegveld in Nederland.

Beleid

De provincie wil de bereikbaarheid van Eindhoven Airport verbeteren. De luchthaven draagt bij aan het vestigingsklimaat van Brainport Zuidoost-Brabant. De luchthaven heeft in de toekomst een belangrijke rol in het verbeteren van de internationale bereikbaarheid van BrabantStad met omliggende stedelijke netwerken. Het gaat erom BrabantStad en Brainport concurrerend te houden ten opzichte van andere economische regio's met een kennisintensief karakter. Eindhoven Airport kan tot 2020 extra vliegbewegingen uitvoeren, als een stevig pakket aan maatregelen voor hinderbeperking en verduurzaming van de luchthaven wordt gerealiseerd.

Bij de burgerluchthaven Budel zijn er momenteel geen concrete ontwikkelingen voorzien die op korte termijn ruimtelijke consequenties hebben. Wel wordt een haalbaarheidsonderzoek verricht naar een verlenging van de start- en landingsbaan in noordelijke richting. Bij luchthaven Seppe is een bestemmingsplan voor Seppe Airparc (nieuw luchthavengebonden bedrijventerrein grenzend aan de luchthaven) door de gemeente vastgesteld. Bij Woensdrecht is er sprake van ontwikkelingen in verband met Maintenance Valley (zie deel B paragraaf 3.3). De provincie vindt een verbeterde bereikbaarheid van Eindhoven Airport over weg en per spoor (station Eindhoven-Acht) belangrijk.

4.5.2. Uitvoering luchthavens

Ontwikkelen

N.v.t.

Juridische instrumenten

- *De provincie stelt op grond van de Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire Luchthavens (RBML) voor regionale burgerluchthavens luchthavenbesluiten of -regelingen vast.*

Financiële instrumenten

N.v.t.

Overleg en bestuurlijke afspraken

- *De provincie overlegt en maakt afspraken met partners over de functie en (inter)nationale bereikbaarheid van Eindhoven Airport in het infrastructuurnetwerk. De overlegtafel Alders is daarvoor het bestuurlijk Platform.*
- *De provincie verkent binnen de stedelijke regio's in overleg met betrokken gemeenten de mogelijkheden voor de realisering van heliophthavens.*

Communicatieve instrumenten

N.v.t.

4.6. Buisleidingennet

4.6.1. Perspectief buisleidingennet

Beschrijving

Het buisleidingennet bestaat uit een stelsel van buizen voor (ondergronds) transport van goederen zoals vloeibare gassen en oliën.

Beleid

De provincie wil minder vervoer van gevaarlijke stoffen over de weg en het spoor, en geeft de voorkeur aan vervoer per buis of over het water. Vanuit het oogpunt van veiligheid draagt dit bij aan een beperking van het vervoer van gevaarlijke stoffen door bestaand stedelijk gebied. De provincie wil ook een ruimtelijke scheiding tussen transportroutes voor gevaarlijke stoffen en kwetsbare functies.

4.6.2. Uitvoering buisleidingennet

Ontwikkelen

N.v.t.

Juridische instrumenten

N.v.t.

Financiële instrumenten

N.v.t.

Overleg en bestuurlijke afspraken

- *Als uitwerking van de Brabantse Strategische Visie Goederenvervoer (BSVG) stimuleert de provincie het gebruik van buisleidingen, bijv. voor het transport van CO2 naar glastuinbouwgebieden. Daarnaast vraagt de provincie aandacht bij de Europese Commissie voor buisleidingen als transportmodaliteit, naast weg, water en spoor.*

Communicatieve instrumenten

N.v.t.

Provincie Noord-Brabant

Brabantlaan 1
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch
Telefoon (073) 681 28 12
info@brabant.nl
www.brabant.nl

